

**T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI**



**BALIKESİR VE ÇEVRESİNDEKİ GÜRCÜ
YERLEŞİMLERİNİN MİMARİ VE KÜLTÜREL ANALİZİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AYNI DENİZ KABAKOĞLU

BALIKESİR, ARALIK - 2018

**T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI**



**BALIKESİR VE ÇEVRESİNDEKİ GÜRCÜ
YERLEŞİMLERİNİN MİMARİ VE KÜLTÜREL ANALİZİ**

YÜKSEK LISANS TEZİ

AYNI DENİZ KABAKOĞLU

Jüri Üyeleri : Prof. Dr. Berrin AKGÜN YÜKSEKLİ(Tez Danışmanı)

Prof. Dr. Gaye BİROL

Dr. Öğr. Üyesi Hatice UÇAR

BALIKESİR, ARALIK - 2018

KABUL VE ONAY SAYFASI

Aynı Deniz KABAKOĞLU tarafından hazırlanan “BALIKESİR VE ÇEVRESİNDEKİ GÜRCÜ YERLEŞİMLERİNİN MİMARİ VE KÜLTÜREL ANALİZİ” adlı tez çalışmasının savunma sınavı 28.12.2018 tarihinde yapılmış olup aşağıda verilen jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Danışman
Prof. Dr. Berrin AKGÜN YÜKSEKLİ

Üye
Prof. Dr. Gaye BİROL

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Hatice UÇAR

Üye
Doç. Dr. Bedriye ASIMGİL

.....

Üye
Doç. Dr. Yasemin İNCE GÜNEY

.....

Jüri üyeleri tarafından kabul edilmiş olan bu tez Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulunca onanmıştır.

Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Prof. Dr. Necati ÖZDEMİR

.....

ÖZET

**BALIKESİR VE ÇEVRESİNDEKİ GÜRCÜ YERLEŞİMLERİNİN
MİMARİ VE KÜLTÜREL ANALİZİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ
AYNİ DENİZ KABAKOĞLU
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
(TEZ DANIŞMANI: PROF. DR. BERRİN AKGÜN YÜKSEKLİ)
BALIKESİR, ARALIK - 2018**

Kültür, toplumların kendilerine özgü düşünce ve yaşayış biçimlerinin yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Üretilen mimarinin, özellikle de konutların, biçimlenişinin birçok değer tarafından etkilendiği göz önüne alınmalıdır. Konut üretimi ve biçimlenişi yalnızca fiziksel etkilerin ya da tek bir etkenin sonucu değil, sosyo-kültürel faktörlerin tümünün sonucu olarak görülmelidir. Bir bölgedeki kültürel özellikler o bölgede yaşayan insanlarla başka bölgelere taşınabilmekte ve kendi kültürleriyle oluşturulan yapılar inşa edebilmektedirler.

Tezin ana kurgusunu Gürcü yerleşimleri ve bu yerleşimleri kuran 1877-1878 Osmanlı- Rus savaşı sonrası göçe maruz kalmış Gürcü muhacirleri oluşturmaktadır. Bu araştırma, Balıkesir iline bağlı Karesi, Susurluk, Balya, Gönen ve Manyas ilçelerine bağlı, 93 muhacereti sonrası Gürcü muhacirlerin kurmuş olduğu ve yaşadıkları 10 mahalleyi ele almaktadır.

Giriş bölümünde çalışmanın amacı, kapsamı ve yöntemi açıklanmıştır. Birinci bölümde; Gürcülerin tarihi ele alınarak tarihsel süreçteki konumları ve yaşanan göçler sonrası yerleşim yerleri alt başlıklar halinde verilmiştir.

Üçüncü bölümde, çalışma yapılan mahalleler ve bağlı oldukları ilçelerin coğrafi özellikleri ve tarihçesi anlatılmıştır.

Tezin ana gövdesi olan dördüncü bölümde Balıkesir'deki Gürcü yerleşimleri konutlarının genel özellikleri anlatılmıştır. Beşinci bölümde Gürcü konutlarının bulunduğu parsellerin vaziyet planlarının, kat planlarının, iç ve dış mekân fotoğraflarının bulunduğu ve konutların yapım tekniği ve malzemelerinin anlatıldığı kataloglar yer almaktadır.

Son olarak yapılan incelemeler sonucu Gürcü konutlarına ilişkin değerlendirmeler yapılmıştır.

ANAHTAR KELİMELEER: Balıkesir, kültür, Gürcü, 93 muhacereti, muhacir, Gürcü konutları

ABSTRACT

ARCHITECTURAL AND CULTURAL ANALYSIS OF THE GEORGIAN SETTLEMENTS IN BALIKESİR AND ITS SURROUNDINGS

MSC THESIS

AYNI DENİZ KABAKOĞLU

BALIKESİR UNIVERSITY INSTITUTE OF SCIENCE

ARCHITECTURE

(SUPERVISOR: PROF. DR. BERRİN AKGÜN YÜKSEKİ)

BALIKESİR, DECEMBER 2018

Culture appears as a reflection of the societies' unique ways of thinking and living. It should be taken into consideration that the configuration of the architecture produced, especially the houses, is influenced by many values. Dwelling production and configuration should be seen as a result of not only physical impacts or a single factor but also all socio-cultural factors. Cultural characteristics in a region can be moved to other regions with the help of habitants in that region and they can build structures created with their own culture.

The main construct of the thesis is composed of the Georgian settlements and Georgian immigrants who were exposed to displacement after the 1877-1878 Ottoman-Russian war. This research addresses to 10 neighborhoods, which belong to Karesi, Susurluk, Balya, Gönen and Manyas districts that are connected to Balıkesir Province, where the Georgian immigrants established and lived after the '93 immigration.

Aim, scope and method of the study are explained in the introduction part. In the first chapter, positions of the Georgians in the historical process and their settlements after the migrations have been given in sub-headings by touching upon their history.

Geographical characteristics and history of the neighborhoods and the relevant districts have been explained in the third chapter.

General characteristics of the Georgian settlement dwellings in Balıkesir have been explained in the fourth chapter, which is the main body of the thesis. Fifth chapter covers the catalogues which indicate the layout plans, floor plans, interior and exterior photographs of the parcels where the Georgian houses are located as well as construction techniques and materials of the dwellings.

Finally, the Georgian houses have been evaluated as a result of the investigations.

KEYWORDS: Balıkesir, culture, Georgian, '93 immigration, immigrant, Georgian houses

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER	iii
ŞEKİL LİSTESİ.....	v
TABLO LİSTESİ	xiii
KISALTMALAR	xiv
YEREL TERİMLER LİSTESİ.....	xv
ÖNSÖZ.....	xvi
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Çalışmanın Amacı ve Önemi	4
1.2 Çalışmanın Kapsamı ve Yöntemi.....	5
2. BALIKESİR YÖRESİNDEKİ GÜRCÜ KÜLTÜRÜNÜN OLUŞUMU.....	8
2.1 Göç ve İskân Faaliyetleri.....	8
2.1.1 19. Yüzyılda Anadolu Topraklarına Göçler ve İskân Faaliyetleri.....	9
2.1.2 Balıkesir ve Yöresine Yönelik Göçler	11
2.2 Gürcülerin Kimliği ve Kültürü	16
2.2.1 Tarihsel Süreç İçerisinde Gürcüler	16
2.2.2 Gürcülerin Balıkesir Yöresine Yerleşmeleri ve İskân Faaliyetleri...22	
3. BALIKESİR VE ÇEVRESİNDEKİ GÜRCÜ YERLEŞİMLERİ.....	30
3.1 Balıkesir İlinin Coğrafi Konumu, İklimi ve Yerel Malzeme Olanakları.30	
3.2 Gürcü Yerleşimlerinin Bağlı Olduğu İlçeler	33
3.2.1 Karesi İlçesi	34
3.2.2 Balya İlçesi	34
3.2.3 Susurluk İlçesi.....	35
3.2.4 Manyas İlçesi	35
3.2.5 Gönen İlçesi	36
3.3 Gürcü Mahalleleri.....	37
3.3.1 Armutalan Mahallesi / Karesi	37
3.3.2 Yenikavak Mahallesi / Balya	41
3.3.3 Günaydın Mahallesi / Susurluk.....	43
3.3.4 Cumhuriyet Mahallesi /Manyas.....	45
3.3.5 Doğancı Mahallesi / Manyas	48
3.3.6 Balcıdede Mahallesi / Gönen	49
3.3.7 Çiflikalan Mahallesi / Gönen.....	51
3.3.8 Ekşidere Mahallesi / Gönen	53
3.3.9 Koçbayır Mahallesi / Gönen	55
3.3.10 Pehlivanhoca Mahallesi / Gönen	57
3.4 Genel Değerlendirme (Yerleşim Tipolojisi).....	59
4. BALIKESİR'DEKİ GÜRCÜ YERLEŞİMLERİ KONUTLARININ GENEL ÖZELLİKLERİ.....	60
4.1 Gürcü Konutlarının Mimari Özellikleri.....	60
4.2 Gürcü Konutlarını Oluşturan Mekânlar	63
4.2.1 Dış Mekânlar.....	63
4.2.2 İç Mekânlar	74
4.3 Gürcü Konutlarında Avlu-Sokak- Giriş İlişkisi	86

4.4	Gürcü Konutlarının Plan Tipolojisi.....	87
4.4.1	Dış Sofalı Plan Tipi.....	88
4.4.2	İç Sofalı Plan Tipi.....	88
4.5	Yapı Elemanları.....	90
4.5.1	Dış Yapı Elemanları.....	90
4.5.2	İç Yapı Elemanları.....	99
4.6	Gürcü Konutlarında Kullanılan Malzeme ve Yapım Teknikleri.....	111
5.	BALIKESİR VE ÇEVRESİNDEKİ İNCELENEN GÜRCÜ	
	KONUTLARI	112
5.1	Şaban Türkoğlu Evi.....	113
5.2	İsmail Yılmaz Evi.....	124
5.3	Mehmet Eryılmaz Evi	134
5.4	Ramazan Varol Evi	144
5.5	Ahmet Ayaz Evi	151
5.6	Mehmet Akbaş Evi.....	158
5.7	Mehmet Gürhan Evi	165
5.8	Yunus Dağbaşı Evi.....	176
5.9	Nuri Temel Evi.....	185
5.10	Feridun Çakmak Evi.....	193
5.11	Yaşar Çakmak Evi.....	204
5.12	Halit Çil Evi.....	213
6.	GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	219
7.	KAYNAKLAR.....	224
8.	EKLER.....	230

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1: 20. yüzyıl başında Balıkesir şehri etnik dağılımı (Şimşir, 2013).	12
Şekil 2.2: Gürcistan fiziki haritası (https://www.turkcebilgi.com/gurcistan/harita).	17
Şekil 2.3: 1877-1878 Osmanlı- Rus Savaşı haritası (http://ozhanoturk.com/2017/12/05/93-harbi-1877-1878-osmanli-rus-savasi/).	20
Şekil 2.4: Gürcüler, 19. yüzyıl (http://ozhanoturk.com/2017/12/15/gurculer-iberler/).	21
Şekil 2.5: Balıkesir ve çevresindeki Gürcü yerleşimleri harita görünümü.	29
Şekil 3.1: Balıkesir ili lokasyon ve ilçeler haritası.	31
Şekil 3.2: Balıkesir ilinde hakim iklim bölgeleri (MSGÜ, 2010).	32
Şekil 3.3: Bölgelere göre malzeme kullanımı (MSGÜ, 2010).	33
Şekil 3.4: Armutalan mahallesi uydu görünümü.	38
Şekil 3.5: Armutalan mahallesi, nüfus verileri ve cinsiyet dağılım grafiği.	38
Şekil 3.6: Armutalan mahallesi, Karesi.	39
Şekil 3.7: Armutalan köyünün güneybatıdan görünüşü (Ovalı, 1985).	39
Şekil 3.8: Armutalan köyünün güneyden görünüşü (Ovalı, 1985).	40
Şekil 3.9: Muhtarlık binası ve müzede sergilenen yapı malzemeleri.	40
Şekil 3.10: Yenikavak mahallesi, nüfus verileri ve cinsiyet dağılım grafiği.	41
Şekil 3.11: Yenikavak mahallesi uydu görünümü.	41
Şekil 3.12: Solda Yenikavak ilkokulu ve ortaokulu, sağda muhtarlık binası.	42
Şekil 3.13: Yenikavak mahallesi, genel görünüm.	42
Şekil 3.14: Günaydın mahallesi uydu görünümü.	43
Şekil 3.15: Günaydın mahallesi, nüfus verileri ve cinsiyet dağılım grafiği.	43
Şekil 3.16: Mana ilkokulu (http://ayancuk.com/koy-4688-Gunaydin-Koyu-Susurluk-Balikesir.html).	44
Şekil 3.17: Cumhuriyet mahallesi uydu görünümü.	45
Şekil 3.18: Cumhuriyet mahallesi, nüfus verileri ve cinsiyet dağılım grafiği.	45
Şekil 3.19: Cumhuriyet mahallesi ara sokak görünümü (orgebe).	46
Şekil 3.20: Çeşme ve yalak (alazani).	46
Şekil 3.21: Cumhuriyet mahallesi, yeni yapılaşma örneği.	47
Şekil 3.22: Doğancı mahallesi uydu görünümü.	48
Şekil 3.23: Doğancı mahallesi, nüfus verileri ve cinsiyet dağılım grafiği.	48
Şekil 3.24: Doğancı mahallesi/ Manyas.	49
Şekil 3.25: Balcıdede mahallesi uydu görünümü.	49
Şekil 3.26: Balcıdede mahallesi, nüfus verileri ve cinsiyet dağılım grafiği.	50
Şekil 3.27: Genel görünüm, Balcıdede mahallesi/ Gönen.	50
Şekil 3.28: Çiftlikalan mahallesi uydu görünümü.	51
Şekil 3.29: Çiftlikalan mahallesi, nüfus verileri ve cinsiyet dağılım grafiği.	51
Şekil 3.30: Çiftlikalan mahallesi, yeni yapılaşma örneği.	52
Şekil 3.31: Çiftlikalan mahallesi, Gönen.	52
Şekil 3.32: Ekşidere mahallesi uydu görünümü.	53
Şekil 3.33: Ekşidere mahallesi, nüfus verileri ve cinsiyet dağılım grafiği.	54
Şekil 3.34: Ekşidere mahallesi, Gönen.	54
Şekil 3.35: Koçbayır mahallesi uydu görünümü.	55

Şekil 3.36: Koçbayır mahallesi, nüfus verileri ve cinsiyet dağılım grafiği.	55
Şekil 3.37: Koçbayır mahallesi / Gönen.	56
Şekil 3.38: Pehlivanhoca mahallesi uydu görünümü.	57
Şekil 3.39: Pehlivanhoca mahallesi, nüfus verileri ve cinsiyet dağılım grafiği....	57
Şekil 3.40: Pehlivanhoca mahallesi, köy meydanı.	58
Şekil 3.41: Pehlivanhoca mahallesi, özgün yapı örnekleri.	58
Şekil 3.42: Konutların araziye yerleşimi.	59
Şekil 4.1: Cumhuriyet mahallesi (Manyas) ahşap karkas arası tuğla malzeme kullanımı örnekleri.	60
Şekil 4.2: Yenikavak mahallesi (Balya) ahşap karkas arası kerpiç malzeme kullanımı örneği.	61
Şekil 4.3: Sofa örneği, solda Hasan Bıyıklı evi (Pehlivanhoca mahallesi), sağda Şaban Türkoğlu evi (Armutalan mahallesi).	61
Şekil 4.4: Sofada mutfak örneği;	62
Şekil 4.5: Sokaktan kapı ile ayrılarak akraba yapıları ile çevrelenen avluya giriş örneği, Yenikavak mahallesi / Balya.	63
Şekil 4.6: Armutalan mahallesinde sokaktan kapı ile ayrılarak akraba yapıları ile çevrelenen avluya giriş ve avludan sokağa bakış (İsmail Yılmaz evi).....	63
Şekil 4.7: Avlu içerisinde konumlanan ambar, fırın ve bahçe (Türkoğlu evi, Armutalan mahallesi).	64
Şekil 4.8: Konutun yan cephesinde konumlanmış içerisinde ambarı (beğeli) bulunan bahçe (İsmail Yılmaz evi, Armutalan mahallesi).....	65
Şekil 4.9: Solda karalahana bitkisi, Cumhuriyet mahallesi ; sağda hurma ağacının meyvesi, Koçbayır mahallesi.	65
Şekil 4.10: Serender örnekleri (https://www.trabzon.net.tr/trabzo/kultur/serender.html).	66
Şekil 4.11: Ambar (beğeli) örneği, solda Mehmet Eryılmaz evi, sağda Şaban Türkoğlu evi, Armutalan mahallesi /Karesi.	67
Şekil 4.12: Ambar (beğeli) örneği, Mehmet Gürhan evi (Armutalan mahallesi).	67
Şekil 4.13: Ambar (beğeli) örneği, Coşkun Dede evi, Pehlivanhoca mahallesi /Gönen.	68
Şekil 4.14: Ambar (beğeli) içinden görünüm.	68
Şekil 4.15: Ambar (beğeli) örneği, Günaydın mahallesi , Susurluk.	69
Şekil 4.16: Ambar (beğeli) örneği, Muharrem Özbek evi, Koçbayır mahallesi, Gönen.	69
Şekil 4.17: Fırın örneği, Yenikavak mahallesi / Balya.	70
Şekil 4.18: Fırın, Şaban Türkoğlu evi , Armutalan mahallesi / Karesi.	70
Şekil 4.21: Fırın, solda Muharrem Özbek evi, Koçbayır mahallesi / Gönen; sağda Hasan Bıyıklı evi, Pehlivanhoca mahallesi / Gönen.	71
Şekil 4.22: Cumhuriyet mahallesinin camisinin bahçesinde sergilenen köyün ilk kuyusu / Manyas.	71
Şekil 4.23: Kullanılmakta olan kuyu örneği, Yüksel Erkan evi, Cumhuriyet mahallesi /Manyas.	72
Şekil 4.24: Kuyu örneği, solda Halit Çil evi, Balcıdede mahallesi, Gönen , sağda Yaşar Çakmak evi, Cumhuriyet mahallesi / Manyas.	72
Şekil 4.25: Çeşme (gube) ve yalak (alazani) örneği, Koçbayır mahalllesi / Gönen.	73
Şekil 4.26: Çeşme(gube) ve yalak (alazani), solda Doğancı mahallesi / Manyas , sağda Armutalan mahallesi/Karesi.	73

Şekil 4.27: Çeşme(gube) ve yalak (alazani), Günaydın mahallesi / Susurluk.....	73
Şekil 4.28: Sofadan görünüş, Şaban Türkoğlu evi, Armutalan mahallesi / Karesi.	74
Şekil 4.29: Sofadan görünüş ve eyvan, Feridun Çakmak evi, Cumhuriyet mahallesi.....	75
Şekil 4.30: Sofadan görünüş ve eyvan, Yaşar Çakmak evi, Cumhuriyet mahallesi.	75
Şekil 4.31: Sofa ve odalara geçiş, Sami Yılmaz evi, Ekşidere mahallesi.....	76
Şekil 4.32: Solda Ramazan Varol evi, sağda Ahmet Ayaz evi, Armutalan mahallesi.	76
Şekil 4.33: Oda (seki, yüklük, gusülhane), Şaban Türkoğlu evi, Armutalan mahallesi.....	77
Şekil 4.34: Odadan görünüm (solda), eyvan (sağda), Nuri Temel evi, Ekşidere mahallesi.....	77
Şekil 4.35: Özgün mutfak örneği, Ahmet Ayaz evi, Armutalan mahallesi / Karesi.	78
Şekil 4.36: Beğelinin mutfığa çevrilmesi (Nazire Şen evi), Cumhuriyet mahallesi / Manyas.....	78
Şekil 4.37: Beğelinin mutfığa çevrilmesi, Yaşar Çakmak evi, Cumhuriyet mahallesi / Manyas.	79
Şekil 4.38: Sofada mutfak örneği; solda Çiftlikalan mahallesi / Gönen, sağda Yüksel Erkan evi, Cumhuriyet mahallesi /Manyas.	79
Şekil 4.39: Solda, odayı bölerek mutfak için kazanılan alan, Koçbayır mahallesi/ Gönen, sağda odanın mutfak olarak yeniden işlevlenmesi, Balcıdede / Gönen.	79
Şekil 4.40: Hela örneği, Coşkun Dede evi, Pehlivanhoca mahallesi/ Gönen.	80
Şekil 4.41: Hela örneği, Şaban Türkoğlu evi, Armutalan mahallesi / Karesi.....	80
Şekil 4.42: Üstü konut altı dam (ahır) örneği, Yenikavak mahallesi.....	81
Şekil 4.43: Üst kat konut, alt katın yarısı ahır(dam)/ бага (yemlik) örneği, Ahmet Ayaz evi, Armutalan mahallesi.	82
Şekil 4.44: Dama (ahıra) giriş ve бага (yemlik) örneği(İsmail Ağalar evi, Çiftlikalan mahallesi /Gönen).	82
Şekil 4.45: Samanlık ve damın depo olarak kullanımı (Nazire Şen evi, Cumhuriyet / Manyas).....	83
Şekil 4.48: Samanlık yenilenerek yaşam alanına dönüştürülmüş, Osman Yazıcı evi, Koçbayır mahallesi, Gönen.	84
Şekil 4.49: Samanlık yenilenerek yaşam alanına dönüştürülmüş, Osman Yazıcı evi, Koçbayır mahallesi, Gönen.	84
Şekil 4.50: Solda beğelinin iç fotoğrafı, sağda odadan beğeliye açılan kapak, Ahmet Çınar evi, Cumhuriyet mahallesi / Manyas.	85
Şekil 4.51: Beğeli, Ahmet Avcı evi, Pehlivanhoca mahallesi / Gönen.	86
Şekil 4.52: Giriş kapısı, solda Halit Çil evi (Balcıdede mahallesi / Gönen), sağda İsmail Yılmaz evi (Armutalan mahallesi/ Karesi).	90
Şekil 4.53: İki kanatlı giriş kapısı, solda Mehmet Eryılmaz evi (Armutalan mahallesi / Karesi); sağda Feridun Çakmak evi (Cumhuriyet mahallesi / Manyas).	91
Şekil 4.54: Basit motifli giriş kapısı örnekleri, Armutalan mahallesi / Karesi.....	91
Şekil 4.55: Pencere örnekleri, Ahmet Ayaz evi (Armutalan mahallesi / Karesi).	92
Şekil 4.56: Pencere, İsmail Yılmaz evi (Armutalan mahallesi / Karesi).	92

Şekil 4.57: Pencere örneği, İsmail Ağalar evi Çiftlikalan mahallesi / Gönen.	93
Şekil 4.58: Pencere, Nuri Temel evi (Ekşidere mahallesi / Gönen).	93
Şekil 4.59: Pencere örneği; solda, Balcıdede mahallesi / Gönen, sağda Koçbayır mahallesi / Gönen.	94
Şekil 4.60: Kapatılan pencere boşluğu izleri ve yenilenen pencereler, Mehmet Gürhan evi, Armutalan mahalesi / Karesi.	94
Şekil 4.61: Merdiven örneği, solda Yenikavak mahallesi /Balya ; sağda Armutalan mahallesi / Karesi.	95
Şekil 4.62: Balkon detayı, Nuri Temel evi, Ekşidere mahallesi / Gönen.	97
Şekil 4.63: Balkonlu yapı örneği, solda Çiftliklan mahallesi/ Gönen , sağda Günaydın mahallesi/ Susurluk.	97
Şekil 4.64: Genel görünüm, solda Armutalan mahallesi, sağda Cumhuriyet mahallesi.	98
Şekil 4.65: Çatı detay fotoğrafı, solda Ahmet Ayaz evi, sağda Ramazan Varol evi (Armutalan mahallesi/ Karesi).	98
Şekil 4.66: Baca örneği, Çakırağa Konağı, Günaydın mahallesi / Susurluk.	99
Şekil 4.67: Merdiven örneği, Ahmet Ayaz Evi, Armutalan mahallesi/ Karesi. ..	100
Şekil 4.68: Merdiven örneği, Çiftlikalan mahallesi / Gönen.	100
Şekil 4.69: Ahşap tavan kaplaması, solda Feridun Çakmak evi, Cumhuriyet mahallesi / Manyas; sağda Ahmet Avcı evi, Pehlivanhoca mahallesi/ Gönen.	101
Şekil 4.70: Tavan göbeği, Osman Yazıcı evi, Pehlivanhoca mahallesi / Gönen.	101
Şekil 4.71: Zemin döşemesi Ahmet Avcı evi, Pehlivanhoca mahallesi / Gönen.	102
Şekil 4.72: İç kapı, solda Ahmet Ayaz evi, Armutalan mahallesi / Karesi ; sağda Yenikavak mahallesi / Balya.	102
Şekil 4.73: İç kapı, solda İsmail Yılmaz evi, Armutalan mahallesi, Karesi; sağda Nuri Temel evi, Ekşidere mahallesi / Gönen.	103
Şekil 4.74: Sekvi, Ahmet Ayaz evi, Armutalan mahallesi.	103
Şekil 4.77: Duvar nişleri, solda Yenikavak mahallesi / Balya, sağda Cumhuriyet mahallesi / Manyas.	105
Şekil 4.78: Keseler, duvar nişleri, Çiftlikalan mahallesi / Gönen.	105
Şekil 4.79: Kese örnekleri, solda Yenikavak mahallesi/ Balya, sağda Armutalan mahallesi / Karesi.	106
Şekil 4.80: Peyke, solda Ahmet Ayaz evi,sağda İsmail Yılmaz evi Armutalan mahallesi / Karesi.	106
Şekil 4.81: Musendera, İsmail Yılmaz evi, Armutalan mahallesi/ Karesi.	107
Şekil 4.82: Musendera, Yaşar Çakmak evi, Cumhuriyet mahallesi / Manyas. ...	107
Şekil 4.83: Gusülhane,solda teras evler, Armutalan mahallesi, Karesi; sağda Halit Çil evi, Balcıdede mahallesi / Gönen.	108
Şekil 4.84: Porengi, solda Ramazan Varol evi, sağda Ahmet Ayaz evi, Armutalan mahallesi/ Karesi.	108
Şekil 4.85: Ocak, Çakırağa konağı, Günaydın mahallesi / Susurluk.	109
Şekil 4.86: Maşınğa, Nazire Şen evi, Cumhuriyet mahallesi / Manyas.	110
Şekil 4.87: Maşınğa, Muharrem Özbek evi, Koçbayır mahallesi / Gönen.	110
Şekil 5.1: Vaziyet planı.	113
Şekil 5.2: Konut- parsel ilişkisi.	113
Şekil 5.3: Şaban Türkoğlu evi zemin kat planı.	117
Şekil 5.4: Şaban Türkoğlu evi birinci kat planı.	117

Şekil 5.5: Sokaktan avluya giriş kapısı.....	118
Şekil 5.6: Avludan görünüm.....	118
Şekil 5.7: Kuzeybatı cephesi giriş cephesi.	119
Şekil 5.8: Ambar(beğeli).	119
Şekil 5.9: Fırın.	119
Şekil 5.10: Kuzeydoğu görünüşü.....	120
Şekil 5.11: Güneybatı görünüşü.	120
Şekil 5.12: Güneydoğu görünüşü.	121
Şekil 5.13: Oda örneği.	121
Şekil 5.14: Sofadan görünüş.	122
Şekil 5.15: Zemin kat giriş holü.	122
Şekil 5.16: Giriş sofasından üst kata çıkış.	123
Şekil 5.17: Tuvalete giriş ve yer banyosu.....	123
Şekil 5.18: Ahırdan görünüş.	123
Şekil 5.19: Vaziyet planı ve konut-parsel ilişkisi.	124
Şekil 5.20: İsmail Yılmaz evi zemin kat planı.....	127
Şekil 5.21: İsmail Yılmaz evi birinci kat planı.	127
Şekil 5.22: Sokaktan avluya giriş kapısı.....	128
Şekil 5.23: Güneybatı görünüşü.....	128
Şekil 5.24: Güneydoğu görünüşü.	129
Şekil 5.25: Samanlığa / depoya giriş.	129
Şekil 5.26: Yapıya ek samanlık ve tuvalet yapısı.	130
Şekil 5.27: Bahçeden görünüm ambar (beğeli) örneği.	130
Şekil 5.28: Sofadan görünüm.	131
Şekil 5.29: Sofadan görünüm.	131
Şekil 5.30: Oda örneği.	132
Şekil 5.31: Oda örneği.	132
Şekil 5.32: Depo / kiler görünümü.	133
Şekil 5.33: Ahır görünümü.	133
Şekil 5.34: Mehmet Eryılmaz evi zemin kat plan şeması.....	137
Şekil 5.35: Mehmet Eryılmaz evi birinci kat plan şeması.	137
Şekil 5.36: Avluya giriş kapısı.	138
Şekil 5.37: Avludan görünüm.....	138
Şekil 5.38: Kuzeybatı görünüşü.....	139
Şekil 5.39: Kuzey görünüşü.....	139
Şekil 5.40: Kuzeydoğu görünüşü.....	140
Şekil 5.41: Avlu içerisinde bulunan ahır ve samanlık.	140
Şekil 5.42: Avluda konumlanan ambar (beğeli).	141
Şekil 5.43: Fırın.	141
Şekil 5.44: Oda örneği.	142
Şekil 5.45: Oda örneği.	142
Şekil 5.46: Tavan örneği.....	143
Şekil 5.47: Konut içerisindeki merdiven.	143
Şekil 5.48: Ramazan Varol evi vaziyet planı ve konut-parsel ilişkisi.	144
Şekil 5.49: Ramazan Varol evi zemin kat planı.	147
Şekil 5.50: Ramazan Varol evi birinci kat planı.	147
Şekil 5.51: Kuzeybatı görünüşü.....	148
Şekil 5.52: Kuzeydoğu görünüşü.....	148
Şekil 5.53: Sofadan görünüm.	149
Şekil 5.54: Oda örneği.	149

Şekil 5.55: Merdiven.	150
Şekil 5.56: Merdiven boşluğu.	150
Şekil 5.57: Ahmet Ayaz evi vaziyet planı ve konut-parcel ilişkisi.	151
Şekil 5.58: Ahmet Ayaz evi zemin kat planı.	154
Şekil 5.59: Ahmet Ayaz evi birinci kat planı.	154
Şekil 5.60: Güneybatı görünüşü.	155
Şekil 5.61: Güney cephesi.	155
Şekil 5.62: Sofadan görünüm.	156
Şekil 5.63: Sofadan odalara geçiş.	156
Şekil 5.64: Giriş holü.	157
Şekil 5.65: Solda merdiven, sağda oda örneği.	157
Şekil 5.66: Mehmet Akbaş evi vaziyet planı ve konut-parcel ilişkisi.	158
Şekil 5.67: Mehmet Akbaş evi zemin kat planı.	161
Şekil 5.68: Sokaktan avluya giriş kapısı.	161
Şekil 5.69: Güneybatı görünüşü.	162
Şekil 5.70: Güneydoğu görünüşü.	162
Şekil 5.71: Kuzey görünüşü.	163
Şekil 5.72: Fırın.	163
Şekil 5.73: Sofadan görünüm.	164
Şekil 5.74: Oda görünümü.	164
Şekil 5.75: Mehmet Gürhan evi vaziyet planı ve konut-parcel ilişkisi.	165
Şekil 5.76: Mehmet Gürhan evi bodrum kat planı.	169
Şekil 5.77: Mehmet Gürhan evi zemin kat planı.	169
Şekil 5.78: Mehmet Gürhan evi birinci kat planı.	170
Şekil 5.79: Sokaktan avluya geçiş kapısı.	171
Şekil 5.80: Kuzeydoğu görünüşü.	171
Şekil 5.81: Güneydoğu görünüşü.	172
Şekil 5.82: Güneybatı görünüşü.	172
Şekil 5.83: Ambar (beğeli).	173
Şekil 5.84: Fırın.	173
Şekil 5.85: Giriş sofasından görünüm.	174
Şekil 5.86: Sofadan görünüm.	174
Şekil 5.87: Oda ve kiler/depo örneği.	175
Şekil 5.88: Merdivenden sofaya geçiş.	175
Şekil 5.89: Yunus Dağbaşı evi vaziyet planı ve konut-parcel ilişkisi.	176
Şekil 5.90: Yunus Dağbaşı evi birinci kat planı.	179
Şekil 5.91: Sokaktan avluya geçiş.	180
Şekil 5.92: Kuzeybatı görünüşü.	180
Şekil 5.93: Kuzeydoğu görünüşü.	181
Şekil 5.94: Doğu cephesi.	181
Şekil 5.95: Ambar (beğeli) girişi.	182
Şekil 5.96: Ambar (beğeli).	182
Şekil 5.97: Ardiye.	183
Şekil 5.98: Ardiyeden sofaya giriş.	183
Şekil 5.99: Sofa.	184
Şekil 5.100: Oda örneği.	184
Şekil 5.101: Nuri Temel evi vaziyet planı ve konut-parcel ilişkisi.	185
Şekil 5.102: Nuri Temel evi birinci kat planı.	187
Şekil 5.103: Güneybatı görünüşü.	188
Şekil 5.104: Güneydoğu görünüşü.	188

Şekil 5.105: Batı tarafındaki yol.....	189
Şekil 5.106: Balkon detayı.....	189
Şekil 5.107: Giriş holü.....	190
Şekil 5.108: Sofa.....	190
Şekil 5.109: Sofadan odalara geçiş.....	191
Şekil 5.110: Eyvan.....	191
Şekil 5.111: Oda örneği.....	192
Şekil 5.112: Oda örneği.....	192
Şekil 5.113: Feridun Çakmak evi vaziyet planı ve konut-parşel ilişkisi.....	193
Şekil 5.114: Feridun Çakmak evi birinci kat planı.....	196
Şekil 5.115: Güney görünüşü (sokak cephesi).....	196
Şekil 5.116: Kuzeybatı görünüşü.....	197
Şekil 5.117: Ahıra(dama) giriş.....	197
Şekil 5.118: Giriş kapısı.....	198
Şekil 5.119: Merdiven.....	198
Şekil 5.120: Giriş holü.....	199
Şekil 5.121: Sofadan girişe bakış.....	199
Şekil 5.122: Eyvan ve sofadan görünüş.....	200
Şekil 5.123: Eyvan.....	200
Şekil 5.124: Eyvan.....	201
Şekil 5.125: Duvardaki niş, ocak ve bölmeler.....	201
Şekil 5.126: Sekvi ve ambar kapağı.....	202
Şekil 5.127: Ambar (beğeli).....	202
Şekil 5.128: Oda örneği.....	203
Şekil 5.129: Oda örneği.....	203
Şekil 5.130: Yaşar Çakmak evi vaziyet planı ve konut-parşel ilişkisi.....	204
Şekil 5.131: Yaşar Çakmak evi zemin kat planı.....	207
Şekil 5.132: Yaşar Çakmak evinin sokaktan görünüşü.....	207
Şekil 5.133: Batı görünüşü.....	208
Şekil 5.134: Batı görünüşü.....	208
Şekil 5.135: Güneybatı görünüşü.....	209
Şekil 5.136: Ahıra (dama) ve depoya giriş kapıları.....	209
Şekil 5.137: Kuyu.....	210
Şekil 5.138: Sofadan görünüş.....	210
Şekil 5.139: Eyvan.....	211
Şekil 5.140: Oda örneği.....	211
Şekil 5.141: Solda ambar işlevinden dönüştürülen mutfak, sağda sonradan yapıya ek helaya giriş kapısı.....	212
Şekil 5.142: Ahır (dam).....	212
Şekil 5.143: Halit Çil evi vaziyet planı ve konut-parşel ilişkisi.....	213
Şekil 5.144: Halit Çil evi zemin kat planı.....	214
Şekil 5.145: Güneybatı görünüşü.....	214
Şekil 5.146: Güneybatı görünüşü.....	215
Şekil 5.147: Batı cephesi.....	215
Şekil 5.148: Kuzey görünüşü.....	216
Şekil 5.149: Kuzeybatı görünüşü.....	216
Şekil 5.150: Sofadan görünüş.....	217
Şekil 5.151: Oda örneği.....	217
Şekil 5.152: Mutfak.....	218
Şekil 5.153: Ahır (dam) / depo.....	218

Şekil Ek A.1: BOA, Y.PRK.KOM, 1/26, 1295. Ra.5 sayılı belgenin tercümesi.	230
Şekil Ek A.2: Y.PRK.KOM. 1/26/1 sayılı B.O.A. belgesi.	233
Şekil Ek A.3: D.H.MKT.1337.96 sayılı B.O.A. belgesi.	234
Şekil Ek A.4: Y.PRK.UM 6/60 sayılı B.O.A. belgesi.	235
Şekil Ek A.5: DH.MKT. 1461/63 sayılı B.O.A. belgesi.	236
Şekil Ek A.6: A.}MKT. UM. 510/85 sayılı B.O.A. belgesi.	237
Şekil Ek A.7: Y.PRK.KOM. 3/49/1 sayılı B.O.A. belgesi.	238
Şekil Ek A.8: DH.MKT. 1337/43 sayılı B.O.A. belgesi.	239
Şekil Ek A.9: DH.MKT. 1737/32/1 sayılı B.O.A. belgesi.....	240
Şekil Ek A.10: DH.MKT. 1333/9 sayılı B.O.A. belgesi.....	244
Şekil Ek A.11: BEO. 701/52528/1 sayılı B.O.A. belgesi.....	245
Şekil Ek A.12: DH. MKT. 173/2/1 sayılı B.O.A. belgesi.....	246

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 2.1: Balıkesir ve çevresi iskan hareketleri.	12
Tablo 2.2: Gürcülerin Türkiye’de illere göre dağılımı (Çiloğlu, 1993).	24
Tablo 2.3: İskan işlemleri tamamlanan Batum muhacirleri (Kasap, 2018).	28
Tablo 2.4: İncelenen Gürcü yerleşimleri.	29
Tablo 3.1: İncelenen Gürcü yerleşimleri.	33
Tablo 3.2: Göçler sonrası gürcülerin yerleştiği Gönen köyleri (Akkuş, 2010).	37
Tablo 4.1: Geleneksel Türk evi plan tipolojisi (Eldem, 1954).	87
Tablo 4.2: İncelenen konutların plan tipolojisi.	89
Tablo 4.3: Cephe çıkmaları.	96
Tablo 5.1: Şaban Türkoğlu evi iç mekân özellikleri.	114
Tablo 5.2: Şaban Türkoğlu evi dış mekân özellikleri.	115
Tablo 5.3: İsmail Yılmaz evi iç mekân özellikleri.	125
Tablo 5.4: İsmail Yılmaz evi dış mekân özellikleri.	126
Tablo 5.5: Mehmet Eryılmaz evi iç mekân özellikleri.	135
Tablo 5.6: Mehmet Eryılmaz evi dış mekân özellikleri.	136
Tablo 5.7: Ramazan Varol evi iç mekân özellikleri.	145
Tablo 5.8: Ahmet Ayaz evi iç mekân özellikleri.	152
Tablo 5.9: Ahmet Ayaz evi dış mekân özellikleri.	153
Tablo 5.10: Mehmet Akbaş evi iç mekân özellikleri.	159
Tablo 5.11: Mehmet Akbaş evi dış mekân özellikleri.	160
Tablo 5.12: Mehmet Gürhan evi iç mekân özellikleri.	166
Tablo 5.13: Mehmet Gürhan evi iç mekân özellikleri.	167
Tablo 5.14: Mehmet Gürhan evi dış mekân özellikleri.	168
Tablo 5.15: Yunus Dağbaşı evi iç mekân özellikleri.	177
Tablo 5.16: Yunus Dağbaşı evi dış mekân özellikleri.	178
Tablo 5.17: Nuri Temel evi iç mekân özellikleri.	186
Tablo 5.18: Nuri Temel evi dış mekân özellikleri.	186
Tablo 5.19: Feridun Çakmak evi iç mekân özellikleri.	194
Tablo 5.20: Feridun Çakmak evi dış mekân özellikleri.	195
Tablo 5.21: Yaşar Çakmak evi iç mekân özellikleri.	205
Tablo 5.22: Yaşar Çakmak evi dış mekân özellikleri.	206

KISALTMALAR

BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivleri
BEO	: Babıali Evrak Odası
AYN	: Ayniyat Defterleri
DH	: Dahiliye
MKT	: Mektubi Kalemî Belgeleri
PRK	: Perakende Evrakı
Y	: Yıldız
KOM	: Komisyon (lar)
İ.DH.	: İrade Dahiliye
MşH. şSC.	: Meşihat şer'iyye Sicilleri

YEREL TERİMLER LİSTESİ

Alazani	:Yalak
Baga	:Ahırdaki (damdaki) yemlik
Beğeli	:Ambar, depo olarak kullanılan mekân
Çadi	:Mısır ekmeği
Fuh Altı	:Bodrum
Ganagobi	:Komşu
Gube	:Çeşme
Ğobe	:Avlu
Hie	:Ağaç
Kuvi	:Kuyu
Naliya	:Ambar, depo olarak kullanılan dış yapı elemanı
Maşinga	:Soba
Musendera	:Dolap, yüklük
Phkali	:Karalahana bitkisine ve karalahanadan yapılan yemeğe verilen isim
Sahli	:Ev
Sekvi	:Yerden yaklaşık 25-30 cm yüksekte oturma alanı
Sopeli	:Köy
Orgebe	:Evlerin yan taraflarında bulunan dar yollara verilen ad

ÖNSÖZ

Araştırmam esnasında gerekli bilgileri toplamak ve toplanılan bilgilerin kullanılabilir hale getirilmesi zorlu bir süreçti. Balıkesir ilçelerine ulaşım kolayca sağlanabilirken bu ilçelerdeki Gürcülerin yaşadıkları mahalleler, genellikle dağlık alanlara kurulduklarından ulaşım ile ilgili zorluklarla karşılaşmıştır. Bu süreçte benimle birlikte alan çalışmalarına gelen başta sevgili eşim Mehmet Kabakoğlu'na; Ayşegül Ağan'a, Erdoğan Gündoğdu'ya, kayınpederim Mehmet Ali Kabakoğlu'na ayırdıkları zaman, emek ve sabırları için teşekkür ederim. Tez çalışmalarım esnasında bana desteğini esirgemeyen Sema Yırcalı'ya teşekkür ederim. Her daim maddi manevi yardımlarını esirgemeyen, benim bugünlere gelmemi sağlayan sevgili annem A.Berrin Ersin'e teşekkür ederim.

Alan çalışmalarım da evlerini açarak konukseverlikleriyle ve yardımseverlikleriyle veri toplamamı kolaylaştıran köylerdeki yöre halkına teşekkür ederim.

Bu tezin ortaya çıkmasında büyük emeği geçen, engin bilgi ve tecrübesiyle bana her daim yol gösteren değerli hocam Prof. Dr. Berrin Akgün Yüksekli'ye teşekkür ederim.

Küçük kızım Lidya için...

Balıkesir, 2018
Ayni Deniz KABAKOĞLU

1. GİRİŞ

Anadolu tarih boyunca birçok önemli medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Anadolu'nun bulunduğu konum gereği bünyesinde Ermeni, Rum, Arap ve Süryani halklarının da bulunması, etnik çeşitliliği zorunlu kılmış ve farklı kültürlere, yaşam biçimlerine sahip milletleri içerisinde barındıran bir yapının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Anadolu toprakları, günümüzde de çeşitli etnik kökenleri barındıran, çok kültürlü bir yapıya sahiptir.

Gürcü, Çerkez, Bulgar, Boşnak, Hırvat, Sırp ve Arnavut gibi Türk kökenli olmayan kesimlerin Kafkaslardan ve Balkanlardan Türkiye'ye göçü, 19. yüzyılda yaşanan savaşlar sonucu gerçekleşmiştir. Göç sonrası geldikleri yöreye ait kültür öğeleri de göçmenlerle birlikte taşınmıştır.

Etnik grupların çoğunluğunun (Bulgarlar, Boşnaklar gibi) yerli halk ile karışmış durumda karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle etnik grupların bireylerini içerisinde topluca barındıran yerleşim yerlerine nadiren rastlanmaktadır. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonucunda Kafkasya'dan Anadolu'ya göç eden Gürcüler de etnik olarak Türk kökenli olmayan topluluklardan biridir. Anadolu'ya gelen Gürcü muhacirler, göç ettikleri yöreden (aynı mahalle ya da köyden) toplu olarak gelmiş ve genellikle yerleştirildikleri yerleri tercih etmeyip, o bölgenin yakınındaki, geldikleri yerlere benzer özellikteki alanlarda yeni yerleşimler kurmuşlardır. Göç süresince ve sonrasında bir arada hareket eden ve geldikleri mahalleleri/köyleri yerleştirildikleri/yerleştikleri yerlerde kuran Gürcü muhacirler; dillerini, gündelik hayat pratiklerini (yemekleri, yetiştirdikleri sebze ve meyveler vb.), kendine has gelenek ve göreneklerini kurmuş oldukları yerleşim yerlerinde sürdürmeye devam etmişlerdir. Bu durum Gürcülerin yoğunluklu olarak yaşadıkları yerleşimlerin çalışma konusunun evreninin oluşmasını sağlamıştır.

Kurubaş (2008)'a göre etnik gruplar nesnel ve öznel birtakım özelliklere sahiptir. Aynı etnik kökene sahip bireylerin oluşturduğu toplum; dil, kültür ve din gibi ortak ve ayırıcı değerlerin etkisiyle bireysel olarak aidiyet mekânlarını oluşturmaktadırlar.

Oluşturulan alan toplumsal olarak inşa edilmektedir ve geçirgen olduğu durumlar olacaktır. Bu geçirgen olma durumu etnik grupların zamanla değişebileceğini, melezleşebileceğini ya da asimilasyona maruz kalabileceği durumları öngörmektedir.

Gürcü topluluklarının kendine has gelenek ve görenekleri günümüzde de sürdürülmeye devam etmektedir. Zamanla Gürcü göçmenlerin etnik kökenlerine ait özellikler asimile olsa da, göç öncesine ait kültürün izleri her alanda varlığını sürdürmektedir.

Güvenç (2015) kültürü, '*Bilimsel anlamda kültür, toplumun üyesi olarak insanın, yaşayarak, yaparak öğrendiği ve aktarıp öğrettiği maddi manevi her şeyden oluşan karmaşık bütündür*' biçiminde tanımlamakta ve toplumun bütünü temelini oluşturduğunu savlamaktadır. Kültürün, toplumu oluşturan kişilerin bir arada kalmasını sağlayan, onları birbirine bağlayan dil ve haberleşme süreçlerini, inanışlarını, sanatlarını, yasalarını, üretim-tüketim düzenlerini içeren bir olgu olduğunu belirtmektedir (Güvenç, 2015).

Kültürün, birçok alanda yansımasını görmek mümkündür. Mimarlık alanında yaygınlaşmakta olan mimarlık ve kültür ilişkilerini inceleyen analizler, kültürün mimari alandaki yansımalarını çözümlmeyi amaçlamaktadır. Günümüzde, bir yerleşmeyi ya da yapıyı incelerken sadece fiziksel çevre verilerini yorumlamak yerine kültür ve bu kültürün maddi ürünlerini de ele almak bir gereklilik olmaya başlamıştır.

Gür (2000), insanı etkileyen her şeyin evini de etkileyeceğini, geçmişteki etkilerin bir kısmının günümüze kadar ulaşmış ve yaşayacağını; günümüz koşullarıyla açıklanamayan konuttaki şekillerin anlamının konutu kullanan insanlar tarafından bile çoğu zaman bilinmeden yaşatılmaya devam edeceğini belirtmektedir. "*Kültürün peyzaj üzerindeki en somut yansıması*" (Gür, 2000:47) olarak konutun tasarımını kültürel tutum ile doğrudan ilişkilidir.

Konutların biçimsel incelemeleri ve sınıflandırılmaları, ekonomi, teknoloji, iklim gibi değerlerin analizlerine bağlı olmakla birlikte hem fiziksel hem de kültürel bakış açıları ile değerlendirilmelidir. Öncelikle bir kültürün karakteri ve kimliği anlaşılmalıdır. Böylelikle hem kültürel hem de fiziksel gereksinimlere cevap verebilecek bir konut biçimi ortaya çıkarılabilir.

Konut tasarımlarında dikkat edilecek bir başka husus, konut biçimlenişine etki eden konutun tasarlandığı bölgenin kültürüne has özelliklerin göz önünde bulundurulmasıdır. Rapoport (1969)'a göre; *'Kimi zaman özellikler belirgin olsa da, sahip olunan kültür bazı etkenleri aleni veya gizli bir şekilde yasaklar'* (Rapoport, 1969). Konut, yapım tekniği, malzeme seçimi, oluşturulan mekânlar ve mekân öğeleri ile bireyin kültürünün etkilerini yansıtmaktadır.

Geleneksel Türk evi tanımı da Anadolu'daki binlerce yıllık kültürel birikimin yansımaları ve kültürel tutumun sonucu olur. Türkiye'de çeşitli coğrafi koşullar altında, farklı malzemeler ile üretilmiş, farklı plan şemaları ve cephe düzenlerine sahip konutlar bulunmasına rağmen, geleneksel Türk evi plan şemasının oluşumunu sağlayan temel kurgunun ortak olduğu kabul gören bir anlayıştır. Eldem (1954), ev planının bazı karakteristik özellikleri olduğunu ve birbirinden yüzlerce kilometre mesafede ve çok farklı şartlar altında inşa edilmiş evlerin bile planının ana hatları bakımından daima aynı olacağını, içerisinde yaşayan kullanıcıların ekonomik ve sosyal durumunun da evin planına yansıtacağını belirtmektedir.

Coğrafi konum, iklim, bulunduğu yöreye has malzeme gibi fiziksel özellikler konutun yapımını etkileyen önemli unsurlardır. Yörenin fiziksel özelliklerinin etkisiyle yapım teknikleri, uygulama yöntemleri, malzeme seçimleri ve cephe biçimlenişleri farklılaşmaktadır. Fiziksel özelliklerin yanı sıra o yörede yaşayan toplumun sosyal yapısı ve kültürü de mimari ürünlerin biçimlenmesinde etkili olmaktadır. Fiziksel çevre ve yörede yaşayanların sosyal yapısı ve kültürünün birlikteliği ise Anadolu'nun çeşitli yerlerinde farklı mimari ürünlerin ortaya çıkmasına olanak vermiştir.

Konut, kullanıcısı ile birlikte çeşitli dönemlere tanıklık ederek, içerisinde yaşadığı toplumun tarihsel süreç içerisinde geçirdiği ekonomik ve siyasal gelişmeleri, gelenek- göreneklerini, dini inanışlarını ve gündelik hayatlarını içerisinde barındırmaktadır. Geleneksel konutları koruma bilinci günümüzde artmaktadır. Ancak kırsal yerleşimlerdeki geleneksel konut yapıları çoğunlukla göz ardı edilmektedir.

Kırsal yerleşimler, buldukları fiziksel çevre kadar buldukları bölgenin tarihi, içinde yaşayan toplumun sosyo-ekonomik yapısı ve ulaşım olanakları ile de şekillenmektedir. Kırsal yerleşimlerdeki, yerleşim dokusu çoğunlukla organik yapıya sahip olup, doğal çevre verileri ve insan ihtiyaçları doğrultusunda oluşan doluluk ve boşluğun örüntüsü şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Kırsal yerleşimlerde doku bulunduğu yere ait, başka bir yerde tekrarlanamaz özelliğindedir (Özaydın ve Özaydın, 2002).

Kırsal yerleşimlerdeki konut yapıları ise, oluşturdukları peyzaj ve mimari özellikleri ile yörenin özgün kimliğini oluşturan en önemli öğelerden biridir. Ancak kırsal yerleşimlerdeki modern konut donatılarından yoksun özgün konut örnekleri, günümüz gereksinimlerini karşılamakta eksik ya da yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle genellikle konutlar terkedilmekte ya da yıkılarak yerine betonarme yapılar inşa edilmektedir. Kullanılmaya devam eden konutlarda ise yapılan eklentiler, onarımlar ve kullanım dışı bırakılan yapısal öğelerle konut giderek özgün halini yitirmektedir. Giderek tek tip yapılaşmayla yöresel nitelikleri içerisinde barındıran yapılar azalmakta, kültürel miras niteliğindeki yapılar ise yok olmaktadır.

Bu çalışmada, kendilerini 93 muhacirleri olarak adlandıran ve aynı etnik ve dinsel temele sahip 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı dönemi ve sonrasında Batum ve Artvin'dan gelen göçmenlerin yerleştikleri / yerleştirildikleri köyler olan ve günümüzde de ağırlıklı olarak Gürcülerin yaşadıkları Balıkesir ilindeki on mahallede (Armutalan, Yenikavak, Günaydın, Cumhuriyet, Doğancı, Balcıdede, Çiftlikalan, Ekşidere, Koçbayır, Pehlivanhoca) yer alan kırsal konutlar incelenecektir.

1.1 Çalışmanın Amacı ve Önemi

Geleneksel konut tasarımları, toplumun içerisinde bulunduğu sosyal yapı ve buldukları fiziksel çevre ile birlikte şekillenmektedir. Balıkesir ve çevresinde incelenen Gürcü yerleşimleri, 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı sırasında ya da sonrasında kurulmuştur. On dokuzuncu yüzyılın ve 93 muhaceretinin izlerini taşıyan bu yapıların günümüzde giderek atıl bırakılması ya da yıkılması söz konusudur. Kırsal alanda bulunan bu yapılar döneminin izlerine sahip özgün yapı topluluklarıdır. Koruma önerisi getirilmeyen ve giderek modernize olmaya başlamış bu yerleşimler ve özgün

yapı stokuyla ilgili yazılı kaynaklar oldukça azdır. Etnik köken olarak farklılık gösteren Gürcü muhacirlere ait bu örnekler, kendilerine has kültürel özellikleri de bünyesinde barındıran geleneksel konut mimarisi niteliğini taşımaktadır. Kültür mirası niteliğindeki bu konutların ileriki nesillere aktarılabilmesi gereklidir.

Araştırma esnasında karşılaşılan yazılı kaynak yetersizliği, giderek yok olan geleneksel konut stoku ve kalan özgün yapılardaki mimari değişimleri belgeleme zorluğu çalışmayı sınırlayan etmenler olmuştur. Bunun yanı sıra incelenen yerleşimlerde konutların yapılış tarihlerini gösteren kitabelerin mevcut olmaması, ilk sahiplerinin hayatta olmamaları ve şu anki konut kullanıcılarının verdikleri bilgilerin güvenilirlik ve doğruluk derecesi ile ilgili belirsizlikler de çalışma alanında karşılaşılan sorunlar arasında olmuştur.

İncelenen Gürcü yerleşimlerin nüfusunun etnik özellikleri giderek asimile olmakta, kültürel asimilasyon sadece bireyleri değil, inşa ettikleri yapıları da etkilemektedir. Yöresel ve kültürel özellikleri içerisinde barındıran geleneksel konut örnekleri giderek azalmakta, yerine tek tip ve modern yapılar topluluğu yer almaktadır. Bu çalışma ile döneminin özgün yapı öğelerini içerisinde barındıran bu yerleşim yerleri ve konutların belgelenmesiyle, daha sonra yapılacak araştırmalar için kaynak olabilecek nitelikte verilerin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır.

1.2 Çalışmanın Kapsamı ve Yöntemi

Alan çalışması için seçilen bölge, Balıkesir'e bağlı ilçelerde bulunan Gürcü ağırlıklı mahallelerdir. Bu yerleşimler, 1877-1878 Osmanlı- Rus Savaşı sırasında ve sonrasında Müslüman Gürcü göçmenler tarafından kurulmuş ve günümüzde de 93 muhacirleri olarak kendilerini tanımlayan Gürcü halkın yoğunlukla yaşadıkları yerlerdir.

Batum muhacirlerinin iskânları ile ilgili yapılan literatür taramaları ve alan çalışmaları sonucunda; muhacirlerin Balıkesir ve çevresine iskan edilip (çoğunlukla Gönen, Manyas, Balya ilçelerine) daha sonra iskan yerlerine yakın ancak geldikleri bölgelerin coğrafi özelliklerine sahip alanlarda yeni yerleşimler kurmuşlardır. Bu yerleşimler Armutalan, Yenikavak, Dizman (Güneşli), Bayramiç, Balcıdede,

Çınarpınar, Pehlivanhoca, Koçbayır, Cumhuriyet, Doğancı, Suçıktı, Ekşidere, Çiftlikalan, Günaydın ve Değirmenboğazı yerleşimleridir. Bu yerleşimler Çerkeslerin, Yörüklerin ve Gürcülerin buldukları yerleşimlerdir.

Tez kapsamında günümüzde Gürcülerin yoğunluklu olarak yaşadıkları yerleşimler olan ve içerisinde yaşayan toplumun kültürel ve geleneksel mekân öğelerine sahip konutların bulunduğu 10 mahalle seçilmiştir.

İncelenen mahallelerin, kendilerini 93 muhacirleri olarak adlandıran aynı etnik ve dinsel temele sahip göçmenlerin kurdukları yerleşimler olmaları ve günümüzde de ağırlıklı olarak Gürcülerin yaşamaları, alan çalışmamızın sınırlarının çizilmesini sağlamıştır.

Bu çalışmada incelenen, 1877-1878 Osmanlı- Rus Savaşı sırasında ve sonrasında gelen Gürcü muhacirlerin kurdukları ve günümüzde de yoğunluklu olarak yaşadıkları yerler aşağıda belirtilmektedir.

- Armutalan mahallesi (Karesi ilçesi)
- Yenikavak mahallesi (Balya ilçesi)
- Günaydın mahallesi (Susurluk ilçesi)
- Cumhuriyet mahallesi (Manyas ilçesi)
- Doğancı mahallesi (Manyas ilçesi)
- Balcıdede mahallesi (Gönen ilçesi)
- Çiftlikalan mahallesi (Gönen ilçesi)
- Ekşidere mahallesi (Gönen ilçesi)
- Koçbayır mahallesi (Gönen ilçesi)
- Pehlivanhoca mahallesi (Gönen ilçesi)

Bu çalışmada, Gürcülerin kültürel özelliklerini ve tarihsel süreç içerisindeki konumlarını saptamak amacıyla yazılı ve sözlü kaynaklar incelenerek, bilgiler toplanılmıştır. Osmanlı dönemindeki, Karesi ve Hüdavendigar vilayetlerine yapılan Batum muhacirlerinin iskânları ile ilgili belgeler için Başbakanlık Osmanlı Arşivleri'nden yararlanılmıştır. Literatür taramaları ve alan çalışmaları sonucunda elde edilen rölöve, fotoğraf ve yapılan sözlü görüşmeler ışığında değerlendirmeler yapılarak tezin ana kurgusu oluşturulmuştur.

Tez çalışmasının 1. Bölümü giriş kısmı, çalışmanın amacı, önemi, kapsamı ve yönteminden oluşmaktadır. Tez çalışması kapsamında, tezin 2. Bölümünde, Balıkesir ve yöresinde yaşayan Gürcülerin kültürünü anlayabilmek amacıyla öncelikle Anadolu'ya göçler gözden geçirilerek, 19. yüzyıldaki büyük göç dalgaları ve göçmenlerin iskân edilmeleri çalışmaları incelenmiştir. Bu dönemde Anadolu'ya göç eden ve etnik kökeni Türk olmayan topluluklardan biri olan Gürcülerin etnik kökeni ve göç öncesi yaşadıkları bölgelerin tarihçesi ve Anadolu'ya göçleri ile iskân edilmeleri incelenmiştir.

Çalışmanın 3. Bölümünde Balıkesir ve çevresindeki Gürcü yerleşimlerinin oluşumundaki fiziksel etmenler (coğrafi şartlar, topoğrafya, iklim, yerel malzeme olanakları) buldukları ilçeler bağlamında incelenmiş ve sözü geçen mahallelerin fiziksel ve kültürel dokusu Gürcü konutlarını biçimlendiren şartları ortaya koymak amacıyla incelenmiştir.

Tez çalışmasının 4. Bölümü Balıkesir'deki Gürcü yerleşmelerindeki konutların mimari özelliklerine odaklanmaktadır. Konutların sahip oldukları mekânlar, plan özellikleri, yapı elemanları ve kullanılan malzemeler hakkında bilgi verilmektedir. 5. Bölüm ise, aynı dil, tarihsel geçmiş ve kültür özelliklerine, aynı etnik kökene sahip Gürcülerin yerleşim yerlerindeki özgün yapı elemanlarına sahip konut örnekleri ele alınmaktadır.

2. BALIKESİR YÖRESİNDEKİ GÜRCÜ KÜLTÜRÜNÜN OLUŞUMU

Çalışmanın bu bölümünde, Anadolu'daki etnik çeşitliliğin unsurlarından biri olan Gürcüler'in Balıkesir ve yöresine göçü ve iskân edilmeleri üzerinde yoğunlaşılacaktır. Bu amaçla, 19. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin kaybettiği topraklardan Anadolu'ya göçler ve iskân çalışmalarına değinilecek, Balıkesir yöresine göçler ve iskân çalışmaları ele alınacaktır. Ardından Balıkesir ve yöresindeki Gürcülerin etnik köken ve kültürleri, günümüz Türkiye'sindeki Gürcüler ve yaşadıkları yerler incelenecek ve Balıkesir'e yerleşme/yerleştirilmelerine odaklanılacaktır.

2.1 Göç ve İskân Faaliyetleri

Anadolu tarih boyunca önemli uygarlıklara ev sahipliği yaparak farklı kültür ve yaşam biçimleri olan milletleri bünyesinde barındırmıştır. Milattan önce birçok uygarlık (Hattiler, Urartular, Babiller, Lidyalılar, Persler ve daha birçokları) Anadolu'ya hâkim olmuştur. Anadolu'ya Moğol akınlarının sonucunda yoğun bir Türk göçü yaşanmış ve sonrasında kurulan Türk beylikleri, Selçuklular ve Osmanlı İmparatorluğu'nun hâkimiyeti ile Anadolu, Türklerin vatanı haline gelmiştir. Türklerin hâkimiyetinde Anadolu'da bulunan Müslüman olan ya da olmayan diğer etnik gruplar (Ermeniler, Süryaniler, Kürtler, Zazalar, Araplar, Lazlar, Rumlar ve diğerleri gibi) da aynı coğrafyada yaşamayı sürdürmüşler ve etnik çeşitliliğe sahip bir yapı oluşmuştur.

Göç, tarih kaynaklarında, özellikle Türk tarihinde sıklıkla karşılaşılan bir olgudur. Tarih boyunca çeşitli Türk grupları, artan nüfus ya da verimli toprakların olduğu, yaşamaya elverişli bölgelerde yaşama istekleri nedeniyle yeni yerler aramaya yönelmişlerdir. Ancak 18. yüzyıl sonlarında başlayan, 19. yüzyıl boyunca devam eden ve etkileri günümüze kadar gelen, kaybedilen Osmanlı topraklarından Anadolu'ya kitlesel geri dönüş dalgaları Türk göç tarihinde ayrı bir öneme sahiptir (Kocacık, 1980).

2.1.1 19. Yüzyılda Anadolu Topraklarına Göçler ve İskân Faaliyetleri

On dokuzuncu yüzyıl, Osmanlı topraklarına yaşanan göçün en yoğun olduğu dönemdir. 1856 Kırım Savaşı ve 1877-1878 Osmanlı – Rus Savaşı (93 Harbi), Osmanlı'nın kaybedilen topraklarından, 1828-1829 Osmanlı- Rus Savaşı, 1853-1856 Kırım Savaşı ve 1877-1878 Osmanlı- Rus Savaşı, Balkanlar, Kırım ve Kafkasya'dan Türklerin ve Gürcü, Çerkez, Bulgar, Arnavut, Boşnak, Hırvat ve Sırp gibi Türk kökenli olmayan Müslüman grupların güvenli gördükleri diğeri Osmanlı topraklarına yaptıkları göçler ile sonuçlanmıştır (Karpas, 2010).

On sekizinci yüzyılın sonlarına doğru Anadolu'ya göçler başlamış olsa da göçmenlerle ilgili sorunların (yerleştirilmeleri, yerleşik halkla uyumları, ekonomik ve kültürel sıkıntılar vb.) devlet kanalından nasıl çözümlendikleri hakkında bilgi oldukça azdır. Ancak devletin göçmenlere karşı ilgisi olmasına rağmen, göçmen işleri ile ilgilenen özel bir örgütün bulunmadığı kesin olarak bilinmektedir (Kocacık, 1980). 1768 yılından itibaren, göç ile ilgili kaynak ve belgelerde rastlanan “muhacir” kelimesinin anlamı, düşmandan kaçarak Türk hâkimiyetindeki topraklara sığınan “kahırzede” Müslüman halk olarak nitelendirilmektedir. Bu dönemde Osmanlı idarecilerinin ve memurlarının göçmenleri göç sebeplerine göre; muhacir, muhacirin, mübadil, mülteci, harikzede, üserayı, istilzede, felaketzede ve kahtzede şeklinde tanımladıkları görülmektedir (İpek, 1996).

1856 Kırım Savaşı ile 1877-1878 Osmanlı- Rus Savaşı sonrasındaki süreç içerisinde Kırım ve Kafkaslardan Osmanlı topraklarına büyük çaplı göçler yaşanmıştır. 1854-1876 yılları arasında sadece Kırım'dan 1.4 milyon Tatar, 1854-1890 yılları arasında Kuban ve Nogay'dan 176.700 Tatar, Anadolu'ya yerleştirilmiştir. 1876-1895 yılları arasında ise Mülteci Komisyonunca açıklanan resmi verilere göre 1 milyondan fazla insan Osmanlı topraklarına sığınmıştır (Şimşir, 2013). Bu süreçte Osmanlı Devleti, 1860'lı yılların sonlarına kadar gelen muhacirlerin büyük çoğunluğunun yerleştirilmesini sağlamıştır (Saydam, 1997).

Göç hareketlerinin yoğun olarak yaşanmaya başlaması, nüfus dağılımının düzenlenmesi ve göçmenlerin üretken hale getirilerek Osmanlı toplumuna uyum sağlamasının önemini arttırmış ve daha sistematik bir uygulamanın gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bunun sonucu, ilk olarak 1856 Silistre Nizamnamesi ile başlayan kanuni düzenlemelerin yanında, 1860 yılında Muhacirin Komisyonu kurulmuş ve zaman zaman değişen adlarla geçici komisyonlar şeklinde kurulup, dağılarak Osmanlı'nın son dönemine kadar varlığını sürdürmüştür.

19. yüzyıldan itibaren yayımlanmaya başlayan iskân kanun ve nizamnameleri, iskân kavramı içerisinde göçmenlerle ilgili birbirinden çok farklı faaliyetleri devletin yükümlülükleri altına almaktadır. Bunlar, dışarıdan gelen göçmenlerin, askerlik işlemlerinden, getirdikleri mal varlıklarına, eğitimlerinden, iş bulmalarına, yiyeceklerinin sağlanmasından, nakillerine kadar birbirinden çok farklı faaliyetlerdir. Örneğin, Osmanlı Devleti'nin 1857 yılında çıkarmış olduğu Muhacirin Kanunnamesi'nde; sermayesi bulunmayan mülteci ailelere 20 yıl boyunca satmamak ve oradan ayrılmamak şartı ile toprak verilmesi, Anadolu'ya yerleştiklerinde 12 yıl, Rumeli'ye yerleştiklerinde ise 6 yıl süre ile vergiden ve askerlikten muaf tutulmaları gibi Osmanlı topraklarına sığınan göçmenlerin lehine kararlar alınmıştır. Bu kararlar ile göçmenlerin yerleştikten sonraki yaşamlarını kolaylaştırıcı önlemler alınmaya çalışılmıştır (Gül, 2009).

1877-1878 Osmanlı –Rus Savaşı sonrası yoğun göçün başlamasıyla muhacirler için göç, iâşe ve iskân işlemlerinin düzenlenmesi amacıyla komisyonlar kurulmuş, kararnamele (Bkz. Ek A.1 ve Ek A.2) ve 'talimat-ı mahsusa'lar (Berber, 2011) çıkartılmıştır. 1877 yılına kadar göçmenler genellikle köylere veya kırsal arazilere yerleştirilirken, 93 muhacereti sonrasında daha kalabalık kitleler halinde yaşanan göç nedeniyle, şehir (Derin Paşaoğlu, 2013) ve kasabalarda bulunan boş arazilere de yerleştirilmeye başlanmıştır (Yılmaz, 2002).

Bu süreç içerisinde gelişen yoğun göç hareketleri Anadolu'da nüfusun ön görülemez artışına neden olduğu için, kentlere yerleştirilen göçmenlerin yanı sıra Balıkesir yöresi Gürcü yerleşmelerinde olduğu gibi yeni köyler kurulmuş, mevcut köylere köy halkının yardım ve desteğinden yararlanmak amacıyla (Berber, 2011) göçmen haneleri serpiştirilmiştir. Devlete ait ve/veya yöre halkı tarafından mera olarak kullanılan toprakların, göçmenler tarafından tarım arazisi olarak kullanıldığı bu

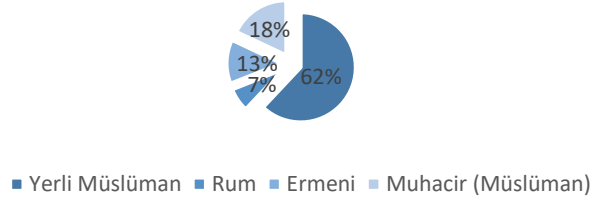
döneme kadar oldukça dar olan tarım alanları genişlemiş, göç ile gelen nüfus tarıma yönlendirilmiş ve toprak üzerinden yaşamlarını sürdürmeleri tarımsal üretimde büyük bir artışa neden olmuştur (Tunçdilek, 1967). Aynı zamanda gelen göçmenlerin kısmen de olsa yerleştirilecekleri yerleri seçme hakları tanınmıştır.

2.1.2 Balıkesir ve Yöresine Yönelik Göçler

Tarih kaynaklarında göç sıklıkla karşılaştığımız bir olgudur. Göç, özellikle Türk tarihinde çok sık tesadüf eden sosyal bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarih boyunca çeşitli Türk grupları, artan nüfus ya da daha verimli toprakların olduğu, yaşamaya elverişli bölgelerde yaşama istekleri nedeniyle yeni yerler aramaya yönelmişlerdir. Osmanlı tarihinde 1768 yılından itibaren, muhacir kelimesinin anlamı, düşmandan kaçarak Türk hâkimiyetindeki topraklara sığınan kahrzede Müslüman halk olarak nitelendirilmektedir. Bu muhacirler, ya malını mülkünü bırakıp, savaş alanından ya da düşman zulmünden kaçan ya da savaş sonrasında düşmana bırakılan arazilerde kalarak devlet baskılarına dayanamayıp Anadolu'ya iltica eden Müslüman'lardır. Göçle ilgili kaynak ve belgelere bakıldığında, Osmanlı idarecilerinin ve memurlarının göçmenleri göç sebeplerine göre; muhacir, muhacirin, mübadil, mülteci, harikzede, üserayı, istilzede, felaketzede ve kahtzede şeklinde tanımladıkları görülmektedir (İpek, 1996).

Balıkesir'in nüfus artışında dış göçlerin etkisinin olduğu bilinmektedir (Bknz: Tablo 2.1) . 19. yüzyılda kaybedilen topraklardan Anadolu'ya yönelen Müslüman göçmen akışı Balıkesir'i de etkilemiştir. Örneğin, 1877-1891 yılları arasında, Balıkesir'e İstanbul üzerinden 20.465 muhacir, 1885 yılında Karesi merkez kazasına 1.990 Pomak muhaciri gelmiştir (İpek, 1994). Yine aynı dönemde Balıkesir'e Dağıstan, Kırım, Nogay, Kazan ve Çerkes muhacirleri yerleştirilmiştir (Şimşir, 2013).Balkan Savaşlarından sonra da Balıkesir yöresine çok sayıda göçmen yerleştirilmiştir. Özellikle Lozan Antlaşması sonrası mübadele döneminin de Balıkesir yöresinde büyük bir nüfus hareketliliğine neden olduğu açıktır.

Şehir Nüfusunun Etnik Dağılımı



Şekil 2.1: 20. yüzyıl başında Balıkesir şehri etnik dağılımı (Şimşir, 2013).

Aşağıdaki tablo (Tablo 2.1.) Akkuş (2010); Ayhan, (1999); Koç, (2014); Şimşir (2013)'in Balıkesir'e göçlerle ilgili çalışmalarından derlenen verilerle oluşturulmuştur. Bu tabloya son yıllarda Balıkesir'e gelen Suriye'li sığınmacılara ait rakamlar dahil değildir.

Tablo 2.1: Balıkesir ve çevresi iskan hareketleri.

(Akkuş, 2010; Ayhan, 1999; Koç, 2014; Şimşir, 2013).

Göç Tarihi	Geldikleri Yer	Yerleşim Yeri	İskân Tarihi	Kişi Sayısı
1823- 1876 yılları arasında	Kafkasya (Çerkes muhacirler)	Susurluk	1823- 1890 yılları arasında	949
1823- 1876 yılları arasında	Kafkasya (Çerkes muhacirler)	Edremit/ Merkez	1823- 1890 yılları arasında	65
1823- 1876 yılları arasında	Kafkasya (Çerkes muhacirler)	Edremit	1823- 1890 yılları arasında	168
1823- 1876 yılları arasında	Kafkasya (Çerkes muhacirler)	Gömeç	1823- 1890 yılları arasında	9
1823- 1876 yılları arasında	Kafkasya (Çerkes muhacirler)	Edremit/ Avonya Nahiyesi	1823- 1890 yılları arasında	201
1823- 1876 yılları arasında	Kafkasya (Çerkes muhacirler)	Burhaniye	1823-1890 yılları arasında	402
1823- 1876 yılları arasında	Kafkasya (Çerkes muhacirler)	Erdek Merkez	1823-1890 yılları arasında	131
1823- 1876 yılları arasında	Kafkasya (Çerkes muhacirler)	Erdek	1823-1890 yılları arasında	41

Tablo 2.1(devam): Balıkesir ve çevresi iskan hareketleri.

Göç Tarihi	Geldikleri Yer	Yerleşim Yeri	İskân Tarihi	Kişi Sayısı
1823- 1876 yılları arasında	Kafkasya (Çerkes muhacirler)	İvrindi	1823-1861 yılları arasında	300
1823- 1876 yılları arasında	Kafkasya (Çerkes muhacirler)	Balıkesir / Merkez	1823-1890 yılları arasında	
1823- 1876 yılları arasında	Kafkasya (Çerkes muhacirler)	Kepsut	1823-1890 yılları arasında	232
1823- 1876 yılları arasında	Kafkasya (Çerkes muhacirler)	Balıkesir	1823-1890 yılları arasında	2
1823- 1876 yılları arasında	Kafkasya (Çerkes muhacirler)	Sındırgı	1823-1890 yılları arasında	119
1823- 1876 yılları arasında	Kafkasya (Çerkes muhacirler)	Balya	1823-1890 yılları arasında	41
1823- 1876 yılları arasında	Kafkasya (Çerkes muhacirler)	İvrindi	1823-1890 yılları arasında	23
1823- 1876 yılları arasında	Kafkasya (Batum muhacirler)	Avonya Nahiyesi	1823-1890 yılları arasında	19
1823- 1876 yılları arasında	Kafkasya (Batum muhacirler)	Manyas	1823-1890 yılları arasında	403
1823- 1876 yılları arasında	Kafkasya (Batum muhacirler)	Gönen	1823-1890 yılları arasında	857
1823- 1876 yılları arasında	Kafkasya (Dağıstan muhacirler)	Susurluk	1823-1890 yılları arasında	1102
1823- 1876 yılları arasında	Kafkasya (Dağıstan muhacirler)	Manyas	1823-1890 yılları arasında	190
1823- 1876 yılları arasında	Kafkasya (Kırım muhacirler)	Susurluk	1823-1890 yılları arasında	31
1823- 1876 yılları arasında	Rumeli Topraklarından Gelen (Tatar ve Nogay muhacirler)	Balıkesir / Merkez	1823- 1890 yılları arasında	183
1823- 1876 yılları arasında	Rumeli Topraklarından Gelen (Tatar ve Nogay muhacirler)	Edremit	1823- 1890 yılları arasında	343

Tablo 2.1(devam): Balıkesir ve çevresi iskan hareketleri.

Göç Tarihi	Geldikleri Yer	Yerleşim Yeri	İskân Tarihi	Kişi Sayısı
	Balya	1823- 1890 yılları arasında	15	
1823- 1876 yılları arasında	Rumeli Topraklarından Gelen (Tatar ve Nogay muhacirler)			
1823- 1876 yılları arasında	Rumeli Topraklarından Gelen (Tatar ve Nogay muhacirler)	Gönen	1823- 1890 yılları arasında	103
1823- 1876 yılları arasında	Rumeli Topraklarından Gelen (Tatar ve Nogay muhacirler)	Edincik	1823- 1890 yılları arasında	10
1877-78 Harbinden Sonra Gelen Muhacirler	Yunanistan	At (Yunanistan, Mora/Yeniköy)	-	-
1877-78 Harbinden Sonra Gelen Muhacirler	Bulgaristan'dan Gelenler	Beyoluk, Çatak, Çifteçeşmeler, Fındık, Gebeçinar, Ilıcak, Killik, Kuru, Değirmen, Küçük Soğuklar, Küpçüktü, Sebepli, Şaroluk	1877-78 Harbinden Sonra	-
1877-78 Harbinden Sonra Gelen Muhacirler	Bulgaristan'dan Gelenler	Asmalıdere, Akçapınar, Hamidiye, Osmanpazar, Gökçesu	1877-78 Harbinden Sonra	-
1877-78 Harbinden Sonra Gelen Muhacirler	Yunanistan ve Bulgaristan'dan Gelen Pomak Türkleri	Dumanalan, Hasanbey, İncirli, Alacaoluk, Kavakalan, Kocapınar, Söğüt, Akçapınar, Tahtalı, Atıcıoba, Bostancı, Dışbudak, Kalfa, Sarıköy, Yörükkeçidere	1877-78 Harbinden Sonra	-

Tablo 2.1(devam): Balıkesir ve çevresi iskan hareketleri.

Göç Tarihi	Geldikleri Yer	Yerleşim Yeri	İskân Tarihi	Kişi Sayısı
1911- 1912 Balkan Savaşı Sonrası	Balkan muhacirleri	Taşkesiği	1914	305
1911- 1912 Balkan Savaşı Sonrası	Balkan muhacirleri	Alacabayır	1914	228
1911- 1912 Balkan Savaşı Sonrası	Balkan muhacirleri	Toybeleni	1914	259
1911- 1912 Balkan Savaşı Sonrası	Kalecina Boşnakları	Balya, Havran, Edremit, Burhaniye, Ayvalık	1911- 1912 Balkan Savaşı Sonrası	-
Lozan Mübadilleri	Yunanistan (Kavalalılar)	Erdek	1924	203
Lozan Mübadilleri	Yunanistan (Kavalalılar)	Gönen	1924	655
Lozan Mübadilleri	Yunanistan (Kavalalılar)	Gönen, Manyas, Kapudağ	1924	1649
1911-1912 Balkan Savaşı Sonrası	Balkan muhacirleri	Toybeleni, Taşkesiği ve Alacabayır	1914	-
1950-1952	Bulgaristan			2828
1934-1968	Bulgaristan, Yugoslavya		Serbest göçmen	1438
1968-	Bulgaristan		Serbest göçmen	628

Tablo 2.1.den de görüleceği gibi sanatkar göçmenler için kent merkezine yeni mahalleler eklenmesi, tarımla uğraşan göçmenler için ise mevcut bir köyün yanına yeni mahalle eklenmesi ya da yeni köy kurulması gibi yöntemlerle göçmenlerin yerleştirilmesi sağlanmıştır. Aynı zamanda belirtilen tablodan görülebileceği gibi, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonrası kitlesel göç hareketi, çalışma kapsamında incelenen Gürcü göçmenlerin Balıkesir'e yerleştikleri ve/veya iskân edildikleri dönemdir ve bu dönemde Gürcü göçmenler için de yeni köyler kurulmuştur. Çalışmanın takip eden bölümünde Balıkesir'e yerleşen bu göçmen grupları arasından Gürcülerin etnik kimliğinin oluşumu ve Balıkesir'e yerleşmeleri incelenecektir.

2.2 Gürcülerin Kimliği ve Kültürü

Etnik bir grup olabilmek için bireylerin oluşturduğu toplumun; dil, kültür ve din gibi ortak ve ayırıcı değerlere sahip olması gereklidir. Bu ortak ve ayırıcı değerlerden (dil, kültür ve din gibi) sadece bir değer bile ortak olması etnik grubun oluşmasını ya da etnik farklılaşmayı sağlayabilmektedir (Erkal, 2001).

Gürcü topluluklarının kendine has gelenek ve göreneklere günümüzde de sürdürülmeye devam etmektedir ancak Gürcü kimlikleri ve etnik kökenlerine ait özellikler ön plana çıkmamaktadır.

2.2.1 Tarihsel Süreç İçerisinde Gürcüler

Gürcü adının menşininin, Yunanca/Rumca: Georgia'dan geldiği sanılmaktadır. Yunanca *Georgios*, Latince *Georgius*: toprak ya da toprağı kullanan halk anlamında kullanılmaktadır (Denizci, 2010). Yunanlılar, yeni koloniler kurmak için Karadeniz'e açıldıklarında; Doğu Karadeniz'de toprak işlerinde ileri düzeyde olan Gürcü kabileleri ile karşılaşmışlar ve bu bölgeye 'Georgia' adını vermişlerdir. Daha sonraları bu kelimeden, Rusça: Gruzia, Almanca: Georgien, Arapça: Gürcü ve İngilizce: Georgia adları türemiştir (İbereli, 2014).

David Marshall Lang (1997) , 'Gürcüler' isimli kitabında, Gürcülerin kendilerini ifade ederken '*Kartvel-ebi*', anavatanlarını ise '*Sa-kartvel-o*' olarak adlandırdıklarını belirtmektedir. Lang (1997)'e göre her iki isim de Gürcü halkın atası olan efsanevi yarı-tanrı *Kartlos* ile bağlantılıdır ve Tiflis'in yer aldığı orta Gürcistan'ın asıl adı *Kartli*'dir. Lang (1997) yabancı ulusların, çoğu etnik terimde olduğu gibi Gürcülere ait ortak isim olan *Kartveli* yerine ilgili olmayan başka terimler kullandıklarını ifade etmektedir. Örneğin, Persler ve Ermeniler doğu bölgesindeki Gürcüleri '*Virk*' veya '*Virşn*' adını vermektedirler, ayrıca Romalılar ve Yunanlılarca kullanılan '*Vir*' sözcüğü İberleri tanımlamak için İveroi ismini güçlendirmeye yönelik olarak kullanılmaktadır.

İngilizce'de Georgians, Almanca'daki Georgier, Fransızca'daki Géorgiens gibi adların da Gürcülerin Farsça adından geldiği sanılmaktadır. Türkçe'de ise Gürcü adı, İranlıların Gürcülere vermiş olduğu Kurc ya da Gurc isminden türeyen ve Osmanlı döneminde kullanılan Gürci adından gelmektedir (<https://nedir.ileilgili.org/gürcü>).

Gürcü dilindeki 'Kartveli' ile 'Kartleli' sözcükleri Türkçede tek bir sözcükle (Gürcü) karşılandığı için ayırt edilemiyor olmakla beraber Gürcüler; Kartlar, Mergel-Çanlar (Lazlar) ve Svanlar olmak üzere üç boydan oluşmaktadırlar. Kaynaklarda, Gürcülerin uluslaşma sürecinde Kartların (Kartebi) belirleyici role sahip olduğu belirtilmektedir. Çünkü tarihsel süreçte Kartlar ön plana çıkmış ve Gürcistan'ın doğu ve güney bölgelerine yerleşmişlerdir (Çiloğlu, 1993).

Gürcü dilindeki 'Kartveli' ile 'Kartleli' sözcükleri Türkçede tek bir sözcükle (Gürcü) karşılandığı için ayırt edilemiyor olmakla beraber Gürcüler; Kartlar, Mergel-Çanlar (Lazlar) ve Svanlar olmak üzere üç boydan oluşmaktadırlar. Kaynaklarda, Gürcülerin uluslaşma sürecinde Kartların (Kartebi) belirleyici role sahip olduğu belirtilmektedir. Çünkü tarihsel süreçte Kartlar ön plana çıkmış ve Gürcistan'ın doğu ve güney bölgelerine yerleşmişlerdir (Çiloğlu, 1993).



Şekil 2.2: Gürcistan fiziki haritası (<https://www.turkcebilgi.com/gürcistan/harita>).

Avrupa ve Afrika kıtalarının kesişme noktasında bulunan Kafkasya, önemini tarih boyu taşımış ve Gürcistan jeopolitik özellikleri nedeniyle dönem dönem çeşitli güçlerin saldırılarına uğrayarak, bu güçlerin egemenlikleri altına girmiştir. Güney Kafkasya’da yer alan Gürcistan da bu jeopolitik öneminden dolayı farklı uygarlıkların uğrak mekânı olarak karşımıza çıkmaktadır (Beyaz Özbey, 2018).

Gürcüler, İslam dini ile ilk kez Halife Ömer zamanında, İslam ordularının Gürcistan sınırlarına kadar gelmeleri ile tanışmışlardır. Halife Osman zamanında Habib bin Mesleme komutasındaki Müslümanlar Tiflis’i fethettiğinde Hazreti Muhammed’in ölümünün üzerinden sadece on dört yıl geçmiştir. Habib bin Mesleme’nin Tiflis’teki Gürcü idarecileri ile yaptığı anlaşma sonucu Gürcüler, Müslüman halkın yanında yer almayı kabul etmişlerdir. Abdurrahman bin Cez Gürcülere İslam’ı tanıtmak amacıyla görevlendirilmiştir. Gürcistan’ın fethi Emeviler döneminde devam etmiş ve Halife Hişam bin Abdülmelik (724-743) zamanında tamamlanmıştır. Sonraları Bizans ve Bizans’ın destekleri ile bölge birçok kez el değiştirmek durumunda kalmıştır (Yıldıztaş, 2012).

Gürcistan’da yedinci yüzyılda başlayan Arap hâkimiyeti İslamlaşmanın da başlangıcını oluşturmaktadır. Tiflis Emevi, Abbasi, Selçuklu ve Moğol hâkimiyetinde önemli İslam Kültür şehirlerinden biri haline gelmiş ve Gürcüler küçük gruplar halinde Müslümanlığı kabul etmişlerdir. Acara bölgesi, diğer bölgelere göre daha geç İslam’la tanışmıştır. 1770 yılına kadar Acaralılarının geneli Hristiyan’dır. Acara bölgesindeki İslamlaşma hareketleri, on yedinci yüzyılın başlarında, Osmanlı İmparatorluğu’na dâhil edildikten ve özellikle de 1820’lerden sonra hız kazanmıştır. Bunların sonucunda Gürcistan’daki Acara bölgesi tam olarak Müslümanlaşmış ve Müslüman Gürcülerin yoğunluklu olarak yaşadığı bir bölge haline gelmiştir (Beyaz Özbey, 2018). Hatta 1877-1878 Osmanlı- Rus Savaşı sonrası Osmanlı Devleti, Acara’yı Rusya’ya bıraktığında, yaklaşık 6000 Müslüman Gürcü, Türkiye’ye sığınmıştır (Sanikidze ve Walker, 2004; Beyaz Özbey, 2018).

Osmanlı Devleti’nin Gürcistan’ın Güneybatı kesimine kalıcı olarak girmesi ile (1578 tarihinden itibaren) Türk- Gürcü ilişkileri siyasi ve tarihi bağlamda başlamıştır. Burada yaşayan halkın Müslümanlığı kabul etmesiyle birlikte yaşam biçimleri, birada yaşadıkları Hristiyan Gürcülerden farklılaşmaya başlamıştır. İslam’ın gerekliliklerini yerine getirmeye çalışan Müslüman Gürcüler, giderek Hristiyan Gürcü toplumundan

uzaklaşmıştır. İleriki dönemlerde yaşanan Rus ve diğer devletlerin baskıları bu bölgede yaşayan Müslüman Gürcülerin Karadeniz ve Anadolu'nun çeşitli yerlerine göçüne sebep olmuştur. Tarihi süreç içerisinde Türkiye'deki Gürcüler, dillerini yaşatmaya devam ederken etnik kimliğin önüne geçen Türk ve İslam geleneklerini benimsemiştirler (Gül, 2009).

Osmanlı toplumu ile de tam olarak kaynaşmamış olan Müslüman Gürcüler kendilerini, Gürcistan'da kalan Gürcülerden ve Osmanlı toplumundan ayrı bir adla tanımlama gereği duymuşlardır. Türkiye Gürcüleri arasında, 'Kartveli' (Gürcü) ve 'Kartuli' (Gürcüce) sözcüklerinin yerine 'bizden olan, bizim gibi olan' anlamına gelen 'Çveneburi' sözcüğü geçmiştir. Çiloğlu(1993)'na göre bu sözcük aynı zamanda Osmanlı yönetimi altındaki topraklarda yaşayan ve Müslümanlaş(tırıl)an Gürcülerin, 'tarihsel kopuşu'nu da anlatmaktadır (Çiloğlu, 1993).

Osmanlı Devleti, on sekizinci yüzyıldan itibaren Güneybatı Gürcistan'da hâkimiyetini arttırmış, aynı zamanda İslam'ın yayılması hız kazanmıştır. 1783 yılında Kırım'ın Rusya tarafından ilhakı ile Ruslar, Kafkasya'daki ilerlemelerini milli bir politika haline getirerek, Ukraynalıların bir kısmını ele geçirdikleri yerlere yerleştirmişlerdir. Bu sırada Rusya Orta Asya'daki yayılma politikasını ve Balkanlarda Panslavizm hareketini başlatmış aynı zamanda da Kafkas halklarını Osmanlı Devletine karşı kışkırtmıştır. Osmanlı Devleti de Rusların bu politikası üzerine, Kafkasya üzerinde yeni bir politika izlemeye karar vermiştir. Bu amaçla Çerkesler'in kendi tarafında yer alması için siyasi ve dini faaliyetlerde bulunarak Çerkesler, Lezgiler, Gürcüler ve Çeçenler arasında İslamiyet'in yayılmasını sağlamıştır (Saydam, 1997). Osmanlı- Rus mücadeleleri sırasında Müslüman Gürcüler, Osmanlıların tarafında olmayı seçmişlerdir. Bu durum, aynı zamanda Anadolu topraklarına göçün de başlangıcıdır (Gündüz, 2006, s.74'ten akt. Çoğ, 2007).

14 Eylül 1829 Edirne Antlaşması ile Karadeniz kıyılarında yer alan Anapapa ve Poti kalelerinin Kafkasya'da Ahıska ve Çıldır havalisi olan Ruslara bırakılmasıyla, bu bölgelerden Anadolu'ya Müslüman göç dalgası oluşmuştur. 1853- 1856 yılları arasında yaşanan Kırım Savaşı sonucunda Rusların, Anadolu'ya ve Balkanlar'a yayılışı geçici olarak durmuş ve Rusya, aktif Balkan politikasını bırakarak Asya'da Çarlık sınırları içerisinde bulunan Türkler'e karşı baskı ve şiddet uygulama yoluna gitmiştir. Osmanlı

Devleti'ne Kırım, Dağıstan, Türkistan, Azerbaycan, Kafkasya ve diğer Türk illerinden yüz binlerce Türk göç etmeye mecbur bırakılmıştır (İpek, 1994).



Şekil 2.3: 1877-1878 Osmanlı- Rus Savaşı haritası
(<http://ozhanoturk.com/2017/12/05/93-harbi-1877-1878-osmanli-rus-savasi/>).

1877-1878 Osmanlı- Rus Savaşı'nın sonrasında imzalanan Berlin Antlaşması'na göre Kars ve Batumi bölgesi (Şavşat, Göle, Klarceti, Açara, Ardahan ve Tao'nun bir kısmı) Rus hükümetinin sınırlarına dâhil edilerek, bu bölgelerin tümü askeri ve yönetim işlerinde Rusya'nın Kafkas ordusu başkomutanlığına bağlandı. Bölgenin yeni kurulan liman kenti Batumi ve Artvin, Açara, Batumi okrugu ayrıldı.(okrug; Rus yönetim sistemindeki idari birim olarak tanımlanmaktadır) Ayrılan okruglardan,

- Batumi Okrug; Kintrişi, Batumi ve Ganio
- Artvin Okrug; Ardanuç, Artvin ve Şavşat- İmerhevi
- Açara Okrug; Zemo Açara, Kvemo Açara ve Maçakheli ilçelerini içermektedir.

Yaşanan bu durum halkın muhacirliği ile sonuçlanmıştır. Müslüman Gürcü halkın büyük bir kısmının Türkiye'nin iç kesimlerine göçü bu dönemde başlamıştır (Çokharadze, 2013).

1877-1878 Osmanlı- Rus Savaşı sonrası Batum ve havalisinde yaşayan halk göçe zorunlu bırakılmıştır. Ayastefanos ve Berlin Anlaşmalarının devamı niteliğindeki Osmanlı Devleti ile Rusya arasında yapılan İstanbul Anlaşması'nın (8 Şubat 1879) yedinci maddesine göre, Rusya'ya bırakılan yerlerdeki Müslüman halka üç yıl içerisinde göç etme hakkı tanınarak, Rusya'ya bırakılmış yerlerdeki emlaklarını satıp başka ülkelere gitmekte serbest bırakılmıştır. Üç yıl içerisinde göç edenlerin Osmanlı vatandaşı olarak kabul edilecekleri, göç etmeyenlerin ise Rusya tebaası olarak kalacakları konusunda uzlaşmıştır. Böylelikle bu anlaşma ile göç için resmi takvim kesinlik kazanmıştır (Koçu, 1934).



Şekil 2.4: Gürcüler, 19. yüzyıl (<http://ozhanozturk.com/2017/12/15/gurculer-iberler/>).

Sonuç olarak, Rusya'nın Balkanlar'da Slav halklarının haklarını korumak için sergilediği tutum, milyonlarca Müslümanın bu süreçte yağma, yakıp-yıkma, tecavüz, sürgün ve göçe maruz kalmalarına sebep olmuştur (Derin Paşaoğlu, 2013). 1877-1878 Osmanlı- Rus Savaşı'ndan sonra, Anadolu'nun çeşitli bölgelerine göçe mecbur bırakılan Gürcü halkı, gittikleri yerlerde ciddi bir asimilasyon içerisine sokulmuştur. Örneğin, kendi dillerinin(Gürcüce) konuşulması, çocuklarına Gürcüce isimlerin koyulması ve Gürcü soyadı kullanılması yasaklanmıştır (İberielı, 2014).

Amerika Birleşik Devletleri, Fransa, İran, Azerbaycan, İsrail, Rusya Federasyonu, İsveç, Avusturya gibi ülkelerde Gürcüler bulunmaktadır. Ama Gürcistan dışındaki Gürcülerin çoğunluğunun Türkiye’de yaşadığı görülmektedir. Bu Gürcüler, Sovyet-Türkiye sınırının çizilmesinden sonra Artvin ve yöresinde Türkiye tarafında kalanlarla 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında Acara bölgesinden göç ederek çoğunluğu Bolu, Bursa, Ordu, Samsun, Sinop, Tokat, Amasya, Adapazarı, İstanbul yörelerine yerleşen Müslüman Gürcülerdir (Çiloğlu, 1993, s. 95).

Günümüzde Türkiye’deki Gürcüler birbirileri ile ve geldikleri yerlerle bağlantıyı çeşitli kanallar aracılığı ile sağlamaktadırlar. Yayınlanan dergileri, faal olarak çalışan dernekleri ve oluşturdukları etkinlikler ile Gürcü kültürüne sahip çıkmaktadırlar. Gürcüce ‘bizden olan’ , ‘bizim gibi olan’ anlamına gelen ve Türkiye’de yaşayan Müslüman Gürcüleri niteleyen “Çveneburi” kelimesi ile aynı isimdeki Çveneburi dergisi ilk olarak 1977’de yayımlanmış ve sonra ara vermiş, 1993 yılında ise tekrardan yayımlanmaya başlamıştır. Türkiye’deki Müslüman Gürcülerin yayımladığı dergilerden “Pirosmani” ise, 2007’den beri yayımlanmaktadır. Bu yayın organları dışında faal olarak çalışan Gürcistan Dostluk Derneği, Gürcü Kültür Merkezi ve Gürcü Kültür Ev’leri de bulunmaktadır.

2.2.2 Gürcülerin Balıkesir Yöresine Yerleşmeleri ve İskân Faaliyetleri

Sovyet Gürcü Ansiklopedisinde muhaciroba; ‘Kafkasya’nın yerleşik halklarının zorunlu olarak 19. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu’na göç etmesi’ olarak tanımlanmaktadır. Arapça kökenli olan muhacir kelimesi, daha genel bir anlam içeren ‘göç, kaçmak’ olarak tanımlanmaktadır (Tseretelli, 1951’den akt. Çokharadze, 2013). 1877- 1878 Osmanlı- Rus Savaşı’ndan itibaren Anadolu’ya göç eden Türkiye Gürcüleri, Acara, Artvin, Batum gibi yörelerden gelen, I. ve II. Kaçkaç olarak adlandırılan grupları oluşturmaktadırlar. Bu gruplar kendilerini ‘93 Muhaciri’ olarak ortak bir adla nitelemektedirler (Gül, 2009).

Rumi takvimde 1293 yılına denk geldiği için tarihte ‘93 Harbi’ olarak geçen 1877-1878 Osmanlı- Rus Savaşı, Balkanlar ve Kafkaslar olmak üzere iki cepheden oluşmaktadır (Kartal, 1962).

1877-1878 Osmanlı- Rus Savaşı'ndan itibaren göç eden Türkiye Gürcüleri, Anadolu'ya kalıcı olarak yerleşmişlerdir. Türkiye'ye göç eden Müslüman Gürcüler, geldikleri yerlere benzer dağlık yöreleri seçerek, kendi geleneklerine göre yerleşim yerleri kurmuşlardır. Kurdukları bu yerleşimlerde yaşayan muhacir halk dil, giyiniş, kullandıkları araç-gereç ve yetiştirdikleri ürünler bakımından Kafkas kültürüne benzer nitelikte özellikler göstermektedirler (Gül, 2009).

Muhacir Gürcülerin Türkiye'ye göçü, üç farklı dönemde ele alınabilmektedir. İlk göç, 1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Osmanlı egemenliği altında bulunan Gürcistan topraklarının Çarlık Rusya'ya geçmesinden sonra gerçekleşmiştir. İkinci göç dalgası 93 harbi sonrasında gerçekleşmiştir. Yoğun bir göç dalgasını beraberinde getiren 1877-1878 Osmanlı- Rus Savaşı (93 Harbi) sonrasında Rusya ve Osmanlı Devleti arasında başlayan göç anlaşması ile başlayan ve bu anlaşmanın yenilenmesi ile devam eden sürede, Müslüman Gürcüler Artvin, Acara, Ardahan, Samsthe ve aşağı Guria bölgelerinden Osmanlı topraklarına göç etmişlerdir. Muhaciroba olarak da adlandırılan bu göç ile birlikte, Batum'dan göç edenler kendilerini Batumlu (*Batumeli*), Yukarı ve Aşağı Acara sancaklarından göç edenler Acaralı, Macaheli'den göç edenler Macahelli, Kobuleti'den göç edenler ise kendilerini Çürüksulu olarak adlandırmaktadırlar. Müslüman Gürcü muhacirleri için kullanılan ortak terim ise '*Çveneburi*'dir. Üçüncü göç dalgası, 1921'de Demokratik Gürcistan Cumhuriyeti'nin yıkılarak yerine Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte Türkiye ile Gürcistan arasında çizilen yeni sınır sonrasında gerçekleşmiştir. Bu son göç dalgası ile Yukarı Acara'dan Türkiye'ye göçler olmuştur (<https://tr.wikipedia.org/wiki/Çveneburi>).

1828-1829 Osmanlı- Rus Savaşı'nda Osmanlı, Ahıska bölgesinin denetimini yeniden Gürcistan'a bırakmıştı. 1877-1878 Osmanlı- Rus Savaşı'nın da Osmanlı Devleti'nin yenilgisiyle son bulmasıyla, Osmanlı Devleti, önce Ayastefanos Antlaşması'nı, sonra bu antlaşmanın hükümlerinin düzenlendiği Berlin Antlaşmasını imzalamak zorunda kalmıştır. Bu antlaşmanın sonucunda Batum, Kars, Ardahan, Ardanuç, Borçka, Artvin, Şavşat, Çürüksu ve Hopa'nın Kemalpaşa kesimi Rusya'ya bırakılmıştır. Müslüman Gürcülerin çoğu savaş sonrası ülkelerini terk ederek deniz yolu üzerinden Karadeniz kıyısındaki limanlara gelip, kara yoluyla da Ordu, Samsun, Sinop, Giresun, İstanbul, Bursa ve Balıkesir'e gelmişlerdi. Göç eden Gürcü halkın bir kısmı liman kentlerinin çevresine, diğer kısmı ise iç bölgelere ilerleyerek Adapazarı, Amasya, Bursa ve Balıkesir'in köylerine yerleşmişlerdir. Müslüman Gürcülerin göç ettikleri

yerlerin bir bölümü Sovyetler Birliği – Türkiye sınırının son halini almasıyla Türkiye sınırları içerisinde kalmıştır (Çiloğlu, 1993).

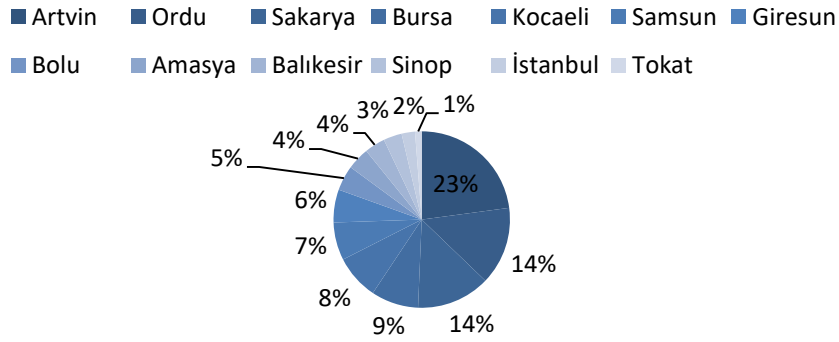
Tablo 2.2: Gürcülerin Türkiye’de illere göre dağılımı (Çiloğlu, 1993).

İl	İlçe	Bucak Sayısı
Amasya	Merkez	2 (Merkez, Ezinepazarı)
Amasya	Taşova	1 (Tekke)
Artvin	Merkez	3 (Merkez, Ortaköy, Zeytinlik)
Artvin	Borçka	4 (Merkez, Camii, Göktaş, Muratlı)
Artvin	Şavşat	3 (Merkez, Meydancık, Veliköy)
Artvin	Yusufeli	2 (Merkez, Sarıgöl)
Balıkesir	Merkez	1 (Şamlı)
Balıkesir	Gönen	1 (Merkez)
Balıkesir	Manyas	2 (Merkez, Darıcı)
Balıkesir	Susurluk	1 (Merkez)
Bolu	Akçakoca	1 (Merkez)
Bolu	Düzce	2 (Merkez, Çilimli)
Bursa	Merkez	1 (Gürsu)
Bursa	Gemlik	2 (Merkez, Armutlu)
Bursa	İnegöl	2 (Merkez, Tahtaköprü)
Bursa	İznik	1 (Merkez)
Bursa	Orhangazi	1 (Merkez)
Çanakkale	Ezine	1 (Geyikli)
Giresun	Merkez	1 (Merkez)
İstanbul	Beykoz	1 (Merkez)
İstanbul	Şile	2 (Teke, Yeşilvadi)
İstanbul	Yalova	1 (Çınarcık)
Kars	Ardahan	1 (Hasköy)
Kocaeli	Merkez	1 (Merkez)
Kocaeli	Gölcük	1 (Merkez)
Kocaeli	Kandıra	1 (Merkez)
Kocaeli	Karamürsel	1 (Merkez)
Ordu	Merkez	2 (Kabadüz, Uzunisa)
Ordu	Akkuş	1 (Merkez)
Ordu	Fatsa	3 (Merkez, Bolaman, Çamaş)
Ordu	Ünye	3 (Merkez, Çaybaşı, Tekkiraz)
Rize	Pazar	1 (Merkez)
Sakarya	Akyazı	2 (Merkez, Karapürçek)
Sakarya	Geyve	1 (Doğançay)
Sakarya	Karasu	1 (Ortaköy)
Sakarya	Sapanca	1 (Merkez)
Samsun	Çarşamba	1 (Merkez)
Samsun	Havza	1 (Merkez)
Samsun	Ladik	1 (Merkez)
Samsun	Terme	1 (Merkez)
Tokat	Niksar	1 (Merkez)
Tokat	Reşadiye	1 (Bereketli)
Tokat	Turhal	1 (?)

Çiloğlu yukarıdaki listeyi ‘Etnic Groups in the Republic of Turkey’ adlı yapıttan aldığı belirtmektedir. Çiloğlu, listenin bazı yanlışlar da içerebileceğini öngörmüştür ancak benzeri bir araştırmanın mevcut olmamasından dolayı yine de mevcut veriler hakkında fikir sahibi yapabilecek niteliktedir (Bknz: Tablo 2.2). Çiloğlu oluşturmuş olduğu bu liste, Gürcülerin Türkiye’nin çeşitli il ve ilçelerinde buldukları yerleri ifade eder niteliktedir. Kendisinin de belirttiği gibi çoğu yerleşim yeri Gürcülerle birlikte Yörüklerin ya da Türklerin de yaşadığı alanları belirtmektedir.

Günümüzde Türkiye’ye göç eden ya da iskân edilen Gürcü nüfusu hakkında net bir sayı söylemek mümkün olmamakla birlikte, kaynaklardan elde edilen bilgilerle tahmini bir değer bulunabilmektedir. 1965 nüfus sayımında Gürcü dilini bilenlerin sayılarına bakılarak buldukları illere göre dağılımları çıkarılabilmektedir (Bknz: Şekil 2.4).

1965 Genel Nüfus Sayımına Göre Gürcülerin İllere Göre Dağılımı



Şekil 2.4: 1965 Genel nüfus sayımına göre Türkiye’deki gürcülerin dağılımı.

1965 genel nüfus sayımı sonuçlarına göre Gürcülerin yerleştikleri iller yoğunluk durumuna göre şu şekilde sıralanabilir:

Tablo 2.3: 1965 Genel nüfus sayımına göre Gürcülerin yaşadıkları il ve sayıları (Çiloğlu, 1993).

İl	Sayılan Gürcü Nüfus
Artvin	7698
Ordu	4815
Sakarya	4535
Bursa	2938
Kocaeli	2755
Samsun	2350

Tablo 2.3 (devamı): 1965 Genel nüfus sayımına göre Gürcülerin yaşadıkları il ve sayıları.

İl	Sayılan Gürcü Nüfus
Giresun	2029
Bolu	1543
Amasya	1378
Balıkesir	1281
Sinop	1144
İstanbul	849
Tokat	412

Yazılı yerel ve internet üzerinden erişilen kaynaklar dışında, Başbakanlık Osmanlı Arşivleri'nde bulunan belgeler ve bu belgelerin tercümelemleri ile Balıkesir ve çevresine yerleştirilen / yerleşen Gürcü muhacirler ve yerleşim yerleri ile ilgili bilgiler edinilmiştir. Murat Kasap, 2018 yılı içerisinde çıkarmış olduğu 'Osmanlı Arşiv Kayıtlarında 93 Harbi Batum Muhacirleri' adlı kitabında Başbakanlık Osmanlı arşivindeki belgeleri tarayarak tercümelerini, diğer bilgi ve kaynak taramalarıyla birlikte kitabında yayınlamıştır. Batum muhacirleri ile ilgili oluşturulan bu yazılı kaynak, çalışma konumuz olan Balıkesir'deki muhacir Gürcüleri de kapsamaktadır. Bu arşiv belgeleri ve Kasap'ın yapmış olduğu tercümelemler ve alındıkları arşiv belgeleri aşağıda belirtilmiştir.

- **BOA, BEO, AYN. d, 1553**, Muhacirin Komisyonu Başkanlığı'na 5 Şubat 1295 tarihli hüküm: *'Balıkesir ve civarı Batum'dan göç etmek isteyen muhacirlerin iskân olunmak için tercih ettiği bölgelerden olmuştur. Muhacirler muhtelif zamanlarda gönderdikleri dilekçelerde Balıkesir civarında iskân olmak talebinde bulundular. 17 Şubat 1880 tarihinde Sultan Abdülhamit'in emir çavuşlarından Batumlu Abdülkerim Ağa, Murgul'dan hicret edecek olan 300 hane köylü ve akrabalarının Bandırma'nın Koyun Kafiri adlı boş arazide iskan edilmelerine izin verilmesi için bir arzuhal sundu.'*
- **BOA, BEO, AYN. d, 1553**, Muhacirin Komisyonu Başkanlığı'na 5 Şubat 1295 tarihli hüküm: *'Batumlu İbrahim Hilmi Efendi'nin 300 haneden fazla olup hicret etmek isteyen akraba ve taallukatının*

Balıkesir’de yerleşmeleri için uygun bir mahal aramak için izin istemesi üzerine Dâhiliye Nezareti 29 Nisan 1880 tarihinde kendisine gerekli kolaylıkların gösterilmesini Hüdavendigâr Valiliği’ne bildirdi.’

- **BOA, DH.MKT.PRK, 418/141, 1297.Ş.3.’e** göre: ‘*Murgul’dan göç eden muhacirlerin Hopa ve Arhavi iskelelerinde Bandırma’ya gitmek üzere vapur beklediklerine dair vekilleri Hacı Ali tarafından telgraf çekilmesi üzerine süratli bir şekilde vapur gönderilmesi 27 Haziran 1880 tarihinde Dâhiliye’den muhacirin komisyonu başkanlığına iletildi.’*
- **BOA, DH. MKT. PRK, 606/60, 1300. C. 20,** muhacirlerin iskan edilmediğinden dolayı zor durumda kaldıklarına dair muhacirinden gelen arzuhallerin incelenerek gereğinin yapılmasına dair: ‘*Talepleri üzerine gönderilen idare-i mahsusa vapurları ile Batum’dan İstanbul’a getirilen muhacirler buradan tekrar denizyolu ile Balıkesir civarına gönderildi. Bandırma limanına gelen muhacirler, ağırlıklı olarak Gönen ve Manyas olmak üzere vilayetin muhtelif yerlerine iskân edilmek üzere sevk edildi. Muhacirlerin iskân olunmak için tercih edilen yerler göç ettikleri coğrafyaya benzeyen yüksek dağlık alanlar oldu. 1880 yılının Ağustos ayında Manyas, Gönen ve Balya civarında yerleştirilmek üzere 400 hane 2000 nüfus Batum muhaciri Bandırma’ya gelmiş idi.’*
- **BOA, DH. MKT. PRK, 445/2, 1297. Z. 26.’ya** göre: ‘*30 Kasım 1880 tarihine kadar Bandırma ve civarında 2500 nüfus Batum muhaciri iskân edilmiştir.’*
- **BOA, DH. MKT. PRK, 446/12, 1298. M. 4.’ye** göre: ‘*Manyas ve Gönen’de iskân olunan 2000 nüfustan fazla Batum muhacirine gerekli zahirenin yapılmaması nedeniyle aralarında açlık meydana geldiği, ayrıca bir kısmının yaptıkları barakaları da terk ederek öteye beriye dağıldıklarına dair haberler alındı.’*
- **BOA. , DH. MKT. PRK, 537/78, 1299.C.23.’a** göre: ‘*1881 senesinde Çiftlikalan köyünde Batum muhacirleri iskân edildi.’*
- **BOA, İ.DH, 933/73943, 1302.M.22; BOA, DH. MKT. PRK, 622/55, 1300.Ş.16.’a** göre: ‘*Dizman ve Balçıdede köyleri de Gürcü muhacirlerinin iskân olunduğu köylerdendir.’*

- BOA, MŞH.ŞSC_d, 5082/77; BOA, MŞH.ŞSC_d, 5082/58.'a göre: *'Gönen'in Salihie köyünde de Batum muhacirleri iskân olunmuştur'*

Muhacirlerin iskânları ile birlikte yeni yerleşim yerleri kurulduğu gibi, bir kısmı da yerli halkın yaşadıkları köylere yerleştirildiler. 1884 yılında Manyas ve Gönen'e bağlı Sultaniye (Cumhuriyet), Dizman (Güneşli), Ayvacık (Koçbayır), Balcı (Balcıdede), Babayaka (Pehlivanhoca), Kalfaderesi ve Çiftlikalan köylerinde iskân olan Batum muhacirleri İzmit ve Sinop'a yerleştirilen diğer hemşerileri gibi zahire yardımı yapılması için başvuruda bulunmuşlardır (Kasap, 2018).

BOA, Y. PRK. KOM, 3/49, 1299. R. 16. Sayılı belgeye göre: *1880-1882 yılı arasında 1321 nüfus Batumlu muhacirinin iskân işlemleri tamamlandı. İskân işlemleri tamamlanan Batum muhacirlerinin köy adları, kadın, erkek ve nüfusları şöyledir;*

Tablo 2.3: İskan işlemleri tamamlanan Batum muhacirleri (Kasap, 2018).

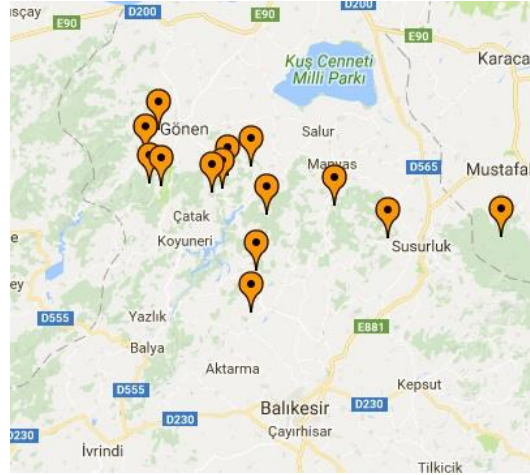
Köy Adı	Kadın	Erkek	Toplam	İskân Olunan Nüfus	Henüz İskân Olunmamış Nüfus
Hızırlar	2	3	5		5
Hızırlar	4	10	14		14
Çakır					8
Seyvan					8
Doğancı	47	50	97	97	
Çakırca	49	48	97	97	
Kapaklı	110	99	209	209	
Pehlivanhoca	25	20	45	45	
Çınarpınar	1	3	4	4	
Kalfa	62	49	111	111	
Çiftlikalan	32	22	54	54	
Salihie	68	55	123	123	
İhsaniye	59	58	117	117	
Değirmen	33	26	59	59	
Ekşidere	201	143	344	344	
Sakmamış	17	15	32	32	
Hamidiye	6	4	10	10	
Mecidiye			18	18	
	716	605	1339	1320	35

Balıkesir ilinde, Batum Gürcü muhacirleri yoğun olarak Gönen bölgesine yerleştirilmişlerdir. Batum muhacirlerinin yerleştirildikleri Gönen köyleri arasında Pehlivanhoca, Ekşidere, Dizman, Salihie, Balcıdede, Suçıktı, Kalfa, Çınarpınar, Balcı, Bayramiç ve Çiftlikalan köyleri bulunmaktadır (Kasap, 2018).

Balcıdede köyünün 18 hane muhacir tarafından, Murgul civarından göç edenler tarafından kurulduğu söylenmektedir (Özdemir,1988, s.285).

Balıkesir ve çevre ilçelerindeki yerleşimler incelenecek olursa bu tabloya göre;

- Balıkesir Merkez’de Şamlı Bucağı’nda
- Balıkesir Gönen’de
- Balıkesir, Manyas Merkez ve Darıcı Bucağı’nda
- Balıkesir Susurluk’ta Gürcüler yaşamaktadır.



Şekil 2.5: Balıkesir ve çevresindeki Gürcü yerleşimleri harita görünümü.

Alan çalışmalarında tespit edilen Gürcü yerleşimleri, Karesi, Balya, Susurluk, Gönen ve Manyas ilçelerinde bulunmaktadır. Bu yerleşimler aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 2.4: İncelenen Gürcü yerleşimleri.

İlçe	Mahalle
Karesi	Armutalan
Balya	Yenikavak
Susurluk	Günaydın
Gönen	Balcıdede, Çiftlikalan, Ekşidere, Koçbayır, Pehlivanhoca
Manyas	Cumhuriyet, Doğancı

3. BALIKESİR VE ÇEVRESİNDEKİ GÜRCÜ YERLEŞİMLERİ

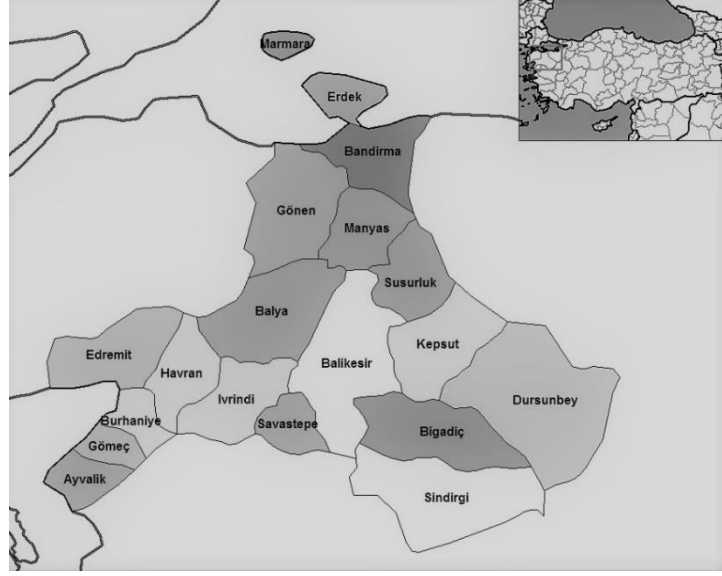
Bireyin ve yaşadığı toplumun bulunduğu yerdeki iklimini, bitki örtüsünü, topografyasını ve yerel malzeme olanaklarını içeren fiziksel çevre, her yörenin kendisine has mimarisinin oluşmasını sağlayan önemli verileri içermektedir. Kırsal mimari ürünlerin inşasında yerel malzeme kullanımı, fiziksel çevre ile uyumlu yerleşimlerin ortaya çıkmasını sağlamaktadır.

Çalışmanın bu bölümünde Balıkesir ve çevresindeki Gürcü yerleşimlerinin oluşumundaki fiziksel etmenler (coğrafi şartlar, topoğrafya, iklim, yerel malzeme olanakları) buldukları ilçeler bağlamında incelenerek, alan çalışması yapılan mahallelerin fiziksel ve kültürel dokusu Gürcü konutlarını biçimlendiren şartları ortaya koymak amacıyla incelenmiştir.

3.1 Balıkesir İlinin Coğrafi Konumu, İklimi ve Yerel Malzeme Olanakları

Balıkesir, bulunduğu coğrafi konumun etkisiyle tarih boyunca dışarıdan göç alan bir il olmuştur. Türkiye'nin batı bölgelerindeki önemli merkezleri birbirine bağlayan yollar üzerinde yer almaktadır. Balıkesir ilinde, deniz, kara ve hava ulaşımı sağlanabilmektedir. Balıkesir ili 39° 20'- 40° 30' kuzey paralelleri ve 26° 30' - 28° 30' doğu meridyenleri arasında yer almaktadır.

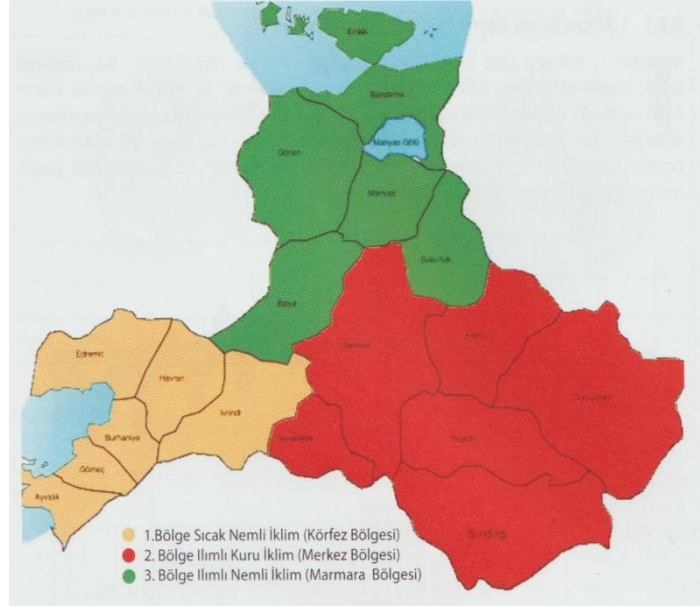
Türkiye'nin kuzeybatısında bulunan Balıkesir'in kuzeyinde Marmara Denizi, batısında Ege Denizi ve Çanakkale, güneyinde İzmir ve Manisa illeri, doğusunda Bursa ili ve güneydoğusunda ise Kütahya ili yer almaktadır (Aliağaoğlu ve Uzun, 2010).



Şekil 3.1: Balıkesir ili lokasyon ve ilçeler haritası.

Marmara, Ege ve İç Anadolu'nun sahip olduğu iklim özelliklerinden etkilenen Balıkesir ili, sahip olduğu iklimsel çeşitlilik ile kırsal alanlardaki yaşantıyı, mimari ürünlerin inşasını, kullanılan yapı malzemelerinin de çeşitlenmesini sağlamaktadır.

Balıkesir ili; Marmara, Akdeniz ve kara ikliminin etkisi altındadır, bu sebeple bitki çeşitliliğinde bölgesel farklılıklar söz konusu olabilmektedir. Yüzölçümünün %30'u (650 bin hektar) ormanlık alandır. Bu ormanlık alanlar yoğun olarak Dursunbey, Sındırgı, Edremit, Burhaniye ve Balya bölgesinde bulunmaktadır. Balıkesir ilinin yaklaşık % 32'sini mera ve çayırılık alanlar oluşturmaktadır. Arazilerinin % 23'ü tarıma uygundur. Ege kıyılarında bulunan bölgede 300 m yüksekliğe kadar makilere rastlanmaktadır. Edremit bölgesinde 500 metreye kadar zeytinlik alanlar mevcuttur. Balıkesir'de üç iklim bir arada görülür. İlin Ege kıyılarında Akdeniz, kuzeyde Marmara ve iç bölgelerde kara iklimi hakimdir. Kıyı kesimlerde yaz ve kış arasındaki ısı farkı fazla olmamakla birlikte, iç kesimler bu fark artmaktadır. Dağlık doğu bölgede kışlar sert ve yazlar serin geçer. Senelik yağış miktarı 540-740 mm arasındadır (<http://www.cografya.gen.tr/tr/balikesir/iklim.html>).

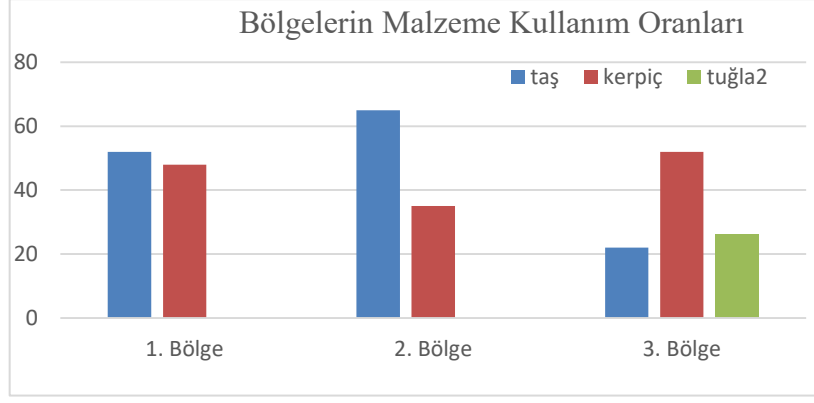


Şekil 3.2: Balıkesir ilinde hakim iklim bölgeleri (MSGSÜ, 2010).

Balıkesir kırsal yerleşimlerinde yerel malzeme kullanımı ve yapım teknikleri giderek yerini modern yapım teknikleri kullanılarak inşa edilen tek tip yapılaşmalara bırakmaktadır. Yerel malzeme olarak taş, kerpiç ve tuğla kullanımı yaygın olmakla birlikte günümüz şartlarına uyum sağlamaya çalışan kırsal yerleşimlerde betonarme ve prefabrik yapı toplulukları bulunmakta ve giderek sayıları artmaktadır.

Mimar Sinan Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesince yapılan araştırma projesi kapsamında Şekil 3.2’de incelenen yapılar üzerinden bir tablo oluşturulmuştur. Bu tabloya göre;

- 1. Bölgede (Edremit, Havran, İvrindi, Burhaniye, Gömeç, Ayvalık), kerpiç ve tuğla yaklaşık eşit oranlarda kullanılmaktadır.
- 2. Bölgede (Karesi, Altıeylül, Kepsut, Dursunbey, Bigadiç, Sındırgı, Savaştepe), taş malzeme kullanımı kerpiç malzemeye göre (bölgenin dağlık yapısından ötürü) daha fazla oranda kullanılmaktadır.
- 3. Bölgede (Erdek, Bandırma, Gönen, Manyas, Susurluk, Balya) ise, kerpiç malzeme kullanım oranı diğer malzemelere göre daha fazladır. Karma malzeme kullanımı bulunan bölgede tuğla çoğunlukla ahşap taşıyıcı sistemde dolgu malzemesi olarak kullanılmaktadır.



Şekil 3.3: Bölgelere göre malzeme kullanımı (MSGSÜ, 2010).

3.2 Gürcü Yerleşimlerinin Bağlı Olduğu İlçeler

Tez kapsamında incelenen Gürcü yerleşimleri Balıkesir iline bağlı beş ilçenin on mahallesini kapsamaktadır. Gürcüler, Karesi, Balya, Susurluk, Manyas ve Gönen ilçelerinin incelenen mahallerinde (Armutalan, Yenikavak, Günaydın, Cumhuriyet, Doğancı, Balcıdede, Çiftlikalan, Ekşidere, Koçbayır, Pehlivanhoca) 1877-1878 Osmanlı- Rus Savaşı sırasında ve sonrasındaki göç ile toplu olarak yerleştirilmiş ya da yerleşmiş bulunmaktadır. Meclis Genel Kurulu'nda kabul edilen 12 Kasım 2012 tarihli 6360 sayılı kanun ile Balıkesir ili büyükşehir statüsüne geçmiş ve incelenen köyler mahalle olmuştur. İncelenen mahalleler ve bağlı oldukları ilçeler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3.1: İncelenen Gürcü yerleşimleri.

İlçe	Mahalle
Karesi	Armutalan
Balya	Yenikavak
Susurluk	Günaydın
Manyas	Cumhuriyet
Manyas	Doğancı
Gönen	Balcıdede
Gönen	Çiftlikalan
Gönen	Ekşidere
Gönen	Koçbayır
Gönen	Pehlivanhoca

3.2.1 Karesi İlçesi

Karesi ilçesi, doğusunda Susurluk ve Kepsut ilçeleri, batısında İvrindi ve Balya ilçeleri, güneyinde Altıeylül ilçesi, kuzeyinde ise Manyas ilçesi ile çevrilidir. Yüzölçümü 742,04 km²'dir.

Antik çağda, Karesi ve çevresinin adı Mysia'dır. Karesi Beyliği'nin kurulmasıyla birlikte bu bölge Karesi adını almıştır. 1923 yılında Karesi adı kaldırılarak, şehre Balıkesir adı verilmiştir. 12 Kasım 2012 tarihli ve 6360 sayılı yasa ile Balıkesir merkez ilçesinin kuzey mahalleleri Karesi ilçesinde yer almaktadır (<https://www.karesi.bel.tr>).

Karesi merkez ilçe belediyesine bağlı Gürcü yerleşimi olan bir adet mahalle (Armutalan) tespit edilmiştir.

3.2.2 Balya İlçesi

Balya ilçesi, doğusunda Balıkesir, batısında Yenice, güneyinde İvrindi ve Havran, kuzeyinde ise Gönen ve Manyas ilçeleri ile çevrilidir. Yüzölçümü 952 km² olup, deniz seviyesinden yüksekliği 330 metredir. Balıkesir'e uzaklığı 52 kilometredir. İlçenin en önemli akarsuyu Manyas Gölüne dökülen ve boydan boya ilçeyi geçen Kocaçay'dır.

XVI. yüzyılda Biga sancağına bağlı bir kaza merkezi olan Balya, sonrasında Hüdavendigâr eyaletinin Karasi sancağına bağlanmıştır. 1864 yılına kadar Karasi livasına bağlı bir kaza merkeziyken, 1864-1874 yılları arasında Edremit, 1874 yılından sonraki süreçte ise Balıkesir'in merkez nahiyesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Balya, 1900 yılında yeniden kaza haline getirilmiştir (Özdemir, 2003).

Balya ilçesine bağlı Gürcü yerleşimi olan bir adet mahalle (Yenikavak) tespit edilmiştir.

3.2.3 Susurluk İlçesi

Susurluk İlçesi; Marmara Bölgesi'nin güneyinde ve Balıkesir ilinin kuzeydoğusunda yer almaktadır. İlçenin doğusunda Mustafakemalpaşa, batısında Manyas, kuzeyinde Karacabey, güneyinde ise Kepsut ve Balıkesir bulunmaktadır. 601 km² yüzölçümüne sahip olup deniz seviyesinden yüksekliği ise 63 metredir. İlçeye adını da veren en önemli akarsuyu Susurluk Çayı'dır. 1926 yılında ilçe olmuştur.

Osmanlı döneminde önemli yol güzergahlarından olan Bursa – Balıkesir yolunun içinden geçtiği 'Fart' nahiyesi, on altıncı yüzyılın başlarında Manyas'a bağlı bulunmaktadır. İsmi daha sonraları 'Fırt' veya 'Susıgırlığı' adlarını alan Susurluk, 1864 yılına kadar Karasi livasının kazası olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tarihte nahiyeye yapılan kasaba, Bigadiç'e bağlanmış olup, 1873 yılında ise de Bigadiç'ten ayrılıp merkez ilçe Balıkesir'e bağlanmıştır. 1887 yılında nüfusu 7294 olan Susurluk'un, 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi sonrası başlayan göçler sonrası nüfusu artış göstermiştir (Özdemir, 2003).

Susurluk ilçesine bağlı Gürcü yerleşimi olan bir adet mahalle (Günaydın mahallesi) tespit edilmiştir.

3.2.4 Manyas İlçesi

Manyas ilçesi, doğusunda Bandırma ve Susurluk, batısında Gönen, kuzeyinde Manyas Gölü, güneyinde ise Balya ilçesi ile çevrilidir. Yüzölçümü 589 km²'dir. 1936 yılında Balıkesir'e bağlanarak ilçe olmuştur.

Beldenin eski ismi Milotopolis veya Pemaninos olan Manyas'ın ilk sakinlerinin Dolionlar olduğu düşünülmektedir.

Anadolu Selçuklu Devleti'nin çöküşünden sonra Karesi Bey, bu bölgeye egemen olmuş 1337 yılından sonra ise Manyas Osmanlı'nın idaresine geçmiştir. 1877 Osmanlı- Rus harbi sonrası göçlerle bu yerleşim büyümüş ve Bandırma'ya bağlı Manyas nahiyesi olmuştur (<https://www.balikesir.com.tr/ilceler/manyas>).

İlçeye bağlı Gürcü yerleşimi olarak yazılı kaynaklardan üç mahalle (Doğancı, Cumhuriyet, Değirmenboğazı) tespit edilmiş olup, alan çalışmalarında birisinin Gürcü değil, (Değirmenboğazı) Çerkez yerleşimi olduğu bilgisine ulaşılmıştır.

Manyas merkeze ulaşım rahatlıkla sağlanabilmekte ancak Doğancı, Cumhuriyet ve Değirmenboğazı mahallelerine ulaşım ancak özel vasıta ile olabilmektedir. Köyler arasında yol bağlantısı bulunmamakta bir köyden (mahalleden) diğerine gitmek için tekrar Manyas Merkez'e dönmek gerekmektedir.

3.2.5 Gönen İlçesi

Balıkesir'e bağlı Gönen ilçesi, Marmara bölgesinin güney batısında yer almaktadır. 1152 km² yüzölçümüne sahip olan ilçesinin deniz seviyesinden yüksekliği 33 metredir. İlçe, 46° 06' enlemi ile 27° 38' boylamı arasında konumlanmaktadır. İlçenin doğusunda Manyas, kuzey doğusunda Bandırma, batısında Biga ve Yenice, kuzeyinde Marmara denizi ve Erdek körfezi, güneyinde ise Balya ilçesi ile çevrilidir (Özdemir, 2003).

Gönen ilçesinin civarında birçok eski yerleşim yerine ait izlere ve kale harabelerine rastlanmaktadır. Ancak bu kalıntıların tam olarak kimlere ait olduğu bilinmemektedir. Şu ana kadar tespit edilebilen yerleşim merkezleri, Zeleia, Memnon ve Artemea kasabalarıdır (Akkuş, 2010).

1877-1878 Osmanlı- Rus Savaşı'ndan itibaren Gönen'e farklı tarihlerde göçler olmuştur. Balkanlardan, Batum'dan, Yunanistan ve Bulgaristan'dan gelen muhacirler ilçeye dağılmış ve kimi zaman yerleşik halka karışmış kim zaman da yeni köylerin kurulmasına sebep olmuşlardır.

93 muhacereti yıllarında Batum'dan göç eden Gürcü Muhacirler 'in de gelişiyile yeni köyler kurulmuştur. Koçbayır (Salihye), Pehlivanhoca, Çiftlikalan, Balcıdede, Ekşidere, Suçıktı, Güneşli (Dizman) bu yeni köylerdendir. Ayrıca Çınarpınar, Ömerler, Kalfaköy ve Tütüncü köylerine de dağınık olarak yerleştirilen Gürcü Muhacirler bulunmaktadır (Akkuş, 2010).

On dokuzuncu yüzyıla kadar Gönen köylerinin etnik yapısı sadece Manav ve Yörüklerden ibaret iken yapılan göçler ile etnik çeşitlilik kazanmıştır. Özellikle 93 Harbi öncesinde ve sonrasında yaşanan göçler birçok Batı Anadolu kasabasında olduğu gibi burada da etnik yapıyı zenginleştirmiş ve nüfusun artmasına neden olmuştur.

Yaşanan bu göçler sonucunda Gürcülerin yerleştikleri köyler şöyledir:

Tablo 3.2: Göçler sonrası gürcülerin yerleştiği Gönen köyleri (Akkuş, 2010).

Köyün Adı	Etnik Yapısı
Balcıdede	Gürcü
Çiftlikalan	Gürcü
Çınarpınar	Manav, Gürcü
Ekşidere	Gürcü
Güneşli (Dizman)	Muhacir, Gürcü
Kalfa	Manav, Muhacir, Pomak, Gürcü
Koçbayır (Salihye)	Gürcü
Ömerler	Yörük, Gürcü
Pehlivanhoca	Gürcü
Suçıktı	Yörük, Gürcü
Tütüncü (Ayvacık)	Manav, Muhacir, Çerkes, Gürcü

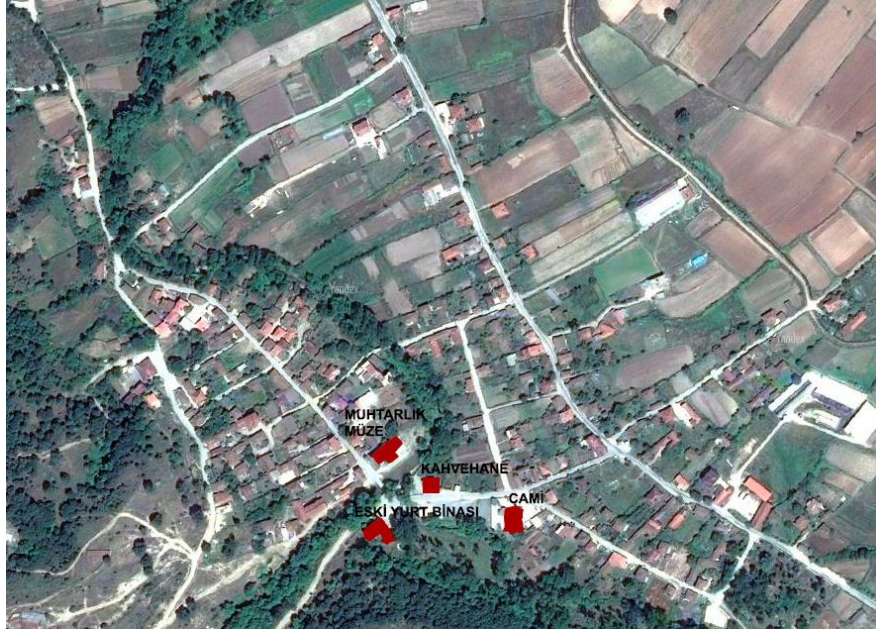
Yukarıdaki tabloda Gürcü muhacirlerin yerleşim alanı olarak 11 adet köy görülmektedir. Balıkesir ilinin büyükşehir olması ve 6360 sayılı kanun ile bu köyler artık mahalle olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Alan çalışmaları ve şu anki yerleşim yerleri hakkındaki güncel bilgiler ele alındığında Gönen ilçesine bağlı olan ve Gürcü muhacirlerin kurduğu ve yoğun olarak yaşadığı yerleşim yerleri Balcıdede, Çiftlikalan, Ekşidere, Koçbayır (Salihye) ve Pehlivanhoca mahalleleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Tez kapsamında bu beş mahalle ele alınacaktır.

3.3 Gürcü Mahalleleri

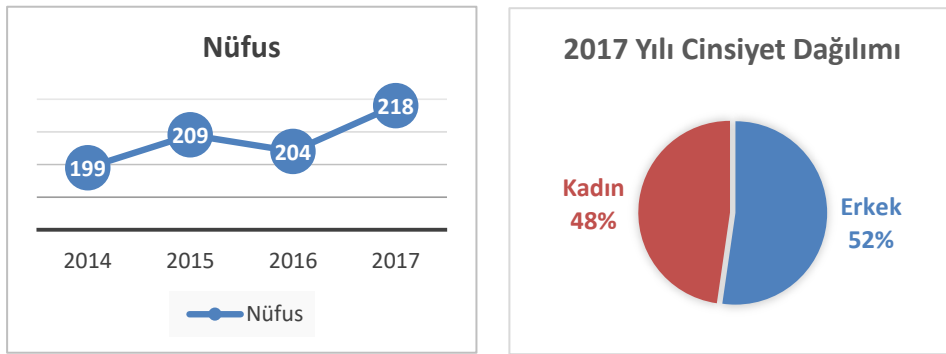
3.3.1 Armutalan Mahallesi / Karesi

Armutalan mahallesi, Balıkesir'in Karesi ilçesine bağlıdır. Balıkesir ilinin 37 km kuzeyinde yer almaktadır. Mahallenin eğitim seviyesi yüksektir. 1923 yılında ilkokul, 1969 yılında ortaokul açılmıştır.

Yatılı yurt ve kütüphane binası mevcuttur. Ancak bu binalar günümüzde hizmet vermemektedirler. 2017 nüfus sayımlarına göre Armutalan mahallesinde toplam 218 kişi yaşamaktadır.



Şekil 3.4: Armutalan mahallesi uydu görünümü.



Şekil 3.5: Armutalan mahallesi, nüfus verileri ve cinsiyet dağılım grafiği.

Balıkesir’de incelenen Gürcü yerleşimlerinden, Karesi ilçesine bağlı tek köy (mahalle) Armutalan’dır. Balıkesir’e uzaklığı ve yerleşim alanının geriye dönük göç almasıyla birlikte Karesi İlçesine bağlı bulunan Armutalan Mahallesi, kendini yenileyen bir yerleşim özelliği göstermektedir. Karesi belediyesinde mahallenin dijital verileri bulunmaktadır ve erişimi sağlanmıştır. Köye ulaşım yaz aylarında mümkün olmakla birlikte özel taşıt kullanımı ile ulaşım rahattır.



Şekil 3.6: Armutalan mahallesi, Karesi.

Armutalan köyünün kurucuları Batum sancağına bağlı Borçka, Zitvet ve Cvan köylerinden göçmüşlerdir. Bandırma üzerinden Gönen'e gelen muhacirler buradan da Balya kazasına bağlı Yarışalan Köyüne gelmiş ve üç ay kadar bu köyde kalmışlardır. Göç ettikleri yerlerin bol meyvelik ve ormanlık alanlar olması ayrıca kiremit, tuğla, künk, çanak, çömlek yapımı ile geçindiklerinden dolayı kiremit sanatına uygun toprakların olduğu Armutalan mevkiine gelmişler ve buradan geçen derenin iki tarafında Osmaniye ve Selimiye adında iki mahalle oluşturmuşlardır (Adın, 1973).



Şekil 3.7: Armutalan köyünün güneybatıdan görünüşü (Ovalı, 1985).



Şekil 3.8: Armutalan köyünün güneyden görünüşü (Ovalı, 1985).

Koç (2014), 93 Harbinden sonra Batum ve Artvin'den gelen Gürcü muhacirlerin o dönemde Balıkesir'de bilinmeyen tuğla ve oluk şeklindeki kiremitleri yaptıkları ve yapı malzemesi olarak kullanılmasında öncü olduklarını söylemektedir. Bahsi geçen kiremitler, Armutalan mahallesinin uygun toprağı ve Gürcü ustaları ile birleşerek yapılmıştır. Mahallede döneminde çokça karşılaşılabileceğimiz ancak günümüzde artık işlerliğini yitiren kiremit ocaklarından birinin izine rastlanmıştır.



Şekil 3.9: Muhtarlık binası ve müzede sergilenen yapı malzemeleri.

Köyde muhtarlık binasının üst katında müze mevcuttur. Burada eski gazete haberleri ve fotoğraflar, sandıklar, etnografik unsurlar sergilenmektedir.

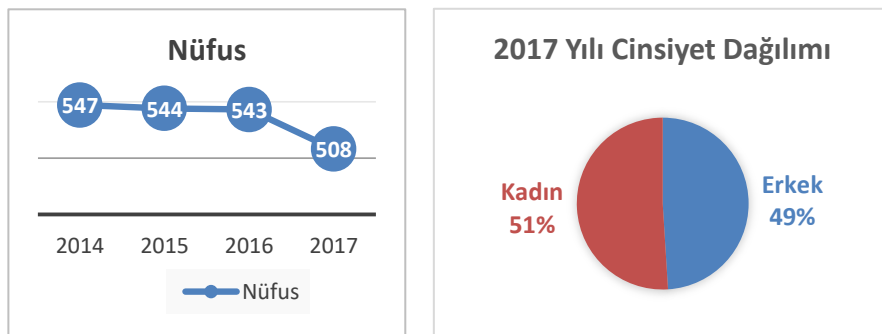
Armutalan Mahallesinde geleneksel malzeme ve yapım tekniğiyle inşa edilmiş yapılar bulunmaktadır. Ancak özgün özelliklere sahip konutların çoğu kullanılmamakta ve yıkılmak üzeredir. Mahallede konutlar çoğunlukla dış sofalı plan tipine sahiptirler. Geniş parseller içerisinde yer alan konutların avlu, bahçe, fırın ve ambar (*beğeli*) gibi dış mekân öğeleri mevcuttur. Konutlar; alt kat dam (ahır), üst katın ise yaşam alanı olarak kullanıldığı hanay adı verilen iki katlı yapılardır.

3.3.2 Yenikavak Mahallesi / Balya



Şekil 3.10: Yenikavak mahallesi uydu görünümü.

Yenikavak mahallesi, Balıkesir'in Balya ilçesine bağlıdır. Balıkesir iline 50 km uzaklıkta yer almaktadır. Balya'nın kuzeydoğusunda bulunan yerleşim alanı aynı zamanda kuzeyde Balya ile Manyas ilçe sınırlarını, batıda ise Balıkesir Merkez ilçe tarafından sınırlandırılmaktadır. Mahallenin rakımı yaklaşık 245 metredir. 2017 nüfus sayımlarına göre Yenikavak mahallesinde toplam 508 kişi yaşamaktadır.



Şekil 3.11: Yenikavak mahallesi, nüfus verileri ve cinsiyet dağılım grafiği.

Yenikavak köyünün kurucuları Batum sancağına bağlı Artvin ili Borçka kasabasının Arçvet, Mçkayet ve Macahel mevkilerinde bulunan çevre köylerden göçmüşlerdir. Bandırma üzerinden Manyas'a gelen muhacirler buradan Manyas'ın güney bölgelerine doğru gelerek, bugünkü Yenikavak mahallesine yerleşmişlerdir. Gürcü muhacirler yerleşim yeri için Gönen'deki resmi makamlara başvurarak eski ismi Kavakalan olan yerleşim yerini kurmuşlardır. Gönen'e bağlı olan köy, daha sonra Balya ilçesine bağlanmıştır. Ancak Balya ilçesine bağlı aynı isimde başka bir köy daha bulunduğundan, yeni kurulan Gürcü köyünün adı Kavak-1 Cedit olarak değiştirilmiştir. Cumhuriyetin kurulması sonrası köyün ismi Türkçeleştirilmiş ve Yenikavak olarak resmiyete geçmiştir (Kasap, 2018).



Şekil 3.12: Solda Yenikavak ilkokulu ve ortaokulu, sağda muhtarlık binası.

Yenikavak mahallesinde, eski ve yeni yapılar bir arada bulunmaktadır. Eski yapıların yerine modern betonarme yapılar yapılmaktadır. Özgün özelliklere sahip konutların çoğu kullanılmamakta ve yıkılmak üzeredir. Konutların plan şemaları iç sofalı plan tipindedirler.. Geniş parseller içerisinde yer alan konutların avlularında, bahçe, fırın gibi dış mekân öğeleri mevcuttur. Alan çalışmaları sırasında konut avlularında ambar ögesine de rastlanılmış olup, bu öğelerin çoğunlukla kullanılmayarak atıl kaldıkları görülmüştür.



Şekil 3.13: Yenikavak mahallesi, genel görünüm.

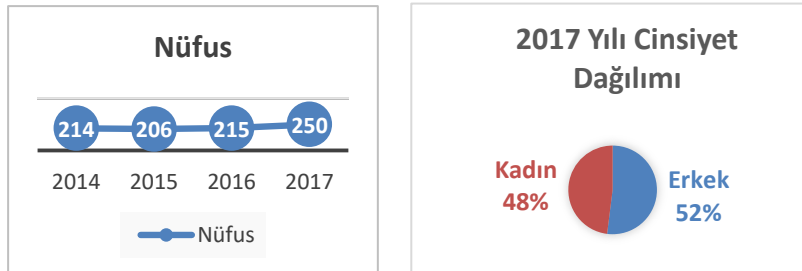
Konutlar; çoğunlukla iki katlı, alt kat dam (ahır), üst katın ise yaşam alanı olarak kullanıldığı hanay adı verilen yapılar olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Hayvancılık günümüzde de yapılmaktadır ancak günümüzde kullanılmayan özgün yapıların altında bulunan damlar kullanılmakta olup, yaşam alanı olarak tasarlanan üst katlar ise atıl durumdadır.

3.3.3 Günaydın Mahallesi / Susurluk



Şekil 3.14: Günaydın mahallesi uydu görüntüsü.

Günaydın mahallesi, Balıkesir'in Susurluk ilçesine bağlıdır. Balıkesir iline 40 km uzaklıkta yer almaktadır. 2017 nüfus sayımlarına göre Günaydın mahallesinde toplam 250 kişi yaşamaktadır.



Şekil 3.15: Günaydın mahallesi, nüfus verileri ve cinsiyet dağılım grafiği.

Köyün kurucuları 1877-78 Osmanlı- Rus savaşı sonrası Artvin Borçka ilçesinin Taraklı köyünden gelmektedir. Gürcüler üç çeşme adıyla anılan ‘Mana’ bölgesine gelmişlerdir. Bu bölgede yerleşik Yörükler’in yerleşim alanları bulunmaktadır. Burada yerleşik olan Yörükler, Gürcüler muhacirlere yardım ederek, yeni bir köy kurmalarını sağlamışlardır. Yörükler ve Gürcülerin birlikte ‘Dervişbey’ adlı köy kurulmuştur. M. Eğilmez’in ‘Assuva’nın Çocukları’ adlı belgeselinde yöreye sonradan ‘Manabatım’ adını koydukları bilgisine ulaşılmıştır. Köyün adı 1960 yılında ‘Kızıldere’ olarak değiştirilmiştir. 1969 yılında ise ‘Günaydın’ olarak değiştirilerek bu adla günümüze kadar gelmiştir.

Yerleşim yeri, Osmanlı Devleti zamanında aşiret olarak 1874 yılına kadar Balya kazasına, 1900 yılına kadar Manyas kazasına, 1923 yılından sonrada Susurluk ilçesine bağlı kalmıştır.

Alan çalışmalarında Gürcü halkın hane sayısının az ve Yörük halkın çoğunlukta olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Sözlü görüşmelerde, Gürcülerin, imece usulü ile 18 günde tamamlandığı belirtilen okul binası, köy kahvehanesi olarak kullanılmaktadır.



Şekil 3.16: Mana ilkokulu (<http://ayancuk.com/koy-4688-Gunaydin-Koyu-Susurluk-Balikesir.html>).

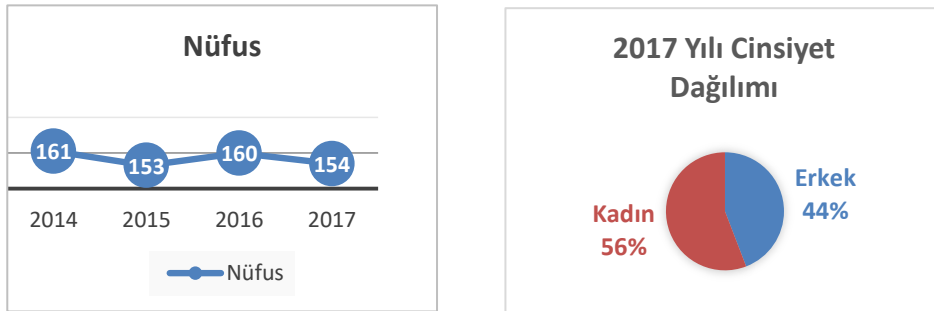
Günaydın mahallesinde, eski ve yeni yapılar bir arada bulunmaktadır. Özgün konutların çoğu kullanılmamakta ve yıkılmak üzeredir. Konutların plan şemaları iç sofalı ve dış sofalı plan tipine sahiptirler. Geniş parseller içerisinde yer alan konutların avlularında, bahçe, fırın, ambar (*beğeli*) gibi dış mekân öğeleri mevcuttur.

3.3.4 Cumhuriyet Mahallesi /Manyas



Şekil 3.17: Cumhuriyet mahallesi uydu görünümü.

Cumhuriyet mahallesi, Balıkesir'in Manyas ilçesine bağlıdır. Balıkesir iline 94 km, Manyas ilçesine 4 km uzaklıkta yer almaktadır. 2017 nüfus sayımlarına göre Cumhuriyet mahallesinde toplam 154 kişi yaşamaktadır.



Şekil 3.18: Cumhuriyet mahallesi, nüfus verileri ve cinsiyet dağılım grafiği.

Yapılan sözlü görüşmelerden edinilen bilgilere göre; köyü kuranların, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonrası Artvin'nin Borçka ilçesinden göç ettikleri söylenmektedir. Köyün eski adı Sultaniye olarak bilinmektedir. Yerleşim, Cumhuriyetin ilanı ile birlikte Cumhuriyet adını almıştır.



Şekil 3.19: Cumhuriyet mahallesi ara sokak görünümü (*orgebe*).

Cumhuriyet Mahallesi (köyü) planlı bir yerleşimdir. Köy halkının geneli emeklidir. Çoğu İstanbul, Bursa veya yurtdışına (genellikle Almanya) göç etmiş ancak daha sonra yeniden köylerine dönmüşlerdir. Köy muhtarından alınan bilgilere göre hane sayısı yazları 150, kışları 100 hanedir. 93 Muhacereti sonrası yapılan konutların 2 tanesi orijinal haliyle kalmış ancak hava şartları ve bakımsızlıktan çökme tehlikesi ile yüz yüze kalmış durumdadır.



Şekil 3.20: Çeşme ve yalak (alazani).

Yapılan sözlü görüşmelerde, köy meydanında bulunan caminin ilk yapıldığı özgün halini korumakta ve yerinde durmakta olduğu bilgisi alınmıştır. Cami yapısında da onarımlar ve birtakım yenileme çalışmaları yapılmış ve kullanılabilirliğini yitirmemiştir. Cami bahçesinde 93 harbi sonrası yerleşen ilk kuşağın yapmış olduğu kuyu ve bir takım eşyalar mevcuttur. Caminin yan tarafında köyün girişinde köy konağı adı ile köy kahvehanesi ve küçük ölçekte köy bakkalı mevcuttur. Mahalle halkı kahvehanede çınar ağaçlarının altında oturarak gününün bir bölümünü geçirebilmektedir.



Şekil 3.21: Cumhuriyet mahallesi, yeni yapılaşma örneği.

93 muhacereti sonrasında yapılmış ve halen kullanılmakta olan konutların çoğu onarım görecelik ihtiyaca yönelik değişikliklere uğramıştır. Genel olarak altı dam üstü yaşam alanı olan yerler hayvancılığın da azalmasıyla kimi zaman kiler kimi zaman da yaşama alanına dönüşmektedir. Her odada mevcut olan duvara gömme gusülhane ve dolap çoğunlukla kapatılmıştır.

Her evin yeniden düzenlenmiş olan plan şeması kendine hasdır. Ancak 1877-1878 Osmanlı- Rus savaşı sonrası yapılmış olan bu konutlar bahçe-sokak bağlantıları, arsa yerleşimi, kullanılan yapı malzemeleri vb. benzer özellikler göstermektedirler.

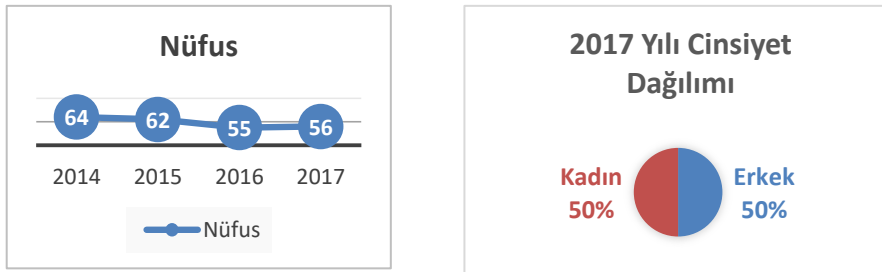
Ambar ya da depo olarak adı geçen bahçede bulunan ahşap yapı bu mahallede mevcut değildir. Depo (ambar) olarak kullanılan bölüm evin yaşama alanında sofa ile bağlantılı bir şekilde karşımıza çıkmaktadır.

3.3.5 Doğancı Mahallesi / Manyas



Şekil 3.22: Doğancı mahallesi uydu görünümü.

Doğancı mahallesi, Balıkesir'in Manyas ilçesine bağlıdır. Manyas ilçesine 21 km uzaklıkta yer almaktadır. 2017 nüfus sayımlarına göre Doğancı mahallesinde toplam 56 kişi yaşamaktadır.



Şekil 3.23: Doğancı mahallesi, nüfus verileri ve cinsiyet dağılım grafiği.

Alan çalışmalarında yapılan sözlü görüşmelerde Doğancı mahallesinin kurucularının 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonrası Batum'dan göç eden Gürcü muhacirler olduğu bilgisine ulaşılmıştır.

Köy diğer Gürcü yerleşimleri gibi dağlık bir arazide konumlanmış. Yol üzerinde yer yer ayçiçeği ve mısır tarlaları mevcuttur. Köy 1953 depreminden etkilenmiştir. Deprem sonrası yerleşim yerinde kalan halk betonarme ya da prefabrik yapıları tercih etmektedir. Köyde yaşayan hane sayısı oldukça azdır.

Manyas ilçesine bağlı olmasına rağmen Gönen'e daha yakın bir konuma sahip olan yerleşimdekiler gerekli durumlarda Gönen'e gitmektedir. Her evin kendi fırını olmasına rağmen hem yaşayan ev halkı hem de havyanlar için belli saatlerde ekmeğin satışı için mahalleye seyyar fırın gelmektedir. Üçüncü kuşak Gürcülerin oturdukları evler var. Depremde yıkılmamış bu evlerde yaşayan aileler mevcut. Evlerin plan şemaları dış sofalı plan tipine uygun olarak tasarlanmıştır. Bu evlerde de alt kat dam üst kat yaşam alanı olarak kullanılmaktadır.



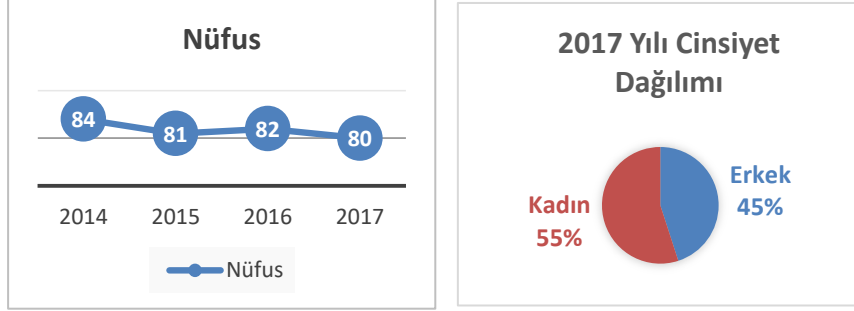
Şekil 3.24: Doğanlı mahallesi/ Manyas.

3.3.6 Balcıdede Mahallesi / Gönen



Şekil 3.21: Balcıdede mahallesi uydu görünümü.

Balıkesir'in Gönen İlçesi'ne bağlı olup, Balıkesir'e 158 km, Gönen'e ise 13 km uzaklıkta bulunmaktadır. Mahalle, Balıkesir'in kuzeybatısında, Gönen ilçesinin güneybatısında yer almaktadır. 2017 nüfus sayımlarına göre Balcıdede mahallesinde toplam 80 kişi yaşamaktadır.



Şekil 3.26: Balcıdede mahallesi, nüfus verileri ve cinsiyet dağılım grafiği.

Eski ismi 'Dedeköy' olarak geçmektedir. 1877-1878 Osmanlı- Rus savaşı sonrası Batum'un Eregüna Köyü'nden 18 hane olarak göç eden Gürcü halk gemi ile ilk önce İstanbul'a oradan da Bandırma'ya gelmişlerdir. Bandırma'dan Gönen'in Nallıdere Mevkii'ne sonrasında ise bugünkü bölgeye yerleşerek bu bölgeye yerleşmişlerdir. Yerleştikleri bölgede Balcı köyüne ait eski bir yatacın olmasından ötürü bu mevkiye Balcıdede adını vermişlerdir. Köy nüfus defterlerindeki kayıtlarında, Balcıdede mahallesinde 1293 (miladi 1877-78) yılı öncesinden 1266 ve 1271(miladi 1850) doğumlu kişilere rastlanmıştır. Bu durum, bölgeye yerleşen Gürcü halkın bir kısmının ya da tamamının savaş öncesinde göç ettiğini düşündürmektedir (Akkuş, 2010).

Köyün kurulduğu alanın ormanlarla kaplı olduğu söylenmektedir. Balcıdede mahallesi, 45 hane olup kendi aralarında tamamen Gürcüce konuşmaktadır. Mahallenin özellikle genç nüfusu dışarıya göç vermektedir.



Şekil 3.27: Genel görünüm, Balcıdede mahallesi/ Gönen.

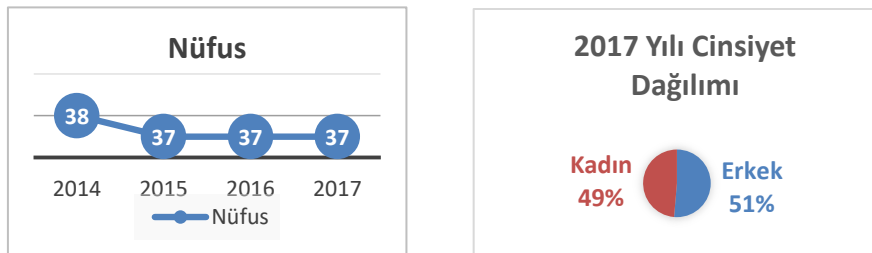
Gönen'in yamaç yerleşimlerinden biri olan Balcıdede'de, eski ve yeni yapılar bir arada bulunmaktadır. Özgün konutların çoğu kullanılmamakta ve yıkılmak üzeredir. Konutlar, iç sofalı ve dış sofalı plan tipine sahiplerdir. Geniş parseller içerisinde yer alan konutların avlularında, bahçe, fırın gibi dış mekân öğeleri mevcuttur. Alan çalışmalarımızda konut avlularında ambar ve kuyu ögesine de rastlanılmış olup, bu öğelerin çoğunlukla kullanılmayarak atıl kaldıkları görülmüştür. Konutlar; kot farkının kullanılarak iki katlı, alt kat dam (ahır), üst katın ise yaşam alanı olarak kullanıldığı hanay adı verilen yapılar olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Hayvancılık günümüzde de yapılmaktadır ancak konut altında tasarlanmış olan damlar (ahırlar), kullanıcıların ihtiyacına yönelik olarak depo alanına dönüşmüş durumdadır.

3.3.7 Çiftlikalan Mahallesi / Gönen



Şekil 3.28: Çiftlikalan mahallesi uydu görünümü.

Balıkesir'in Gönen ilçesine bağlıdır. Mahallenin Balıkesir kent merkezine uzaklığı 156 km, ilçe merkezi Gönen' e uzaklığı ise 11 km'dir. Mahallenin rakımı 275 metredir. 2017 nüfus verilerine göre mahallede 37 kişi yaşamaktadır. Mahallede taşınmalı eğitim yapılmaktadır. Mahallenin doğusunda Suçıktı, batısında Kaplanobası, güneyinde Çobanhamidiye ve kuzeyinde Kavakoba mahalleleri bulunmaktadır.



Şekil 3.29: Çiftlikalan mahallesi, nüfus verileri ve cinsiyet dağılım grafiği.

Mahalle, 1877/1878 Osmanlı Rus harbi yıllarında Batum'dan göç eden Gürcü muhacirleri tarafından kurulmuştur. Rivayetlere göre İsmailoba mevkiinde bulunan Yörükler, Gürcülerin gelmesiyle kaldıkları yeri terk ederek Emirler ve Alaşar köylerine yerleşmişlerdir. Göç eden Gürcü halk, önce Tütüncü köyüne, daha sonra bu bölgeye yerleştirilmiştir

Köyün nüfus defterleri incelendiğinde en eski doğum tarihi olarak 1293 (1877) yılı gözükmemektedir. Bunun yanı sıra köy caminin ibadete açılış tarihi de 1877 olarak geçmektedir. Bu bilgilerden yola çıkarak köyün kuruluş tarihinin de 1877 olduğu düşünülmektedir (Akkuş, 2010).



Şekil 3.30: Çiftlikalan mahallesi, yeni yapılaşma örneği.

Gönen'in yamaç köylerinden biri olan Çiftlikalan mahallesinde nüfus, kente göçler sebebiyle iyice azalmıştır. Köy kahvesi mevcut değil, onun yerine cami odası bulunmaktadır. Gürcü nüfus yerini Rize ve Ordu'dan gelen Laz halka bırakmış durumdadır. Mahallede yeni yapılaşma oldukça fazladır. Eski yapıların çoğu harabe durumundadır.



Şekil 3.31: Çiftlikalan mahallesi, Gönen.

Konutlar, iç sofalı plan tipine sahiplerdir. Konutların avlularında, bahçe, fırın ve ambar gibi dış mekân öğeleri mevcuttur. Konutlar; çoğunlukla kot farkının da kullanıldığı, iki katlı, alt kat dam(ahır), üst katın ise yaşam alanı olarak kullanıldığı hanay adı verilen yapılar olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Yaz dönemleri ve tatil zamanlarında artan bir nüfus varsa da, yaşayan kişi sayısı azdır. Mahallede hayvancılık yapılmaktadır. Mahalleye ulaşım özel taşıt aracılığıyla yapılabilmektedir.

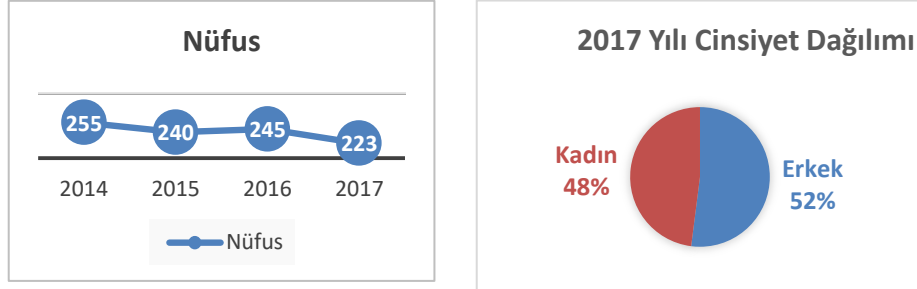
3.3.8 Ekşidere Mahallesi / Gönen



Şekil 3.32: Ekşidere mahallesi uydu görünümü.

Balıkesir'in Gönen ilçesine bağlıdır. Mahallenin il merkezi Balıkesir' e uzaklığı 155 km, ilçe merkezi Gönen' e uzaklığı ise 10 km'dir. Mahallenin rakımı 86 metredir. 2017 nüfus verilerine göre mahallede 223 kişi yaşamaktadır.

Ekşidere mahallesi, Gönen'in 15 kilometre güney batısında, Deliçal Dağı'nın eteklerinde, mahallenin 2,5 kilometre kadar güneybatısında yer alan dağ ılıcası ile turistik bir değer kazanmış durumdadır. Yazlık tatil beldesi niteliğindeki mahalleye çoğunlukla İstanbul ve Bursa'dan gelen kişiler yerleşmiş durumdadır. Yaz dönemleri ve tatil zamanlarında artan bir nüfusa sahiptir.



Şekil 3.33: Ekşidere mahallesi, nüfus verileri ve cinsiyet dağılım grafiği.

Mahallenin, 93 muhacereti sonrasında Artvin- Batum civarından göç eden Gürcü muhacirleri tarafından kurulduğu söylenmektedir. Ancak köyün nüfus defterleri incelendiğinde Ekşidere köyünde 93 Harbi öncesine ait doğum raporları tespit edilmiş olup, köy halkının bir kısmının ya da hepsinin savaş öncesinde göç etmiş olabileceği düşünülmektedir (Akkuş, 2010, s. 103).

Yöre halkı Gürcüce konuşmamaktadır. Modern yapılaşma hakimdir, eski yapı örnekleri yok denecek kadar azdır.



Şekil 3.34: Ekşidere mahallesi, Gönen.

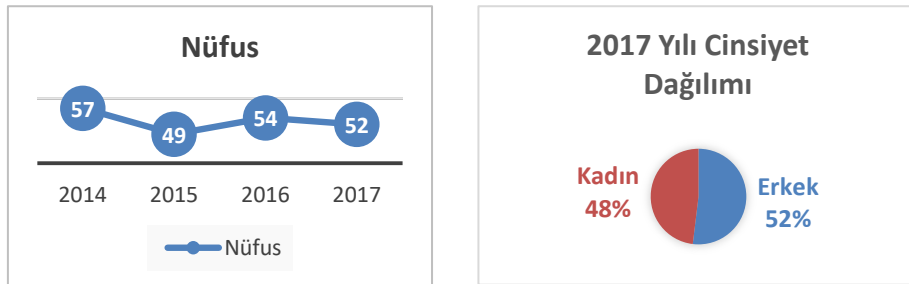
Konutlar genellikle iç sofalı plan tipine sahiplerdir. Kalan özgün konut avlularında bazılarında, bahçe, fırın gibi dış mekân öğeleri mevcuttur. Özgün yapılarda çoğunlukla kot farkı kullanılmış olup, alt kat dam (ahır), üst katın ise yaşam alanı olarak kullanıldığı gözlemlenmiştir.

3.3.9 Koçbayır Mahallesi / Gönen



Şekil 3.35: Koçbayır mahallesi uydu görünümü.

Balıkesir'in Gönen ilçesine bağlıdır. Mahallenin il merkezi Balıkesir' e uzaklığı 152 km, ilçe merkezi Gönen' e uzaklığı ise 10 km'dir. 2017 nüfus verilerine göre mahallede 52 kişi yaşamaktadır. Yaz dönemleri artan bir nüfusa sahiptir.



Şekil 3.36: Koçbayır mahallesi, nüfus verileri ve cinsiyet dağılım grafiği.

Mahallenin eski ismi *Salihye*'dir. Köy kurulduğunda okumuş ve salih kişilerin çokluğu nedeniyle bu isim verilmiştir. Yöre halkı tarafından Kaplama veya Gürcü Ayvacık olarak da bilinmektedir (Kasap, 2018).

Mahalle, 93 Muhacereti sonrasında Batum'dan göç eden Gürcü muhacirler tarafından kurulmuştur. Köy halkı göç sonrasında belli bir süre Ayvacık'ta bekletilerek, Kaplama mevkiine yerleştirilmiştir. Ancak köyün nüfus defterleri incelendiğinde Sultaniye köyünde 93 muhacereti öncesine ait doğum raporları tespit edilmiş olup, bu nedenle köyü kuran halkın bir kısmının ya da hepsinin savaş öncesinde göç etmiş olabileceği düşünülmektedir (Akkuş, 2010, s. 144).

Alan çalışmasındaki sözlü görüşmelerden mahalleyi kuran halkın, Artvin ili Murgul ilçesi Gürbin Köyü, Arhva Köyü, Cankanat mahallesi ve çevresinden olduğu bilgisine ulaşılmıştır.

Gönen'in yamaç köylerinden biri olan Koçbayır mahallesinde kente göçler yaşanması ile nüfus azalmaktadır. Göçler genellikle İstanbul, Gönen, Bandırma'ya, bir kısmı da Almanya'ya olmuştur. Emekli olup geriye dönük göç almakta olan mahalle etnik bütünlüğünü korumaktadır.



Şekil 3.37: Koçbayır mahallesi / Gönen.

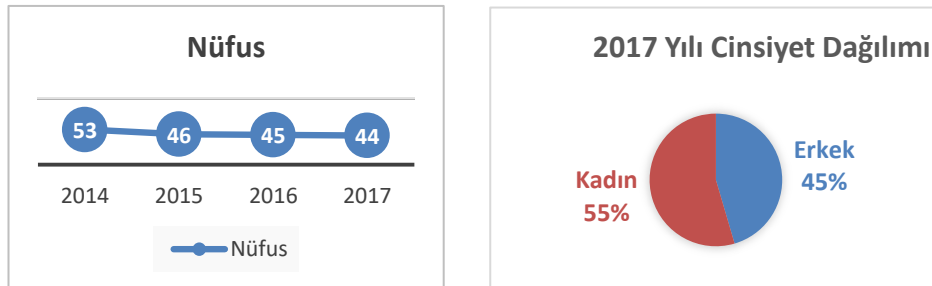
Mahallede eski ve yeni yapılaşma birlikte görülmektedir. Konutların plan şemaları iç sofalı plan tipine sahiptirler. Kalan özgün konut avlularında çoğunlukla bahçe, fırın, ambar (*beğeli*) gibi dış mekân öğeleri mevcuttur. Özgün yapılarda çoğunlukla kot farkı kullanılmış olup, alt kat dam (ahır), üst katın ise yaşam alanı olarak kullanıldığı gözlemlenmiştir.

3.3.10 Pehlivanhoca Mahallesi / Gönen



Şekil 3.38: Pehlivanhoca mahallesi uydu görünümü.

Balıkesir'in Gönen ilçesine bağlıdır. Mahallenin il merkezi Balıkesir' e uzaklığı 148 km, ilçe merkezi Gönen' e uzaklığı ise 5 km'dir. Mahallenin rakımı 160 metredir. 2017 nüfus sayımına göre mahalle nüfusu 44 kişidir. Pehlivanhoca mahallesi, alçak tepeler üzerine kurulu yamaç yerleşimi örneğidir.



Şekil 3.39: Pehlivanhoca mahallesi, nüfus verileri ve cinsiyet dağılım grafiği.

Mahalle, 93 muhacereti sonrasında Batum- Artvin civarından göç eden Gürcü muhacirler tarafından kurulmuştur. Babayaka köyünde imamlık yapan Pehlivan Mehmed adlı şahsın yakınlarını çağırması ile gelen Gürcülerin, Babayaka köyünün bir mahallesi olarak bu bölgeye yerleştirildikleri rivayet edilmektedir. Yeni kurulan bu yerleşime 'Gürcü Babayaka' denmiştir. Bölge halkının bu bölgede yerleşmesine öncülük eden imamın pehlivanlığı ile de meşhur olduğu bilinmektedir. Zamanla burası Pehlivan Hoca adıyla anılmaya başlanmış ve mahallenin ismi bugünlere kadar gelmiştir. Göç sonrası ilk olarak Tahirova civarında yerleşen Gürcü halk, sivrisinek sorunu nedeniyle günümüzdeki Pehlivanhoca mahallesinin olduğu yere taşınmışlardır. (Akkuş, 2010, s. 162).



Şekil 3.40: Pehlivanhoca mahallesi, köy meydanı.

Yöre halkının başlıca geçim kaynakları tarım ve hayvancılıktır. Mahallede yeni yapılaşma oranı fazladır. Özgün yapıların çoğunluğu kullanılmaktadır ancak kullanıcıların ihtiyaçları doğrultusunda plan şemalarında değişikliklere uğramışlardır. Konutların plan şemaları iç sofalı plan tipine sahiptirler. Konut avlularında bazılarında, bahçe, fırın, ambar (*beğeli*) gibi dış mekân öğeleri mevcuttur. Özgün yapılarda çoğunluğu, alt kat dam (ahır), üst katın ise yaşam alanı olarak tasarlandığı gözlemlenmiştir.



Şekil 3.41: Pehlivanhoca mahallesi, özgün yapı örnekleri.

3.4 Genel Değerlendirme (Yerleşim Tipolojisi)

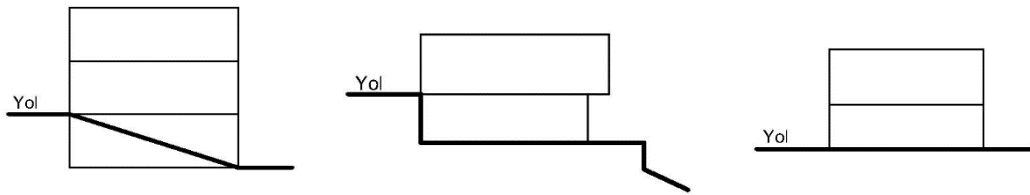
Balıkesir ve çevresindeki Gürcü yerleşimleri içerisinde incelenen mahalleler, yamaç köyü niteliğindeki bölgelerde kurulmuşlardır. Dağlık alanlara kurulmuş olan bu mahallerinin seçiminde, göç öncesi yaşadıkları yerlerin iklimine, topografyasına ve geçim kaynağı olarak kendilerine uygun materyallere sahip olan alanlar tercih edilmiştir. Bu sebeple, ağaçların bol olduğu, sulak ve Karadeniz iklimine benzer özellikteki bu alanlar yerleşim yeri olarak seçilmişlerdir.

Sokaktan yapıya giriş verilmemektedir. Sokaktan öncelikle avluya, avludan konuta giriş bulunmaktadır.

Yamaç tarafına konumlanan konutlarda, iki farklı kottan yapıya giriş mevcuttur. Genellikle geniş parseller içerisinde yer alan konutlar, kendilerine ait ya da ortak kullanımlı avluda aynı aileden kişilerin evlerinin bulunduğu avluya sahiptirler. Avlu içerisinde fırın, ambar, kuyu ve bahçe gibi dış mekân öğelerine rastlamaktayız.

İncelenen Gürcü yerleşimlerindeki mahallelerde evler genellikle iki katlıdır. Tek katlı ev sayısı azdır. İki katlı evlere 'hanay' adı verilmektedir. İki katlılarda alt kat genellikle ahır, samanlık ya da kiler olarak kullanılmaktadır.

Konutların, eğimli arazi üzerinde kot farkı kullanılarak ya da düz bir arazide yapının konumlanmasına göre üç farklı biçimde yerleşimi gözlemlenmiştir (Bknz: Şekil 3.42).



Şekil 3.42: Konutların araziye yerleşimi.

4. BALIKESİR'DEKİ GÜRCÜ YERLEŞİMLERİ KONUTLARININ GENEL ÖZELLİKLERİ

Tez çalışmasının bu bölümünde Balıkesir'deki Gürcü yerleşmelerindeki konutların mimari özelliklerine odaklanılmaktadır. Balıkesir ve çevresinde bulunan Gürcü yerleşimlerdeki konutların plan şemaları, barındırdıkları mekân ögeleri, yapım malzemeleri, ilişkilendikleri dış mekân ögeleri hakkında bilgi verilmektedir. Alan çalışmalarının yapılmış olduğu mahallelerden örnekler ele alınarak genel ve özgün nitelikteki özellikleri ortaya koyulmaktadır.

4.1 Gürcü Konutlarının Mimari Özellikleri

Balıkesir ve çevresinde incelenen konutlar, geniş parseller içinde konumlanmış avlulu yapılardır. Konutların avlu ya da bahçe içerisinde genellikle kendilerine ait fırınları, kuyuları ya da ambarları (*beğeli*) mevcuttur. Genellikle alt katın dam(ahır), üst katın yaşama alanı olarak kullanıldığı hanay adı verilen konut tipleri karşımıza çıkmaktadır. Ancak tek katlı ve bodrum kat ile birlikte üç katlı konut tiplerine de rastlanmıştır.



Şekil 4.1: Cumhuriyet mahallesi (Manyas) ahşap karkas arası tuğla malzeme kullanımı örnekleri.

Taşıyıcı olarak zemin katlarda taş, üst katlarda ise ahşap malzeme kullanılmıştır. Ahşap karkas arasında dolgu malzemesi olarak tuğla ya da kerpiç malzeme kullanımı yaygındır. İç mekânların geneli sıvalı ve boyalıdır.

Balıkesir'deki Gürcü yerleşimleri konutlarında da, geleneksel Türk evinde olduğu gibi oda ana birim olarak ele alınmıştır (Eldem, 1954).

Odalar, işlev farklılığı güdülmeden neredeyse tüm ihtiyaçların karşılanabileceği biçimde düzenlenmiştir. Hemen her odada ocak, yüklük ve gusülhane mevcuttur. Odaların içlerinde bulunan ocak kısımlarının çatıda baca olarak yükselmesi odaların aksının okunabilmesini sağlamaktadır.



Şekil 4.2: Yenikavak mahallesi (Balya) ahşap karkas arası kerpiç malzeme kullanımı örneği.

Konutlara giriş tek kanatlı ya da iki kanatlı kapıyla sağlanmaktadır. İncelenen Gürcü konutlarında geleneksel Türk evlerinde olduğu gibi konuta giriş kapısı konutun sofasına (*ezoya /sundurmasına*) açılmaktadır. İki katlı konutlarda, yine geleneksel Türk evinde olduğu gibi, zemin katta bulunan ara bir mekândan merdivenle sofaya (*ezoya /sundurmayaya*) ulaşılmaktadır.



Şekil 4.3: Sofa örneği, solda Hasan Bıyıklı evi (Pehlivanhoca mahallesi), sağda Şaban Türkoğlu evi (Armutalan mahallesi).

Sofa bir sirkülasyon alanı olduğu gibi aynı zamanda yaşama alanı olarak kullanılmaktadır. Sofanın odalar arasındaki konumu değişkenlik göstermekle beraber odaların her biri sofayla bağlantılıdır.



Şekil 4.4: Sofada mutfak örneği;

solda İsmail Yılmaz evi , sağda Mehmet Akbaş evi (Armutalan/Karesi).

Bazı konutlarda sofaya tezgah konularak mutfak olarak da kullanıldığı görülmüştür. Ambar bölümü evin içerisinde yer alan konutlarda bu alan günümüz koşullarına uyum sağlayarak mutfağa dönüştürülmüştür.

Odaların çoğunda ocak ve hamam yan yanadır. Kullanıcıların '*musendera*' adını verdikleri yüklük/dolap da ocak ve hamamın bulunduğu taş duvarda yer almaktadır. Fırının yan üst köşesinde '*kese*' adını verdikleri, yapım aşamasında duvarın içine gizlenen çömlükler ile gündelik eşyaların konulabileceği (tespih, çakmak gibi) bir niş oluşturulduğuna rastlanmıştır. Günümüzde de kullanılmakta olan evlerin çoğunda bu kapatılan keselerin ve ocakların sadece izini okuyabilmekteyiz. Zamanla sıvayan ve boyanan duvarların ardında kalarak işlerliklerini yitirmiş durumdadırlar.

Balıkesir'deki Gürcü konutları, dış görünüm itibariyle köy evi olarak nitelendirebileceğimiz ve diğer kırsal yerleşimlerde de rastlayabileceğimiz konutlarla benzer özellikler göstermektedirler.

4.2 Gürcü Konutlarını Oluşturan Mekânlar

4.2.1 Dış Mekânlar

4.2.1.1 Avlu (Ğobe)

Gürcü yerleşimlerinde, tek bir evin kullandığı avluların yanı sıra birkaç evin ortak kullandığı avlulara da rastlamak mümkündür. Ortak kullanımlı avlular genellikle aynı geniş aileye mensup çekirdek ailelerin evlerini barındırmaktadır.



Şekil 4.5: Sokaktan kapı ile ayrılarak akraba yapıları ile çevrelenen avluya giriş örneği, Yenikavak mahallesi / Balya.

Bu avlular sokaktan bir kapı ile ayrılmakta ve bazen de diğer komşu yapılarla aralarında çıkmaz sokaklar oluşturmaktadırlar. Kimi zaman da evin bulunduğu parsel, yüksek duvarlarla çevrilerek evin mahremiyetini kazandıran avluları oluşturmaktadır.



Şekil 4.6: Armutalan mahallesinde sokaktan kapı ile ayrılarak akraba yapıları ile çevrelenen avluya giriş ve avludan sokağa bakış (İsmail Yılmaz evi).



Şekil 4.7: Avlu içerisinde konumlanan ambar, fırın ve bahçe (Türkoğlu evi, Armutalan mahallesi).

4.2.1.2 Bahçe

İncelenen Gürcü konutlarında evlerin tamamının küçük de olsa bir bahçesi mevcuttur. Meyve ağaçlarının da bulunduğu bahçede evin ihtiyacı olan çeşitli sebzeler yetiştirilmektedir. Bahçelerde elma, incir, ayva, ceviz, nar, armut, fındık ve hurma ağaçlarının yetiştirildiği görülmüştür.

Konutların cephesinde asmalar mevcut olup, eskiden Gürcülerin şarap yaptıkları bilgisi edinilmiştir. Şu an ise sadece yemeklik üzüm yetiştirilmektedir. Cumhuriyet mahallesindeki Yüksel Erkan evinin bahçesindeki fındık ağacının göç zamanı getirilerek yetiştirilmeye devam edildiği bilgisi edinilmiştir.

Bahçelerde, domates, patlıcan, salatalık gibi sebzelerin yanı sıra Gürcülere has olarak kabul edilen karalahana (*pkhali*) bitkisi yetiştirilmektedir. Hurma adı verilen meyve ağacının da sadece Gürcü yerleşimlerine özgü bir ağaç türü olduğu bilgisine ulaşılmıştır.

Kendi kültürlerine has yemek çeşitleri olan Gürcüler, Pkhali adını verdikleri yemeği bahçelerinde yetiştirdikleri karalahana bitkisi ile yapmaktadırlar (Aydın,2012). Karalahana bitkisine çoğu bahçede rastlanmaktadır.



Şekil 4.8: Konutun yan cephesinde konumlanmış içerisinde ambarı (beğeli) bulunan bahçe (İsmail Yılmaz evi, Armutalan mahallesi).



Şekil 4.9: Solda karalahana bitkisi, Cumhuriyet mahallesi ; sağda hurma ağacının meyvesi, Koçbayır mahallesi.

Bahçeler kimi zaman avlunun girişinde kimi zaman da konutun yan ya da arka cephelerine bitişik olarak karşımıza çıkmaktadır. Arka cephelerindeki orman ve makilik olan alanlara ise ‘bağ’ denilmektedir. Yöre halkı evin ön kısmına ‘*vehani*’, arka kısmına ise ‘*sakluğan*’ demektedir.

4.2.1.3 Ambar (Beğeli)

Doğu Karadeniz bölgesindeki konut yapılarına ek olarak bulunduğu yöreye özgü ve ihtiyaca yönelik geliştirilmiş, serender, meydan odası, paska, ocak odası gibi yapılar gözlenmektedir. Bu yapılar arasında serender diğer yapılara göre öne çıkmakta ve bölge mimarisinin görünüşünü tamamlayan bir öge olarak değerlendirilmektedir (Özgüner, 1970).

Serender, orta ve doğu Karadeniz bölgesine özgü, kırsal yörelerde görülen mimari bir yapı olup, direkler üzerine oturtulmuş bir tür oda niteliğindedir. Genellikle kare biçiminde tasarlanan yapı yiyecek ambarı olarak kullanılmaktadır. Evin dışında bulunmakta ve ev arasında herhangi bir geçit bulunmamaktadır.

Pınar, Karadeniz mimarisinin akla gelen ilk örneği olan serenderin ahşap yığma tekniği ile inşa edilmekte olduğunu söylemiş ve bu yapı tekniğinin iç ve dış duvarların birlikte örülerek yapılması gerekliliğinden ötürü zorlu bir yapı tekniği olduğunu belirtmiştir. Bu tekniğin, az bölümlü basit köy evlerinde ya da evlere yardımcı mekânların yapımında kullanılmakta olduğunu söylemektedir.

Ahşap yığma tekniği, kalınlıkları 2 ile 5 cm arasında değişen tahtaların veya farklı kalınlıklardaki kütüklerin birbirlerine kara boğaz geçme ya da kurt boğazı ile bindirilmeleri ile oluşturulmaktadır (Pınar, 2018: 63).



Şekil 4.10: Serender örnekleri (<https://www.trabzon.net.tr/trabzo/kultur/serender.html>).

İncelenen konutlarda genellikle avlu ya da bahçenin içerisinde *ambar*(*beğeli*) bulunmaktadır. Buğday, un, bakliyat gibi gıdaların depolama alanı olarak kullanılan bu yapılar, orta ve doğu Karadeniz’de görülen ‘serender’ adı verilen yapı türüne benzetilebilir. Ancak uygulamada bazı farklılıklar bulunmaktadır.



Şekil 4.11: Ambar (beğeli) örneği, solda Mehmet Eryılmaz evi, sağda Şaban Türkoğlu evi, Armutalan mahallesi /Karesi.



Şekil 4.12: Ambar (beğeli) örneği, Mehmet Gürhan evi (Armutalan mahallesi).

Ambar (beğeli) adı verilen depolama alanları taş elemanlar üstünde altı kısmen boşaltılarak yerden yaklaşık 60-90 cm yükseltilerek yapılmaktadır.

Bu yükselti, depolanan ürünlerin hem nemlenmesine engel olmakta hem de kemirgenlerin ulaşmasını engellemektedir. Ayrıca bu alan hayvanlar için barınak olarak da kullanılmaktadır.

Ambar (beğeli), çivi kullanılmadan, ahşap malzemelerin birbirine geçmesi ile yapılmıştır. Artvin'den gelen malzemelerin kullanılarak yapıldığı söylenen ambarlar mevcuttur.



Şekil 4.13: Ambar (beğeli) örneği, Coşkun Dede evi, Pehlivanhoca mahallesi /Gönen.

Bahçede ya da avlu içerisinde bulunan ambarların iç bölmeleri kuru gıdaların saklandığı depolama alanını oluşturmaktadır. Bu bölmeler birbirine geçmeli ahşap elemanlar ile bölmelerdeki erzak azaldıkça çıkarılarak depolanan erzaklara daha rahat ulaşılmasını sağlamaktadırlar.



Şekil 4.14: Ambar (beğeli) içinden görünüm.



Şekil 4.15: Ambar (beğeli) örneği, Güneydın mahallesi , Susurluk.

Gürcü konutlarını oluşturan dış mekânlar içerisinde ele alınan ambar (beğeli); alan çalışmasındaki bazı mahallelerde (Ekşidere, Cumhuriyet ve Pehlivanhoca mahallelerinde) konutun içerisindeki bir mekan olarak karşımıza çıkmaktadır.



Şekil 4.16: Ambar (beğeli) örneği, Muharrem Özbek evi, Koçbayır mahallesi, Gönen.

4.2.1.4 Fırın (Ocak)

Fırın (ocak), alan çalışması yapılan mahallelerin hemen hepsinde mevcut bir dış mekân ögesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Konut avlularında yer alan ve sadece konutun kullanıcılarına ait olan fırınlar olduğu gibi, sokağın bir köşesinde konumlanan, herkesin kullanımına açık, köy fırınlarına da rastlanılmıştır. Bu fırınlar hem biçimsel hem de malzeme açısından benzerdirler.

Fırınlr, zeminden tuğla ya da taş malzeme ile yaklaşık 70- 80 cm yükseklikteki içi doldurulan duvarların üzerinde yer almaktadırlar. Bu şekilde yapılması, ısı kaybını önleme amaçlıdır. Fırın (ocak) öğesi, oluşturulan dolgu zemin üzerine kubbe şekli verilerek toprak ya da kerpiç harçla sıvanmaktadır. Gürcülerin yemek kültürünün bir parçası olan 'adi' denilen mısır ekmekleri bu fırınlarda pişirilmektedirler.



Şekil 4.17: Fırın örneği, Yenikavak mahallesi / Balya.



Şekil 4.18: Fırın, şaban Türkoğlu evi, Armutalan mahallesi / Karesi.



Şekil 4.19: Fırın, Yusuf Altuncu evi, Balcıdede mahallesi / Gönen.



Şekil 4.20: Fırın, Ali Avcı evi, Ekşidere mahallesi / Gönen.



Şekil 4.19: Fırın, solda Muharrem Özbek evi, Koçbayır mahallesi / Gönen; sağda Hasan Bıyıklı evi, Pehlivanhoca mahallesi / Gönen.

4.2.1.5 Kuyu (Kuvi) / Çeşme (Gube) / Yalak (Alazani)

Manyas'taki mahallelerde kuyu ögesi incelenen diğer ilçelerdeki mahallelere göre daha yaygındır. Evlerin çoğunun bahçesinde kendisine ait kuyusu mevcuttur. Konutların özgün hallerinde taşıma su ile kullanıcılar ihtiyaçlarını sağlamaktadır. Mahallenin genel kullandığı kuyuların haricinde, evlerin avlularında bulunan kuyular ile suyun ulaşılabilirliği kolaylaşmıştır.



Şekil 4.20: Cumhuriyet mahallesinin camisinin bahçesinde sergilenen köyün ilk kuyusu / Manyas.



Şekil 4.21: Kullanılmakta olan kuyu örneği, Yüksel Erkan evi, Cumhuriyet mahallesi /Manyas.



Şekil 4.22: Kuyu örneği, solda Halit Çil evi, Balcıdede mahallesi, Gönen , sağda Yaşar Çakmak evi, Cumhuriyet mahallesi / Manyas.

Yaklaşık 60 cm. çapında, taş konstrüksiyona sahip kuyular mevcuttur. Kuyuların çoğunluğu, günümüz şartlarında suyun artık evlerin içerisine kadar gelmesiyle önemini yitirmiş ve kullanım dışı bırakılmıştır.

Yerleşim yerleri, sulak alanların olduğu alanlara kurulmuştur. Mahallerin çoğu sokağında halkın kullanımına açık çeşmelere rastlamak mümkündür. Sokak çeşmelerinin geneli aynı zamanda hayvanların da su içebileceği yalاکlarla (*alazanilerle*) birlikte düşünülmüştür.



Şekil 4.23: Çeşme (gube) ve yalak (alazani) örneği, Koçbayır mahallesi / Gönen.



Şekil 4.24: Çeşme(gube) ve yalak (alazani), solda Doğancı mahallesi /Manyas , sağda Armutalan mahallesi/Karesi.



Şekil 4.25: Çeşme(gube) ve yalak (alazani), Günaydın mahallesi / Susurluk.

4.2.2 İç Mekânlar

4.2.2.1 Sofa (Ezo, Avlu, Sundurma)

Geleneksel Türk evlerinde olduğu gibi incelenen Gürcü konutlarında da sofa, plan tipolojisini belirleyen ana mekan ögesi niteliğindedir. İncelenen konutlardaki sofanın konumuna göre iki tip plan şemasından söz edilebilmektedir. Bu plan şemalarından biri, tek bir cephede odaların konumlandığı ve odaların arkasında yer alan sofası ile dış sofalı plan tipidir. Dış sofalı plan tipi, çoğunlukla Armutalan mahallesinde görülmektedir. Diğer plan şeması ise, iç sofalı plan tipidir. Bu plan şemasında kat çoğunlukla ikiye bölünmekte ve sofa karşılıklı odalar ile çevrilmiştir.

Sofa, plan kurgusunda bulunduğu kattaki odaların kapılarının açıldığı merkezi bir mekan olarak karşımıza çıkmaktadır. Geleneksel Türk evlerindeki gibi sofa, aile fertlerinin toplandığı, yaşanan, oturulan bir mekan olarak kurgulanmıştır.

Üst katlarda bulunan sofaya ahşap merdivenler ile ulaşılmaktadır. Merdiven boşluğu olabildiğince dar tutularak sofanın bütünlüğünün bozulmaması sağlanmıştır.



Şekil 4.26: Sofadan görünüş, Şaban Türkoğlu evi, Armutalan mahallesi / Karesi.

Sofa (*ezo, avlu, sundurma*), sirkülasyon alanı ya da sokaktan eve girişi sağlayan mekan olmasının dışında, aile bireylerinin bir araya geldiği, misafirlerin ağırlandığı ortak kullanıma açık bir mekan olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sofa ögesi; plan şemasında, yaklaşık odaların genişlikleri ile aynı genişliğe sahip dikdörtgen alanlar olarak görülmektedir. Kimi zaman sofaya eklenen (önündeki ahşap dikmelerle sofaya doğrudan bağlantılı olan) eyvan olarak tanımlayabileceğimiz öge, sofanın kullanım alanıyla birlikte ortak kullanım mekanının genişlemesini sağlamaktadır.



Şekil 4.27: Sofadan görünüş ve eyvan, Feridun Çakmak evi, Cumhuriyet mahallesi.

Eyvan olarak tanımlayabileceğimiz, sofanın devamı niteliğindeki alanlar kimi zaman iki oda arasında konumlanmakta, kimi zaman ise konutun girişinde yer almaktadır. Bu mekânın genellikle ahşap dikmelerle ayrılması, sofa ile görsel bağlantının kesilmemesini sağlamakta ve böylelikle mekân sofanın bir uzantısı olarak algılanabilmektedir.



Şekil 4.28: Sofadan görünüş ve eyvan, Yaşar Çakmak evi, Cumhuriyet mahallesi.

4.2.2.2 Odalar

Balıkesir ve çevresindeki Gürcü konutlarında oda, çok işlevli olarak tasarlanmış olup her bir oda tek başına bir hane niteliği taşımaktadır.

Odaların hane olarak tasarlanması, yapıldığı dönemde geniş aile olarak bir arada yaşanılmasının sonucu olarak düşünülmektedir. Aile fertlerinin çocukları evlendiğinde, eve yeni çekirdek ailenin yaşaması amacıyla bir oda ve yeni bir hane eklendiği, bu şekilde konutlardaki oda sayılarının arttığı alan çalışmasında kullanıcılar tarafından belirtilmiştir.

Odalara sofadan giriş sağlanmaktadır. Odalar genellikle bir ya da iki pencere vasıtasıyla dış mekân ile bağlantı kurmaktadır.



Şekil 4.29: Sofa ve odalara geçiş, Sami Yılmaz evi, Ekşidere mahallesi.



Şekil 4.30: Solda Ramazan Varol evi, sağda Ahmet Ayaz evi, Armutalan mahallesi.

Odaların tamamına yakınının bir duvarı (genişliği 75-90 cm arasında değişen) taş duvarla örölüdür. Bu taş duvarda yüklük (*musendera*), ortada ocak ve yanında konumlanan gusülhane (hamam) bulunmaktadır. Bazı konutlardaki odalarda 'sekvi' adı verilen, sedire benzetebilecek, odanın sabit bir elemanı olarak düzenlenmiş, oturma/yatma ihtiyaçları için kullanılan yükselti mevcuttur.



Şekil 4.31: Oda (sekvi, yüklük, gusülhane), Şaban Türkoğlu evi, Armutalan mahallesi.

Odalar, kare ya da kareye yakın dikdörtgen şeklinindedir. Aynı konut içerisinde yer alan odalar arasında boyut ve kullanım biçimi açısından büyük farklılıklara rastlanmamıştır. Geleneksel Türk evi planlarında karşılaşılan başoda niteliğindeki oda, incelenen konutlarda mevcut değildir. Ortak kullanım, misafir ağırlama gibi faaliyetler çoğunlukla odalarda değil, sofalarda ve sofalara eklenen eyvanlarda gerçekleşmektedir.



Şekil 4.32: Odadan görünüm (solda), eyvan (sağda), Nuri Temel evi, Ekşidere mahallesi.

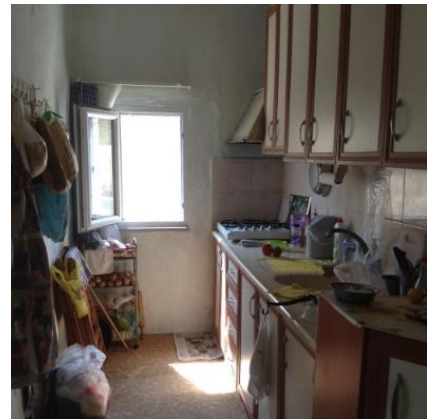
4.2.2.3 Mutfak

İncelenen Gürcü konutlarının çoğunda mutfak, günümüz koşullarına ayak uydurmakta ve oda niteliğinde ayrı bir mekân olarak karşımıza çıkmaktadır. Sonradan kullanıcılarının ihtiyacına yönelik devşirilen bu bölüm, özgün plan şemalarında genellikle zemin katta yer alan bir köşesi mutfak nişi olarak düzenlenen odada bulunmaktadır.

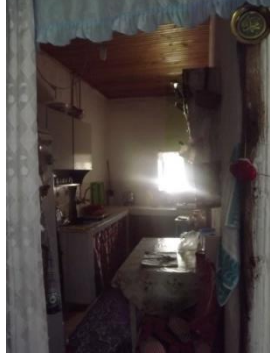


Şekil 4.33: Özgün mutfak örneği, Ahmet Ayaz evi, Armutalan mahallesi,/ Karesi.

Konut içerisinde odaların bölünmesi ya da ambar (*beğeli*) için ayrılan mekânın mutfağa çevrilmesi yaygın bir kullanım örneğidir. Bir diğer kullanım örneği ise konutun sofasına sonradan konulan tezgâh ile sofanın mutfak olarak işlev kazanmış olduğu yapılarıdır. Günümüzde kullanılan tezgâhların eni 50-60 cm arasında değişmekte olup, boyları kullanıcıların tercihinine göre şekillendiğinden belli bir boy ölçüsü bulunamamıştır.



Şekil 4.34: Beğelinin mutfağa çevrilmesi (Nazire Şen evi), Cumhuriyet mahallesi / Manyas.



Şekil 4.35: Beğelinin mutfağa çevrilmesi, Yaşar Çakmak evi, Cumhuriyet mahallesi / Manyas.



Şekil 4.36: Sofada mutfak örneği; solda Çiftlikalan mahallesi / Gönen, sağda Yüksel Erkan evi, Cumhuriyet mahallesi /Manyas.



Şekil 4.37: Solda, odayı bölerek mutfak için kazanılan alan, Koçbayır mahallesi/ Gönen, sağda odanın mutfak olarak yeniden işlevlenmesi, Balcıdede / Gönen.

4.2.2.4 Hela

Alan çalışmasında, yöre halkından, özgün hela yapısının, konut dışında yer aldığı ve ahşap kulübe şeklinde olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Ancak günümüze kadar gelmiş özgün hela yapısına rastlanmamıştır. Pehlivanhoca mahallesinde Coşkun Dede konutunun bahçesinde yer alan ve özgün ahşap helanın yerine yeniden aynı yerde konumlanarak briket tuğladan yapılmış hela yapısı mevcuttur.



Şekil 4.38: Hela örneği, Coşkun Dede evi, Pehlivanhoca mahallesi/ Gönen.



Şekil 4.39: Hela örneği, Şaban Türkoğlu evi, Armutalan mahallesi / Karesi.

Konut içerisinde yer alan bazı mekânlar zamanla geçirdikleri onarımlar ve işlev değişiklikleri ile kullanılabilir hale gelmiştir. Hela yapısı, suyun konut içerisine girmesi ile birlikte, konutun içerisinde ya da konuta bitişik ek bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. İncelenen konutların sadece birinde (Şaban Türkoğlu Evi) hem konutun üst katında bir mekân olarak, hem de alt katta damın (ahırın) içerisinde bir köşenin hela olarak kullanıldığı görülmüştür.

4.2.2.5 Ahır (Dam) ve Samanlık

İncelenen Gürcü konutlarında ahır (dam) ve samanlık, genellikle konutla bir arada (kimi zaman alt kotunda kimi zaman konut yapısının bitişiğinde konumlanmış) zemini sıkıştırılmış toprak olan ve bir ya da iki küçük pencere açılan mekânlar olarak konutlara eklenmiştir. Ahşap karkas arası dolgu malzemesi genellikle kaba yonu taş olmakla birlikte bazı cephelerde dolgu malzemesi olarak tuğlanın kullanıldığı da görülmektedir. Ahşap dikmeler, hem iç mekânın bölünmesini sağlamış hem de taşıyıcı eleman olarak kullanılmıştır. Bunun yanı sıra konuttan bağımsız avlunun içerisinde bulunan ahır(dam) ve samanlık yapılarına da rastlanmıştır.



Şekil 4.40: Üstü konut altı dam (ahır) örneği, Yenikavak mahallesi.

Gürcü konutlarının çoğunluğu altı dam, üstü yaşam alanı olarak planlanmış yapılardır. Önceleri daha çok hayvancılıkla uğraşan yöre halkı, altta konumlanan dam ile hem hayvanların ıslısından yararlanmakta hem de hava şartlarından etkilenmeden hayvanlarının bakımını sağlayabilmektedir. Ahır (dam) , içerisinde hem büyükbaş hem de küçükbaş hayvanın bakımına uygun olarak tasarlanmıştır. Damın içerisinde bulunan yaklaşık 40-50 cm genişliğinde yöre halkının 'baga' olarak adlandırdığı yemlikler bulunmaktadır.



Şekil 4.41: Üst kat konut, alt katın yarısı ahır(dam)/ baga (yemlik) örneği, Ahmet Ayaz evi, Armutalan mahallesi.



Şekil 4.42: Dama (ahıra) giriş ve baga (yemlik) örneği(İsmail Ağalar evi, Çiftlikalan mahallesi /Gönen).

Günümüzde ahır (dam) dönüştürülerek kimi zaman depolama alanına, kimi zaman da yaşam alanına dönüştürülmüştür. Yaşanılan konutlarda, ahırda oluşan kokunun ve ahırdan gelen haşerelerin önüne geçmek adına üst katların tabanına beton dökülerek ahır ile bağlantısı kesilmiştir. Alt katın dam olarak kullanımına devam edilen yerlerde çoğunlukla üst kat (yaşam alanı) terk edilmiş durumdadır.



Şekil 4.43: Samanlık ve damın depo olarak kullanımı (Nazire Şen evi, Cumhuriyet / Manyas).



Şekil 4.46: Samanlık ve damın depo olarak kullanımı (İsmail Yılmaz evi, Armutalan / Karesi).



Şekil 4.47: Samanlık ve damın depo olarak kullanımı (Şaban Türkoğlu evi, Armutalan / Karesi).



Şekil 4.44: Samanlık yenilenecek yaşam alanına dönüştürülmüş, Osman Yazıcı evi, Koçbayır mahallesi, Gönen.



Şekil 4.45: Samanlık yenilenecek yaşam alanına dönüştürülmüş, Osman Yazıcı evi, Koçbayır mahallesi, Gönen.

4.2.2.6 Ambar / Kiler (Beğeli)

Ambar, konuta bitişik ya da avluda tek bir yapı olarak karşımıza çıktığı gibi, konut dışında yer almadığı durumlarda bu alan, yaşam alanının içerisinde görülmektedir. Konut içerisinde bir oda gibi tasarlanmış olan bu mekânlar gıda depolama alanı olarak kullanılmaktadır. Plan şemasında, yaklaşık 2.00 - 2.50 m genişliğinde, 3.50 - 4.00 m boyutlarında dikdörtgen bir alanı oluşturmaktadır. Günümüzde kullanılmaya devam eden konutlarda bu alan, mutfığa dönüştürülerek kullanılmaktadır. Tez kapsamında incelenen mahallelerden sadece ikisinde (Ahmet Çınar Evi, Cumhuriyet Mahallesi / Manyas ve Ahmet Avcı Evi, Pehlivanhoca Mahallesi, Gönen) konut içerisinde bulunan bu mekânın özgün haline rastlanmıştır.



Şekil 4.46: Solda beğelinin iç fotoğrafı, sağda odadan beğeliye açılan kapak, Ahmet Çınar evi, Cumhuriyet mahallesi / Manyas.

Beğeliye genellikle sofadan kapı ile giriş sağlanmaktadır. Ancak hem sofadan hem de beğeliye bitişik olan odadan giriş sağlanan örneklerle de rastlanmıştır. Avluda ya da bahçe içerisinde bulunan ambarlar gibi konut içerisindeki 'beğeli' adı verilen bu depolama biriminde de birbirine geçmeli ahşap elemanlar ile bölmeler oluşturulmuş ve bu bölmelere geçen ahşaplar depolanan erzak azaldıkça çıkarılmakta ve kullanıcıların gıdalara daha rahat ulaşması sağlanmaktadır.



Şekil 4.47: Beğeli, Ahmet Avcı evi, Pehlivanhoca mahallesi / Gönen.

4.3 Gürcü Konutlarında Avlu-Sokak- Giriş İlişkisi

İncelenen Gürcü konutlarında, sokaktan doğruca konuta girilmemektedir. Geleneksel Türk evlerinde olduğu gibi sokaktan avluya girilir, konut avlunun içerisinde yer alır.

Çoğu evin yaşama alanının ana girişi ve bahçeye çıkışı olmak üzere iki adet dışarı ile bağlantı noktası bulunmaktadır (ayrıca dam kısmının da bahçeye açılan bir adet kapısı mevcuttur). Ancak halen kullanılmaya devam eden evlerde girişi karşılayan başka bir kapı mevcut değildir.

Konutları, tek girişli ve iki girişli olarak gruplamak mümkündür. Tek cepheden girişe sahip konutlar genellikle alt katı dam (ahır) olarak kullanılan ve bahçeden ayrı bir girişe sahip olan yapılardır. İki girişli olan konutlarda ya farklı kotlardan konuta giriş sağlanmaktadır ya da ikiz ev kullanımına uygun olarak karşılıklı iki cepheden konuta giriş verilmektedir. Sofanın duvarla ikiye bölünerek, iki ayrı giriş kapısı ve üst kata çıkan merdiven ile iki farklı haneye hizmet etmesi sağlanmış konutları ikiz ev olarak adlandırabiliriz. Armutalan mahallesinde bulunan merdiven kovanının ve sofayı ayıran duvarın izi görülen Ramazan Varol evi ve Balcıdede mahallesinde şu an atıl durumda olan Emin Altuncu evi ikiz ev olarak nitelendirdiğimiz konutlara örnek olarak

verilebilir. İki farklı cepheden konuta girişi olan konutların bir kısmının sonradan giriş kapılarından birinin kapatıldığı gözlemlenmiş ve sonradan yapılan bu değişiklikler hakkında kullanıcılarından bilgiler edinilmiştir. İki cepheden girişli olarak tasarlanmış ancak zaman içerisinde kullanıma kapatılmış girişler bahçe ya da avluyla ilişki kurmaktadır.

Tek katlı olan konutların yanına eklenmiş olarak yapılan samanlık/dam gibi yapılarla doğrudan bağlantılar mevcuttur. Bazı konutlara ait samanlık/dam gibi yapılar konuttan ayrı olarak da karşımıza çıkmaktadır.

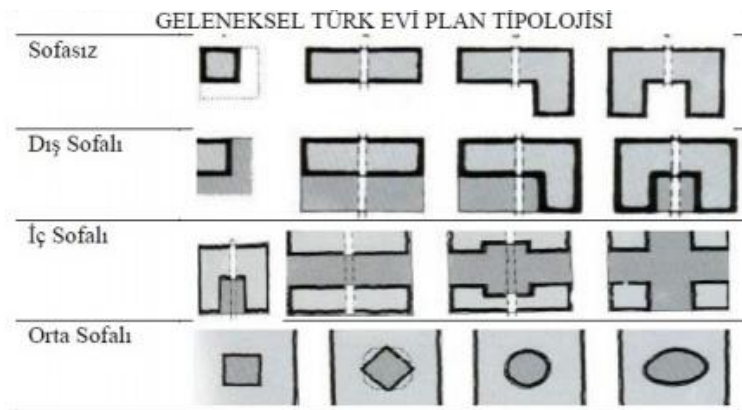
4.4 Gürcü Konutlarının Plan Tipolojisi

Tarihsel süreç içerisindeki kültürel etkileşim ve birikim ile meydana gelen geleneksel Türk evi plan tiplerini oluşturan iki temel unsur sofa ve sofanın konumuna göre sıralanan odalardır. Türkiye’de hem kentsel hem de kırsal bölgelerdeki geleneksel konutların biçimlenmesinde, bu iki temel unsur belirgin bir şekilde görülmektedir.

Eldem, ‘Türk Evleri Plan Tipleri’ adlı eserinde geleneksel Türk evi plan şemalarını dört tipe ayırmaktadır. Bu tipolojiyi etkileyen ana eleman ‘sofa’dır. Eldem’e göre Türk evi plan tipolojisi, sofanın konumuna göre dört ana grupta toplanmıştır.

- Sofasız Plan Tipi
- Dış Sofalı Plan Tipi
- İç Sofalı Plan Tipi
- Orta Sofalı Plan Tipi

Tablo 4.1: Geleneksel Türk evi plan tipolojisi (Eldem, 1954).



İncelenen Gürcü konutlarında sofa plan şemalarının oluşumunu etkileyen en önemli öğedir. Sofa, tüm odaların açıldığı ve aile fertlerinin toplanabildiği bir mekân olarak tasarlanmıştır. Odalar hane niteliği taşımakta ve aile fertlerinin sayısı arttıkça sofaya eklenen oda ile plan şemaları değişkenlik göstermektedir.

Alan çalışmasında konutların dış sofalı ya da iç sofalı şemasına sahip oldukları görülmüştür. Merkez ilçeye bağlı olan Armutalan ve Doğancı mahallelerinde genellikle dış sofalı plan tipi görülmektedir. Alan çalışması yapılan diğer mahallelerde ise çoğunlukla iç sofalı plan tiplerine rastlanmıştır (Bknz: Tablo 4.2).

4.4.1 Dış Sofalı Plan Tipi

Dış sofalı plan tipinde sofa, kapalı alanın dışında yer almaktadır. Oda sıraları sofa ile birbirine bağlanır. Dış sofalı plan tipindeki ilk örneklerde, sofanın üzeri damlı, açıkta bulunan dikmelerden oluşmaktadır. Ilıman iklimin hâkim olduğu bölgelerde bu tip kullanılmaya devam etmiştir. Zaman içerisinde sofa kapatılmaya başlanmıştır. İlk olarak sofanın yanlarına pencere duvarlar eklenerek sofa yarı açık bir mekân haline getirilmiş, sonrasında ise sofa tamamen kapatılmıştır (Eldem,1954).

Alan çalışmasında incelenen konutlarda da ilk yapıları dış sofalı tipin ilk örneklerine benzer olarak yapıldıkları bilgisine ulaşılmıştır. Ancak sert iklim şartları ve zamanla düzelen yaşam koşulları ile dış sofa tamamen kapalı bir alana dönüşmüştür.

4.4.2 İç Sofalı Plan Tipi

İç sofalı plan tipinde sofanın iki yanı odalarla çevrilidir. İç sofa, kullanıcıların ihtiyaçlarına göre eyvan eklenerek genişletilebilmiştir. Bu plan tipine ‘karnıyarık’ adı da verilmektedir. Bu plan tipinin tercih edilme sebebi ekonomik ve kullanışlı olmasındandır. Odalar, sofanın iki tarafına sıralanarak dış duvarlardan tasarruf sağlanmaktadır. İç sofalı plan tiplerinde odalar arasındaki geçiş kolaylaşmaktadır (Eldem,1954).

Tablo 4.2: İncelenen konutların plan tipolojisi.

		PLAN TİPOLOJİSİ						
		DIŞ SOFALI			İÇ SOFALI			
ODA SAYISI	2 ODALI							
	2 ODALI + AMBAR							
	3 ODALI							
	4 ODALI							
	4 ODALI + AMBAR							
	5 ODALI							
	5 ODALI + AMBAR							
	5 ODALI							

4.5 Yapı Elemanları

Gürcü konutlarını oluşturan yapı elemanlarını dış (pencere, kapı, çatı gibi) ve iç (yükçük, sekvi, merdiven gibi) yapı elemanları olarak iki kısımda incelenebilir.

4.5.1 Dış Yapı Elemanları

4.5.1.1 Kapılar

İncelenen Gürcü konutlarında giriş sokak cephesinden değildir, öncelikle sokaktan avluya geçilir. Avludan konuta girişi sağlayan kapılar tek kanatlı ve iki kanatlı olarak gruplandırılabilir. Konuta girişi sağlayan ahşap kapılar, Gürcü ustalar tarafından yapılmıştır. Genişlikleri 80- 90 cm. arasında değişen tek kanatlı ahşap giriş kapılarının yükseklikleri 2.00 m. civarındadır.



Şekil 4.48: Giriş kapısı, solda Halit Çil evi (Balcıdede mahallesi / Gönen), sağda İsmail Yılmaz evi (Armutalan mahallesi/ Karesi).

İki kanatlı olan giriş kapılarının genişlikleri ise, 145 - 160 cm. arasında değişmekte olup yükseklikleri yaklaşık 2.00 - 2.10 m. civarındadır.



Şekil 4.49: İki kanatlı giriş kapısı, solda Mehmet Eryılmaz evi (Armutalan mahallesi / Karesi); sağda Feridun Çakmak evi (Cumhuriyet mahallesi / Manyas).

İncelenen konutlara ait kapılar genellikle ahşaptır. Kapılar, düşeyde kalınlıkları yaklaşık 15 - 30 cm arasında değişebilen ahşap parçaların yan yana getirilmesi ile yapılmıştır. Bazı kapı kanatlarında baklava deseni gibi basit geometrik motifler kullanıldığı gözlemlenmiştir. Döneminin ahşap ustaları tarafından yapılmış olan bu sade kapı örnekleri günümüze kadar gelebilmiştir.



Şekil 4.50: Basit motifli giriş kapısı örnekleri, Armutalan mahallesi / Karesi.

4.5.1.2 Pencereleler

İncelenen konutların pencere ölçüleri, tek bir konutta bile değişkenlik göstermektedir. Bazı konutlarda kullanıcıların gereksinimleri doğrultusunda konut pencerelerinden bir kısmının büyütüldüğü, kapatıldığı ya da sonradan açıldığı görülmektedir. Ancak kapatılan pencerelerin özgün yerlerinin izleri konut cephelerinden okunabilmektedir.



Şekil 4.51: Pencere örnekleri, Ahmet Ayaz evi (Armutalan mahallesi / Karesi).

Pencere genişlikleri 50- 90 cm. arasında değişmektedir. Özgün haldeki örneklerdeki üst kat pencereleri 1/2 oranında yapılmıştır. Çalışma prensibi genel olarak düşey sürgülüdür. Pencereler, iki katlı düşey sürgülü (giyotin) olmakla birlikte, ahşap doğramanın üst bölümü sabit olarak yapılmıştır.



Şekil 4.52: Pencere, İsmail Yılmaz evi (Armutalan mahallesi / Karesi).



Şekil 4.53: Pencere örneği, İsmail Ağalar evi Çiftlikalan mahallesi / Gönen.



Şekil 4.54: Pencere, Nuri Temel evi (Ekşidere mahallesi / Gönen).



Şekil 4.55: Pencere örneği; solda, Balcıdede mahallesi / Gönen, sağda Koçbayır mahallesi / Gönen.

Bazı evlerde pencerelerin yerleri değiştirildiği gibi ahşabın bakım zorluğu ve yetersiz izolasyon sorunları nedeniyle konut pencereleri pvc doğramalar ile yenilenmiştir.



Şekil 4.56: Kapatılan pencere boşluğu izleri ve yenilenen pencereler, Mehmet Gürhan evi, Armutalan mahalesi / Karesi.

4.5.1.3 Merdivenler

İncelenen Gürcü konutlarında dam (ahır) ile yaşam alanı arasındaki bağlantı dışarıdan çoğunlukla tek kollu merdivenler ile sağlanmaktadır. Bazı konutlarda merdiven sahanlığının yarı açık oturabilir bir alana dönüştüğü görülmüştür. Merdiven konstrüksiyonu taş malzemedен oluşturulmuştur.



Şekil 4.57: Merdiven örneği, solda Yenikavak mahallesi /Balya ; sağda Armutalan mahallesi / Karesi.

4.5.1.4 Çıkımlar









Konuttaki çıkımlar dört grupta incelenebilir. Bunlar, üst katın ahşap kirişlerle taşındığı ve üst kat giriş cephesinin bütün olarak taşıdığı kat çıkmalı, üst kattan dışarıya doğru tek bir odanın veya sofanın dışarı taşıdığı tek çıkmalı, tek çıkmanın cephenin köşesinde yer aldığı köşe çıkmalı ve hem kat hem tek çıkmanın bir arada bulunduğu örnekler olarak nitelendirilebilir.

Çoğunlukla kat çıkmalı konutlara rastlanılmıştır. Kat boyu yapılan çıkımlar genellikle düz çıkma şeklindedir. Kat boyu yapılan çıkımların dışarıya taşkınlıkları 20-60 cm arasında değişmektedir.

Tek çıkmalı örnekler, bir odanın ya da sofanın genişleyerek dışa taşmasıyla oluşmuştur. Çıkma genellikle cephenin merkezinde yer almaktadır, köşe çıkmalı cephe örneğine de rastlanmıştır. Tek çıkmalı örneklerin bazıları girişin üzerinde yer alarak, sokak tarafında kalan cephenin farklılaşmasını sağlamıştır.

Alan çalışmasında, hem kat hem tek çıkmalı konut örneği de mevcuttur. Çıkmayı taşıyan kirişler ve payandalar ahşap malzeme kullanılarak yapılmıştır. Çıkma altlarının kaplanmadığı ve kirişlemelerin görüldüğü gözlemlenmiştir.

Tablo 4.3: Cephe çıkmaları.

Tek Çıkmalı Cephe	
	
Köşe Çıkmalı Cephe	
	
Kat Çıkmalı Cephe	
	
Hem Kat Hem Tek Çıkmalı Cephe	
	

4.5.1.5 Balkonlar

İncelenen konutlarda balkona sahip çok az örneğe rastlanmıştır. İç sofalı plan tiplerinde rastladığımız balkon ögesi sofadan ya da sofaya bağlı eyvan diye nitelendirdiğimiz mekândan kapı ile dışarıya açılmaktadır. Balkon bahçeye ya da avluya bakmaktadır.



Şekil 4.58: Balkon detayı, Nuri Temel evi, Ekşidere mahallesi / Gönen.

Genellikle yaklaşık 90 - 120 cm. arasında dışarıya taşan balkon, ahşap kirişlerle desteklenmiştir. Balkonda, ahşap ya da sonradan değişmiş olduğu düşünülen demir korkuluklar kullanılmaktadır.



Şekil 4.59: Balkonlu yapı örneği, solda Çiftliklan mahallesi/ Gönen , sağda Günaydın mahallesi/ Susurluk.

4.5.1.6 Çatılar

Çatılar, yaklaşık % 25-30 arasında değişen eğimle kırma olarak düzenlenmiştir. Çatı konstrüksiyonu ahşap tahtalar ile oluşturulmuştur. Çatı örtüsü alaturka kiremittir.



Şekil 4.60: Genel görünüm, solda Armutalan mahallesi, sağda Cumhuriyet mahallesi.

Çatılar, konutların hava şartlarından etkilenmesini önleyen önemli bir yapı elemanıdır. İncelenen Gürcü konutlarındaki çatıların çoğunluğu oturtmadır. Bazı konutlarda, çatılar ahşap kaplama ile kapatılmamıştır. Çatı yükleri dikmeler ile son kat tavan kirişlerine aktarılır. Böylelikle duvarlara da yük aktarımı sağlanmaktadır.



Şekil 4.61: Çatı detay fotoğrafı, solda Ahmet Ayaz evi, sağda Ramazan Varol evi (Armutalan mahallesi/ Karesi).

4.5.1.7 Bacalar

İncelenen Gürcü yerleşimlerinin kendine özgü baca biçimlenişlerinin yapılar da görebilmekteyiz. Yapıda kullanılan tuğla malzeme bacalarda da kullanılmaktadır. Ocak bacaları olarak cepheye yansıyan bu ögenin gövdesi kare planlıdır. Çatı üzerinde yaklaşık 1-2 m yükselmektedir. Bacaların boyutları yapının ve yapı içerisinde kullanılan ocağın büyüklüğüne göre değişmektedir. Günümüzde bu ocaklar kapatılarak, ocak bacaları da işlevsiz hale getirilmiştir.



Şekil 4.62: Baca örneği, Çakırağa Konağı, Günaydın mahallesi / Susurluk.

4.5.2 İç Yapı Elemanları

4.5.2.1 Merdivenler

İncelenen Gürcü konutlarında katlar arasındaki bağlantı çoğunlukla tek kollu, küçük bir sahanlığı olan merdivenler ile sağlanmaktadır. Üst katta bulunan sofaya konstrüksiyonu ahşap malzemenen oluşturulmuş bu merdivenler ile ulaşılmaktadır. Merdiven boşluğu olabildiğince dar bırakılarak, sofanın bütünlüğünün bozulmaması sağlanmaktadır.



Şekil 4.63: Merdiven örneği, Ahmet Ayaz Evi, Armutalan mahallesi/ Karesi.



Şekil 4.64: Merdiven örneği, Çiftlikalan mahallesi / Gönen.

4.5.2.2 Tavan Kaplamaları

Tavanlar çoğunlukla düz tahta kaplamalıdır. Kaplamasız ya da alçı sıvalı tavanlar da görülmektedir. Kullanıcıların aktardığı bilgilere göre, eski özgün konutlarda tavan ortasında ahşap bir göbeğin yerleştirildiği ahşap süslemeli tavanların olduğu bilgisine ulaşılmış ancak konutların geçirdiği onarımlar ve değişimler sonucu bu örneklerin günümüze kadar gelemediği anlaşılmıştır.



Şekil 4.65: Ahşap tavan kaplaması, solda Feridun Çakmak evi, Cumhuriyet mahallesi / Manyas; sağda Ahmet Avcı evi, Pehlivanhoca mahallesi/ Gönen.



Şekil 4.66: Tavan göbeği, Osman Yazıcı evi, Pehlivanhoca mahallesi / Gönen.

4.5.2.3 Döşemeler

İç mekanların zemin kaplamaları çoğunlukla alt katlarda sıkıştırılmış toprak, üst katlarda ise ahşap kaplamalıdır.



Şekil 4.67: Zemin döşemesi Ahmet Avcı evi, Pehlivanhoca mahallesi / Gönen.

4.5.2.4 Kapılar

Konut içerisindeki mekanları birbirine bağlayan kapılar sade ve gösterişsizdir. Kapılar, genellikle ahşap ve tek kanatlıdır. Bütün kapılarda eşik bulunmaktadır. Kapı kanatlarında ahşap sürgülü veya demir mandallı kapı kolu sistemi vardır. Kapıların genişlikleri yaklaşık 75-90 cm arasında değişmektedir.



Şekil 4.68: İç kapı, solda Ahmet Ayaz evi, Armutalan mahallesi / Karesi ; sağda Yenikavak mahallesi / Balya.



Şekil 4.69: İç kapı, solda İsmail Yılmaz evi, Armutalan mahallesi, Karesi; sağda Nuri Temel evi, Ekşidere mahallesi / Gönen.

4.5.2.5 Sedir (Sekvi)

Odaların bazılarında yükseklikleri yaklaşık 20 - 30 cm arasında değişen kullanıcısının oturma, yatma gibi ihtiyaçlarına hizmet eden yükseltiler bulunmaktadır. Bu yükseltilere yöre halkı '*sekvi*' adını vermektedir. Sekviler, buldukları konuma göre toprak veya ahşap malzemeden oluşturulmuşlardır.



Şekil 4.70: Sekvi, Ahmet Ayaz evi, Armutalan mahallesi.



Şekil 4.75: Sekvi, Osman yazıcı evi, Pehlivanhoca mahallesi / Gönen.



Şekil 4.76: Sekvi, Halit Çil evi, Balcıdede mahallesi / Gönen.

4.5.2.6 Duvar Nişleri

Evlerin oda ya da sofa duvarlarında yer alan nişlere farklı boyut ve karakterlerde rastlamak mümkündür. Ocağın yanında yer alan dolap nişleri gündelik eşyaların ya da süs eşyalarının konulduğu nişlerden daha büyüktür ve çoğunlukla dolap kapağı ile kapatılmıştır.



Şekil 4.71: Duvar nişleri, solda Yenikavak mahallesi / Balya, sağda Cumhuriyet mahallesi / Manyas.



Şekil 4.72: Keseler, duvar nişleri, Çiftlikalan mahallesi / Gönen.

Genellikle ocağın yan tarafında yer alan duvara gömülü çömleğin sadece ağız kısmının yuvarlak bir delik olarak görüldüğü 'keseler' bulunmaktadır. Küçük bir niş görevi gören bu keseler kullanıcıların kibrit, tespîh gibi gündelik eşyalarını koydukları yer niteliğindedir. Bu kese örneklerine Armutalan, Yenikavak ve Çiftlikalan mahallelerinde karşılaşılmıştır.



Şekil 4.73: Kese örnekleri, solda Yenikavak mahallesi/ Balya, sağda Armutalan mahallesi / Karesi.

Gaz lambası ya da kandil koymak için yapılan yörede 'peyke' olarak isimlendirilen lambalıklar/mumluklar duvarda sığ bir niş ya da çıkıntı olarak düzenlenmektedir.



Şekil 4.74: Peyke, solda Ahmet Ayaz evi, sağda İsmail Yılmaz evi Armutalan mahallesi / Karesi.

4.5.2.7 Dolap/ Yüklük (Musendera)

Yöre halkının '*musendera*' adı verdikleri yüklükler evin odalarında çoğunlukla, taş duvarda büyük bir niş olarak yapılmıştır. Yaklaşık 40 -60 cm arasında değişen derinlikleri vardır. Yüklüklerin yanında çoğunlukla ocak ve gusülhane yer alır.



Şekil 4.75: Musendera, İsmail Yılmaz evi, Armutalan mahallesi/ Karesi.



Şekil 4.76: Musendera, Yaşar Çakmak evi, Cumhuriyet mahallesi / Manyas.

4.5.2.8 Gusülhane (Hamam)

Yörede hamam olarak bilinen gusülhaneler evin odalarında çoğunlukla ocağın yanında, taş duvara gömülü bir hücre biçiminde karşımıza çıkmaktadır. Burada biriken pis su, 'porengi' adı verdikleri künklerde dışarıya atılmaktadır.



Şekil 4.77: Gusülhane, solda teras evler, Armutalan mahallesi, Karesi; sağda Halit Çil evi, Balcıdede mahallesi / Gönen.



Şekil 4.78: Porengi, solda Ramazan Varol evi, sağda Ahmet Ayaz evi, Armutalan mahallesi/ Karesi.

4.5.2.9 Ocaklar

İncelenen Gürcü konutlarındaki odaların çoğunda ocağa ya da ocak izine rastlanmaktadır. Taş duvarın olduğu kısımda yer alan ocak ögesi, hane niteliği taşıyan odaların ısınmasını sağlamak amacıyla yapılmıştır. Ocak, bulunduğu duvarın ortasında yer almaktadır. Ocağın yanlarında genellikle yüklük ve gusülhane bulunmaktadır.



Şekil 4.79: Ocak, Çakırağa konağı, Günaydın mahallesi / Susurluk.

Kullanılan evlerin çoğunda özgün ocak yerleri kapatılarak yerine ‘maşına’ adı verilen sobalarla odalar ısıtılmaktadır.



Şekil 4.80: Maşinga, Nazire Şen evi, Cumhuriyet mahallesi / Manyas.



Şekil 4.81: Maşinga, Muharrem Özbek evi, KoÇbayır mahallesi / GÖnen.

4.6 Gürcü Konutlarında Kullanılan Malzeme ve Yapım Teknikleri

Gürcü konutlarının yapımında kullanılan malzemeler buldukları yerin iklimine, topoğrafik yapısına ve malzemeye ulaşımın kolaylığına bakılarak seçilmiştir. Yapılarda taşıyıcı olarak taş ve ahşap malzeme kullanımı yaygındır.

Balıkesir ve çevresindeki Gürcü konutları yakın çevrelerinde bulunan malzemeler ile yapılmışlardır. Taş, toprak ve ağaç yapılarda kullanılan temel malzemelerdir. Konutların genelinde zemin kat kâgir (ahşap hatıl arası kaba yonu ya da ince yonu taş), üst kat ise ahşap karkas sistem olarak görülmüştür.

Konutların taban döşemeleri ahşap ya da taş kaplamadır. Ahır (dam) zeminleri ise sıkıştırılmış toprakla örtülmüştür.

Yapıların temelinde taş malzeme kullanılmaktadır. Bodrum ve zemin kat duvarlarından biri taş malzemeden yapılarak ocak, yüklük ve gusülhanenin duvar içine gömülmesi sağlanmıştır. İncelen konutlardaki taş duvarların kalınlığı 50- 70 cm arasında değişmektedir. Bu taş duvarlar, genellikle ahşap hatıllar arasına kaba yonu taşların döşenerek, derz dolgu malzemesi olarak çamur ya da kireç kullanılması ile oluşturulmuşlardır.

Konut dışında yer alan merdivenlerin özgün halleri taş olmakla birlikte yeni yapılmış ya da onarım gören dış merdivenler betonarmedir. Konut içerisindeki merdivenler ise ahşap malzemeden yapılmıştır.

Damın(ahırın) tavanı ahşap malzemelerle yer yer el yontması dikmeler kullanılarak oluşturulmuştur. Damın üstünde ahşap zemin üstüne oturan yaşama alanı alt kattan gelen kötü kokulara maruz kaldığı söylenmiş ve genelde üstüne beton dökülerek alt kata direkt bağlantı veren kapak kullanım dışı bırakılmıştır.

Konutların çatıları ahşaptır ve üzerleri kiremit ile kaplanmıştır.

5. BALIKESİR VE ÇEVRESİNDEKİ İNCELENEN GÜRCÜ KONUTLARI

Geleneksel konut tasarımları, toplumun içerisinde bulunduğu sosyal yapı ve buldukları fiziksel çevre ile birlikte şekillenmektedir. Balıkesir ve çevresinde incelenen Gürcü yerleşimleri, 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı sırasında ya da sonrasında kurulmuştur. On dokuzuncu yüzyılın ve 93 muhaceretinin izlerini taşıyan bu yapıların günümüzde giderek atıl bırakılması ya da yıkılması söz konusudur. Kırsal alanda bulunan bu yapılar döneminin izlerine sahip özgün yapı topluluklarıdır. Koruma önerisi getirilmeyen ve giderek modernize olmaya başlamış bu yerleşimler ve özgün yapı stokuyla ilgili yazılı kaynaklar oldukça azdır.

Etnik köken olarak farklılık gösteren Gürcü muhacirlere ait bu örnekler, kendilerine has kültürel özellikleri de bünyesinde barındıran geleneksel konut mimarisi niteliğini taşımaktadır. Kültür mirası niteliğindeki bu konutların belgelenmesi, bu mirasın ileriki nesillere aktarılmasının sağlanabilmesi bakımından önemlidir.

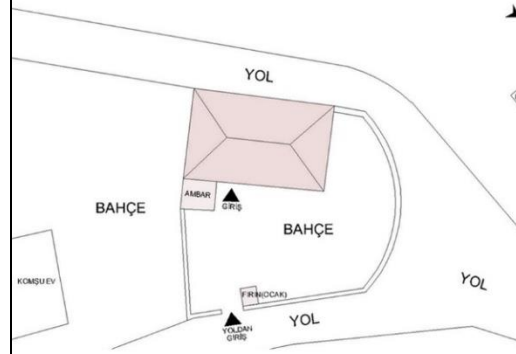
Tez çalışmasının bu bölümünde aynı dil, tarihsel geçmiş ve kültür özelliklerine sahip Gürcülerin yerleşim yerlerindeki özgün yapı elemanlarına sahip 12 adet konut ele alınmaktadır. İncelenen mahallelerde bulunan konutların kat planları, sahip oldukları iç ve dış mekânlar, plan özellikleri, yapı elemanları ve kullanılan malzemeler hakkında bilgi verilmektedir.

5.1 Şaban Türkoğlu Evi

İl: Balıkesir / İlçe: Karesi / Mahalle: Armutalan



Şekil 5.1: Vaziyet planı.



Şekil 5.2: Konut- parsel ilişkisi.

Genel Açıklamalar

Konut, geniş bir parsel içerisinde yer almaktadır. Sokaktan konuta giriş verilmemiştir, öncelikle sokaktan avluya ahşap bir kapı ile girilmektedir. Avlu tek bir konuta aittir. Avluda fırın, bahçe ve yapıya bitişik olarak yapılmış ambar (beğeli) bulunmaktadır. Konutun tek bir cepheden girişi vardır. Yapının giriş cephesi kat çıkmalı konut örneklerindedir. Konut genellikle yaz aylarında yaşama alanı olarak kullanılmaktadır.

Dış sofalı plan tipine sahiptir. Özgün plan şemasında zemin kata bulunan giriş sofası ahşap dikmelerle çevrili açık bir mekân olarak tasarlanmış olup daha sonrasında duvarla kapatılmıştır.

Alt kat dam (ahır), üst katın yaşama alanı olarak tasarlanan yapı zamanla kullanıcıların ihtiyaçları doğrultusunda işlev değiştirmiştir. Alt kat dam (ahır) olarak kullanılmamakta onun yerine depo ve tuvalet ihtiyaçlarının giderildiği mekân olarak kullanılmaktadır.

Odalardaki ocaklar ve gusülhane (hamam) bölümü kullanılmamaktadır. Ocakların izleri okunabilmektedir. Gusülhane (hamam) bölümü ise yüklüğe/dolaba çevrilmiştir.

Tablo 5.1: Şaban Türkoğlu evi iç mekân özellikleri.

ODALAR	
Biçim:	Odalar (Z04, Z03, Z02) zemin katta dikdörtgen planlı, üst katta (104,102) ise kareye yakın dikdörtgen planlıdır.
Malzeme:	Zemin kattaki ve birinci kattaki tavanlar ahşap kaplamalıdır. Zemin ve birinci katta yaşam alanı olarak kullanılan odaların (Z01, Z02, 101, 102, 103,104) zemin döşemesine beton dökülmüştür, özgün halinde ahır ve samanlık olarak tasarlanan mekânların (Z03, Z04) zemin döşemesi sıkıştırılmış topraktır.
Konstrüksiyon:	Duvarlar ahşap çatkılar arası tuğla dolgulu, üzeri kireç harçlı kıtıklı horasan sıvalıdır. Birinci kat döşemesi ahşap kirişlemeler üzeri ahşap kaplamadır.
Açıklamalar:	Zemin katta ahır ve samanlık olarak tasarlanmış Z03 ve Z04 mahalleri birbirleri ile bağlantılıdır. Özgün halinde yarı açık mekân şeklinde tasarlanmış olan Z01 tuğla duvarla kapatılmış ve ek bir oda (Z02) eklenmiştir. Sonradan yapıya eklenen odada (Z02) ocak izi bulunmaktadır. Yapının yaşam alanı olarak kullanılan birinci katında bulunan 3 odanın 2'si (103,104) hane kullanımına uygun olarak tasarlanmıştır. 104 nolu odada gusülhane, yüklük ve ocak izi bulunmaktadır. 103 nolu odada gusülhane ve ocak izi bulunmaktadır.
SOFA	
Biçim:	Dikdörtgen planlı bir sofa (101) bulunmaktadır.
Malzeme:	Zemin ve tavan ahşap kirişleme olarak inşa edilmiş ancak sonradan zemine beton dökülerek dam(ahır) ile bağlantısı kesilmiştir.
Açıklamalar:	Birinci kattaki 101 nolu sofadan 3 odaya ve helaya geçiş sağlanmaktadır.
MUTFAK	
Açıklamalar:	Z01 mahalinde, sonradan kullanıcıların ihtiyaçları üzerine konulan tezgâh, mutfak işlevini görmektedir.

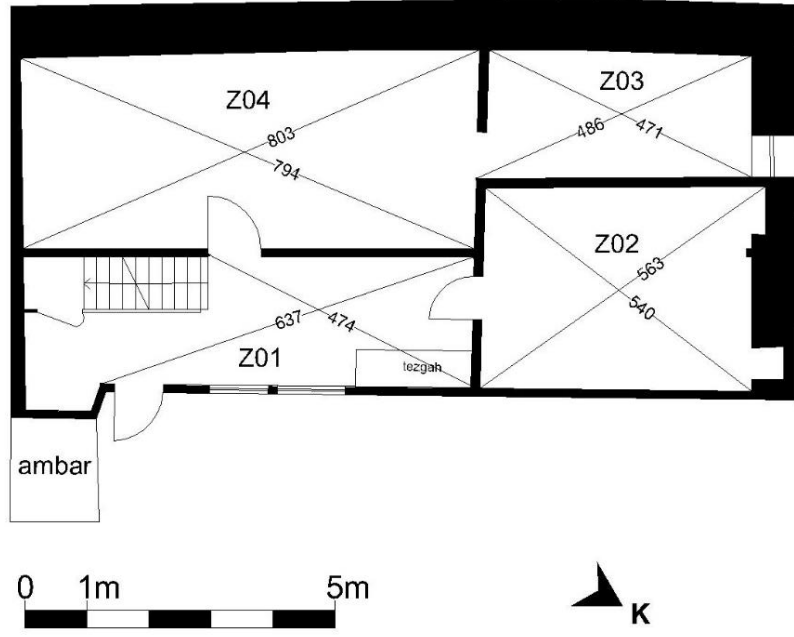
Tablo 5.1(devamı): Şaban Türkoğlu evi iç mekân özellikleri.

YÜKLÜK / OCAK/ GUSÜLHANE	
Açıklamalar:	Z02, 103 ve 104 nolu odalarda kapatılmış üstü yuvarlak kemerli taş konstrüksiyon ocak izlerine rastlanmaktadır. 103 ve 104 nolu odalarda dikdörtgen biçimli yüklük ve gusülhane boşlukları bulunmaktadır.
MERDİVEN	
Biçim:	Tek kollu 90 cm genişliğindeki merdivenin 17-19 cm rıht yükseklikleri, yaklaşık 25 cm basamak genişliği bulunmaktadır.
Malzeme:	Ahşap.
Konstrüksiyon:	Ahşap kirişlemeleri taş duvara geçmeli, düşey taşıyıcılar ahşap.
Açıklamalar:	Strüktür ve malzemedeki bozulma görülmemekte, kullanılabilir durumdadır.

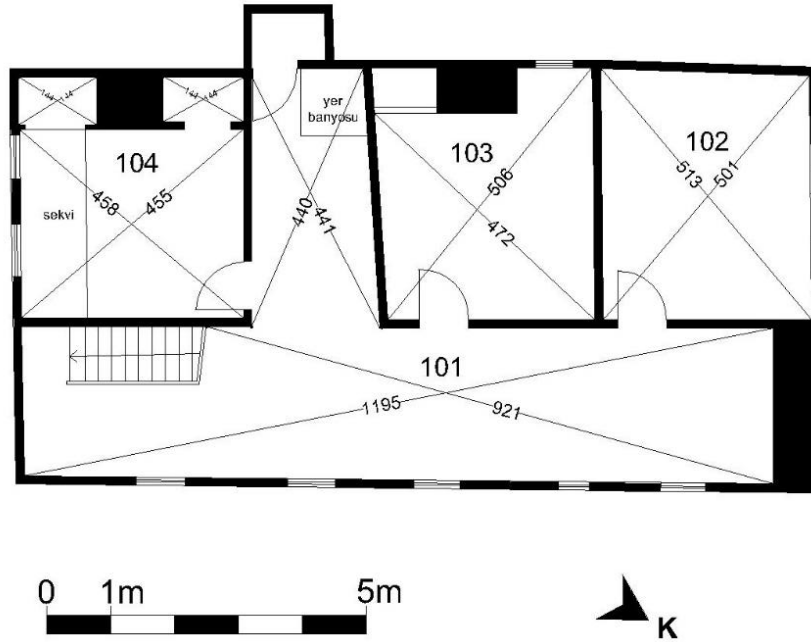
Tablo 5.2: Şaban Türkoğlu evi dış mekan özellikleri.

AHIR / SAMANLIK / HELA	
Biçim:	Ahır (Z04) ve samanlık (Z03) olarak tasarlanan mekânlar dikdörtgen planlıdır.
Malzeme:	Duvarlarda sıva bulunmamaktadır. Dış duvarlarda taş malzeme, iç duvarlarda ise tuğla, kerpiç ve ahşap karkas kullanılmıştır.
Konstrüksiyon:	Kerpiç ve tuğla dolgulu bağdadi duvarlar ve yığma taş duvarlar ile strüktür oluşturulmuştur.
Açıklamalar:	Ahır (Z04) ve samanlık (Z03) olarak tasarlanan mekânlar kullanıcının ihtiyaçları doğrultusunda depo v tuvalet olarak kullanılan alanlara dönüşmüştür.
AVLU / BAHÇE	
Açıklamalar:	Geniş bir parsel içerisinde yer alan yapının avlusu tek bir konuta aittir. Yapının güneydoğusunda bahçesi bulunmaktadır.
AMBAR (BEĞELİ)	
Biçim:	Kareye yakın planlıdır.
Malzeme:	Ahşap.
Konstrüksiyon:	Ahşap karkas üzeri ahşap kaplama tahtaları ile kaplanmıştır. Çatı örtüsü alaturka kiremittir.
Açıklamalar:	Yapıya bitişik olarak yapılmış ambar (beğeli) mevcuttur. Yerden yüksekliği bahçe ve giriş kotlarına göre 50-100 cm aralığında değişiklik göstermektedir. İçerisinde ahşap bölmeler bulunmaktadır.
FIRIN	
Açıklamalar:	Avlu içerisinde özgün yapı elemanı olarak yer alan fırın, yaklaşık 2m x 2m kare planlıdır. Üstü alaturka kiremit örtü bulunmaktadır.

Kat Planları:



Şekil 5.3: Şaban Türkoğlu evi zemin kat planı.



Şekil 5.4: Şaban Türkoğlu evi birinci kat planı.

Dış Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.5: Sokaktan avluya giriş kapısı.



Şekil 5.6: Avludan görünüm.

Dış Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.7: Kuzeybatı cephesi giriş cephesi.



Şekil 5.8: Ambar(beğeli).



Şekil 5.9: Fırın.

Dış Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.10: Kuzeydoğu görünüşü.



Şekil 5.11: Güneybatı görünüşü.

Dış Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.12: Güneydoğu görünüşü.

İç Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.13: Oda örneği.

İç Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.14: Sofadan görüntü.



Şekil 5.15: Zemin kat giriş holü.

İç Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.16: Giriş sofasından üst kata çıkış.



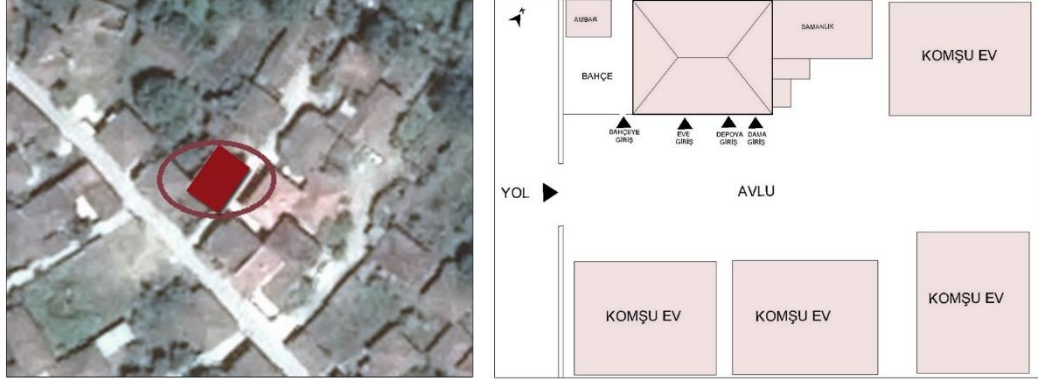
Şekil 5.17: Tuvalete giriş ve yer banyosu.



Şekil 5.18: Ahırdan görünüş.

5.2 İsmail Yılmaz Evi

İl: Balıkesir / İlçe: Karesi / Mahalle: Armutalan



Şekil 5.19: Vaziyet planı ve konut-parcel ilişkisi.

Genel Açıklamalar

Konut, geniş bir parsel içerisinde yer almaktadır. Sokaktan konuta giriş verilmemiştir, öncelikle sokaktan avluya demir bir kapı ile girilmektedir. Yapı yaklaşık 155 cm yüksekliğindeki briket duvar ve demir kapı ile sokaktan ayrılmaktadır.

Avlu tek bir konuta ait değildir. Ortak kullanımlı avluda aynı aileden kişilerin evleri bulunmaktadır. Bu avlu sokaktan bir kapı ile ayrılmakta ve komşu yapılarla aralarında çıkmaz sokak oluşturmaktadır. Yapının batı cephesine bitişik bahçesi mevcuttur. Bahçe içerisinde konumlanmış ambar (beğeli) bulunmaktadır.

Konutun tek bir cepheden girişi vardır. Konut, yaşam alanı olarak kullanılmamaktadır.

Dış sofalı plan tipine sahiptir. Alt kat dam(ahır), üst katın yaşama alanı olarak tasarlanan yapı zamanla kullanıcıların ihtiyaçları doğrultusunda işlev değiştirmiştir. Alt kat dam (ahır) olarak kullanılmamakta onun yerine depo/kiler işlevi görmektedir. Ahıra(dama) ek yapı olarak tuvalet eklenmiştir.

Üst kat planında, odalarda bulunan ocak ve gusülhane (hamam) bölümleri kullanılmamaktadır. Ocakların izleri okunabilmektedir. Gusülhane(hamam) bölümü ise yüklüğe/ dolaba çevrilmiştir.

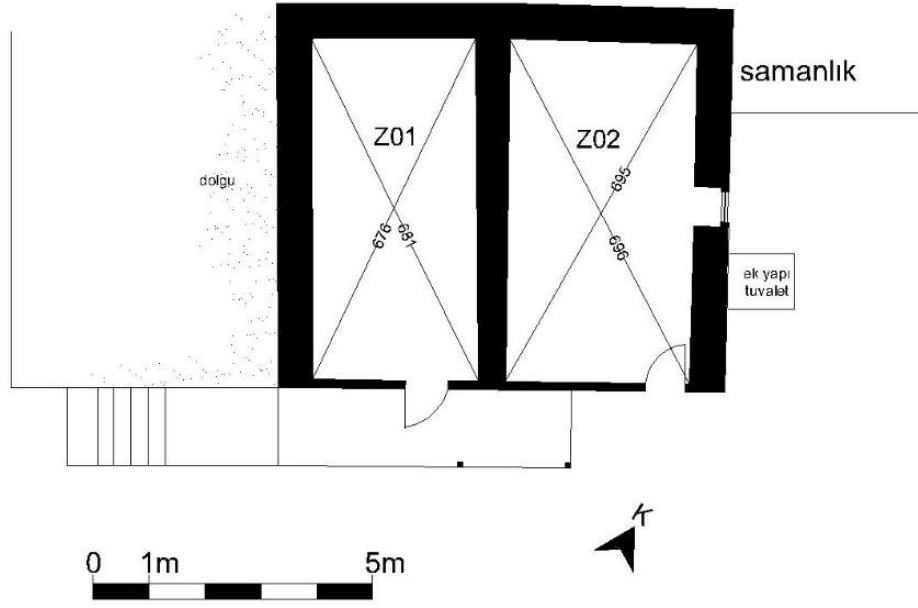
Tablo 5.2: İsmail Yılmaz evi iç mekan özellikleri.

ODALAR	
Biçim:	Odalar genel olarak kareye yakın dikdörtgen planlıdır. Sadece 102 nolu oda kare plana yakın yapılmıştır.
Malzeme:	Zemin kattaki ve birinci kattaki tavanlar ahşap olarak düzenlenmiştir. Zemin ve birinci katın zemin döşemesine beton dökülmüştür.
Konstrüksiyon:	Duvarlar taşıyıcı niteliktedir.
Açıklamalar:	Zemin katta ahır ve depo olarak tasarlanmış Z01 ve Z02 mahalleri bulunmaktadır. Yapının yaşam alanı olarak kullanılan birinci katında bulunan 4 odanın 3'ü (103, 104, 105) hane kullanımına uygun olarak tasarlanmıştır. Bu 3 odanın içerisinde gusülhane, yüklük ve ocak bulunmaktadır.
SOFA	
Biçim:	Dikdörtgen planlı bir sofa (101) bulunmaktadır.
Malzeme:	Zemin ve tavan ahşap kaplama olarak inşa edilmiş ancak sonradan zemine beton dökülerek dam(ahır) ile bağlantısı kesilmiştir.
Konstrüksiyon:	Duvarların yanı sıra zeminde ve konut girişindeki sahanlıkta bulunan ahşap dikmeler de taşıyıcı niteliktedir.
Açıklamalar:	Birinci kattaki 101 nolu sofadan 4 tane odaya geçiş sağlanmaktadır. Sofada, sonradan kullanıcıların ihtiyaçları üzerine konulan tezgâh bulunmaktadır.
MUTFAK	
Açıklamalar:	Sofada (101), sonradan kullanıcıların ihtiyaçları üzerine konulan tezgâh, mutfak işlevini görmektedir.
YÜKLÜK / OCAK/ GUSÜLHANE	
Açıklamalar:	Odalarda gusülhane ve yüklüğün arasında yer alan ocak (103-104-105) kapatılmıştır, ocakların izleri görülebilmektedir. Dikdörtgen biçimli yüklük ve gusülhane boşlukları bulunmaktadır.

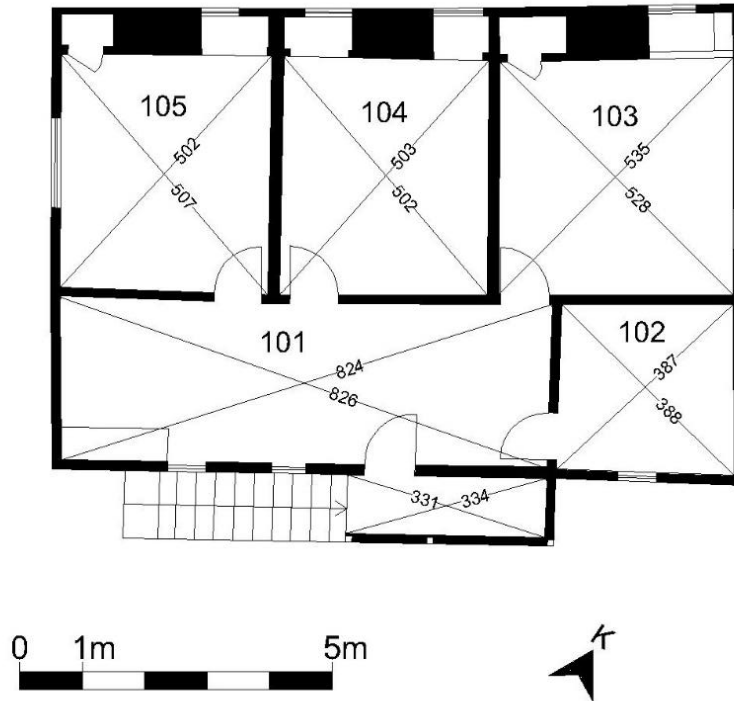
Tablo 5.3: İsmail Yılmaz evi dış mekan özellikleri.

AHIR / DEPO / SAMANLIK / HELA	
Biçim:	Depo (Z01) ve ahır (Z02) olarak tasarlanan mekânlar dikdörtgen planlıdır. Ahıra (Z02) bitişik samanlık ve muhdes hela yapısı bulunmaktadır.
Malzeme:	Duvarlarda özgün sıva bulunmaktadır. Sıvalarda yer yer bozulma ve dökülmelere rastlanmakta, strüktürde kerpiç dolgu gözlenmektedir.
Konstrüksiyon:	Temel ve su basmanın taş duvar olduğu tahmin edilmekte, sıva bozulmalarından su basman üstünde kerpiç dolgu olduğu görülmektedir.
Açıklamalar:	Ahır (Z02) ve depo (Z01) olarak tasarlanan mekânlar kullanıcının ihtiyaçları doğrultusunda depo alanlarına dönüşmüştür.
MERDİVEN	
Biçim:	Tek kollu merdiven.
Malzeme:	Taş.
Konstrüksiyon:	Yığma taş.
Açıklamalar:	Strüktürde ve malzemede bozulma görülmemekte, kullanılabilir durumdadır.
AVLU / BAHÇE	
Açıklamalar:	Geniş bir parsel içerisinde yer alan yapının avlusu tek bir konuta ait değildir. Yapının güneybatısında, yapıya bitişik bahçesi bulunmaktadır.
AMBAR (BEĞELİ)	
Biçim:	Kareye yakın planlıdır.
Malzeme:	Ahşap.
Konstrüksiyon:	Ahşap karkas üzeri ahşap kaplama tahtaları ile kaplanmıştır. Çatı örtüsü alaturka kiremittir.
Açıklamalar:	Bahçe içerisinde ambar (beğeli) mevcuttur. Yerden yüksektedir ve içerisinde ahşap bölmeler bulunmaktadır.

Kat Planları:



Şekil 5.20: İsmail Yılmaz evi zemin kat planı.



Şekil 5.21: İsmail Yılmaz evi birinci kat planı.

Dış Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.22: Sokaktan avluya giriş kapısı.



Şekil 5.23: Güneybatı görünüşü.

Dış Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.24: Güneydoğu görünüşü.



Şekil 5.25: Samanlığa / depoya giriş.

Dış Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.26: Yapıya ek samanlık ve tuvalet yapısı.



Şekil 5.27: Bahçeden görünüm ambar (beğeli) örneği.

İç Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.28: Sofadan görünüm.



Şekil 5.29: Sofadan görünüm.

İç Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.30: Oda örneği.



Şekil 5.31: Oda örneği.

İç Mekân Fotoğrafları:



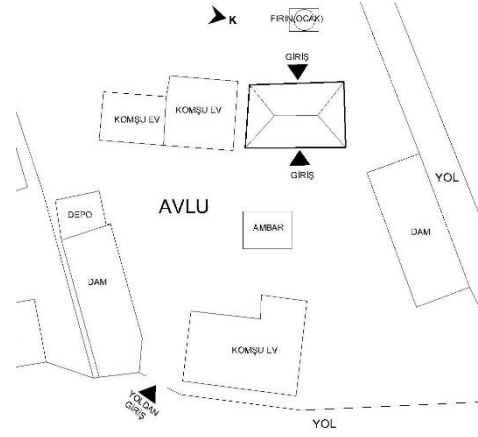
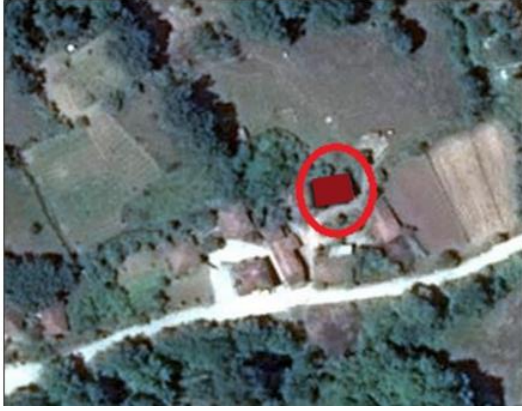
Şekil 5.32: Depo / kiler görünümü.



Şekil 5.33: Ahır görünümü.

5.3 Mehmet Eryılmaz Evi

İl: Balıkesir / İlçe: Karesi / Mahalle: Armutalan



Şekil 5.33: Mehmet Eryılmaz evi vaziyet planı ve konut-parşel ilişkisi.

Genel Açıklamalar

Konut, geniş bir parşel içerisinde yer almaktadır. Sokaktan konuta giriş verilmemiştir, öncelikle sokaktan avluya demir bir kapı ile girilmektedir.

Avlu tek bir konuta ait değildir. Ortak kullanımlı avluda aynı aileden kişilerin evler, samanlık, ahır, ocak ve ambar (beğeli) bulunmaktadır.

Konutun farklı iki kottan girişi vardır. Konut, yaşam alanı olarak kullanılmamaktadır. Samanlık olarak işlev değiştirmiştir.

Dış sofalı plan tipine sahiptir. Alt kat ve üst kat yaşama alanı olarak tasarlanmıştır. Üst kat planında, odalarda bulunan ocak ve gusülhane (hamam) bölümleri kullanılmamaktadır. Ocakların izleri okunabilmektedir. Gusülhane(hamam) bölümü ise yüklüğe/ dolaba çevrilmiştir.

Yapı içerisi samanla doludur. Rölöve çizimleri alınamamış, ancak plan krokisi çıkarılmıştır.

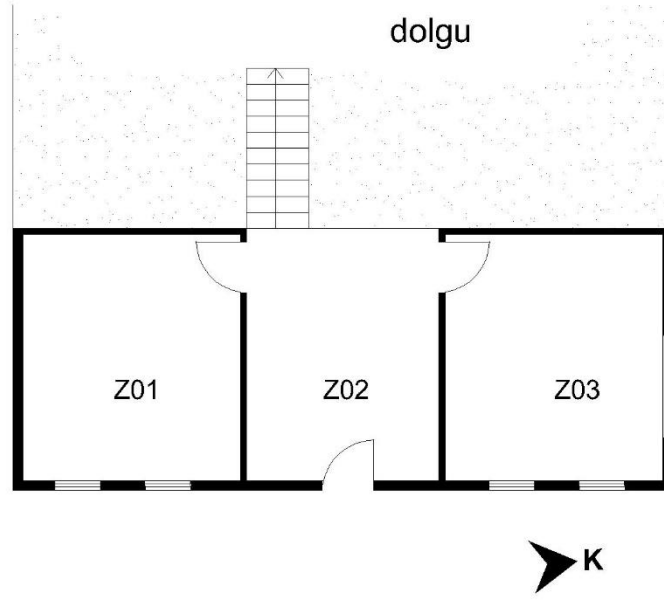
Tablo 5.4: Mehmet Eryılmaz evi iç mekan özellikleri.

ODALAR	
Biçim:	Odalar genel olarak kareye yakın planlıdır.
Malzeme:	Zemin kattaki ve birinci kattaki tavanlar ahşap olarak düzenlenmiştir.
Konstrüksiyon:	Duvarlar taşıyıcı niteliktedir.
Açıklamalar:	Yapının tümü depo ve samanlık olarak kullanılmaktadır.
SOFA	
Biçim:	Dikdörtgen planlı iki bölümün birleşiminden oluşmaktadır. Üst kata çıkan merdiven sofanın ortasında yer almaktadır.
Malzeme:	Tavan çıtalı pasalı ahşap kaplama olarak inşa edilmiştir.
Konstrüksiyon:	Duvarlar taşıyıcı niteliktedir.
Açıklamalar:	Birinci kattaki sofadan 4 tane odaya geçiş sağlanmaktadır. Sofanın ortasında yer alan oda dışarıya doğru çıkma yapmaktadır.
MUTFAK	
Açıklamalar:	Mutfak işlevi verilen mekâna rastlanmamıştır.
YÜKLÜK / OCAK/ GUSÜLHANE	
Açıklamalar:	Odalarda gusülhane ve yüküğün arasında yer alan ocaklar kapatılmıştır, ocakların izleri görülebilmektedir. Dikdörtgen biçimli yükük ve gusülhane boşlukları bulunmaktadır.

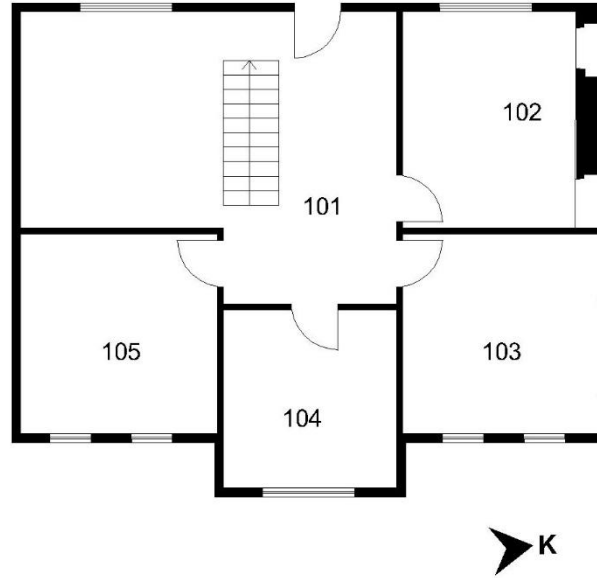
Tablo 5.5: Mehmet Eryılmaz evi dış mekan özellikleri.

DEPO / DAM	
Biçim:	Depo kareye yakın dikdörtgen planlıdır. Yapı parselinde bulunan iki adet dam yapısı dikdörtgen planlıdır.
Malzeme:	Tuğla, kerpiç, ahşap, kiremit.
Konstrüksiyon:	Taşıyıcı niteliği taşıyan duvarlar ahşap çatkılı tuğla ve kerpiç dolguludur, sıva izine çok az rastlanmaktadır. Çatı örtüsü ahşap kirişlemeler ve kaplama tahtaları üzeri alaturka kiremit örtülüdür.
Açıklamalar:	Strüktür ve malzeme bozulma bulunmakta olup yine de kullanılabilir durumdadır.
AVLU / BAHÇE	
Açıklamalar:	Geniş bir parsel içerisinde yer alan yapının avlusu tek bir konuta ait değildir. Yapının güneybatısında, yapıya bitişik bahçesi bulunmaktadır.
AMBAR (BEĞELİ)	
Biçim:	Kareye yakın planlıdır. Ambar bahçenin ortasında tek bir yapı olarak yer almaktadır.
Malzeme:	Ahşap.
Konstrüksiyon:	Ahşap karkas üzeri ahşap kaplama tahtaları ile kaplanmıştır. Çatı örtüsü alaturka kiremittir.
Açıklamalar:	Bahçe içerisinde ambar (beğeli) mevcuttur. Yerden yüksekliği bahçe ve giriş kotlarına göre 0-60 cm aralığında değişiklik göstermektedir. İçerisinde ahşap bölmeler bulunmaktadır. Yerden yüksektedir ve içerisinde ahşap bölmeler bulunmaktadır.

Plan Krokisi:



Şekil 5.34: Mehmet Eryılmaz evi zemin kat plan şeması.



Şekil 5.35: Mehmet Eryılmaz evi birinci kat plan şeması.

Dış Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.36: Avluya giriş kapısı.



Şekil 5.37: Avludan görünüm.

Dış Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.38: Kuzeybatı görünüşü.



Şekil 5.39: Kuzey görünüşü.

Dış Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.40: Kuzeydoğu görünüşü.



Şekil 5.41: Avlu içerisinde bulunan ahır ve samanlık.

Dış Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.42: Avluda konumlanan ambar (beğeli).



Şekil 5.43: Fırın.

İç Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.44: Oda örneği.



Şekil 5.45: Oda örneği.

İç Mekân Fotoğrafları:



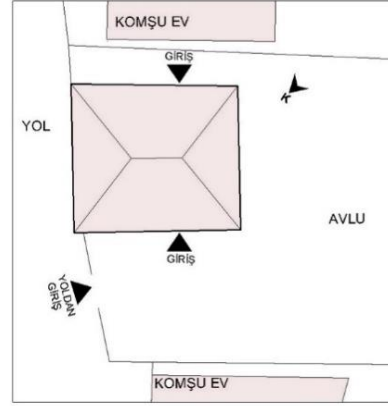
Şekil 5.46: Tavan örneği.



Şekil 5.47: Konut içerisindeki merdiven.

5.4 Ramazan Varol Evi

İl: Balıkesir / İlçe: Karesi / Mahalle: Armutalan



Şekil 5.48: Ramazan Varol evi vaziyet planı ve konut-parsel ilişkisi.

Genel Açıklamalar

Konut, geniş bir parsel içerisinde yer almaktadır. Sokaktan konuta giriş verilmemiştir, öncelikle sokaktan avluya bir kapı ile girilmektedir.

Avlu tek bir konuta aittir. Avlusunda özgün dış mekân ögesi bulunmamaktadır.

Konuta iki cepheden giriş sağlanmaktadır. Konut, yaşam alanı olarak kullanılmamaktadır. Kuzeydoğu cephesi yola paralel olarak konumlanmıştır. Sokak cephesinde pencere boşlukları bulunmamaktadır.

İç sofalı plan tipine sahiptir. Alt kat ve üst kat yaşama alanı olarak tasarlanmıştır. Ancak kullanıcı alt katın yaşam alanına dönüştürmüştür. Üst kat planında, odalarda bulunan ocak ve gusülhane (hamam) bölümleri kullanılmamaktadır. Ocakların izleri okunabilmektedir. Gusülhane (hamam) bölümü ise yüklüğe / dolaba çevrilmiştir.

Tablo 5.6: Ramazan Varol evi iç mekân özellikleri.

ODALAR	
Biçim:	Zemin katta Z03 ve Z04 odaları kare planlı, Z02 dikdörtgen planlıdır. Üst katta 101 dikdörtgen planlı, 102 ve 103 odaları ise kareye yakın dikdörtgen planlıdır.
Malzeme:	Zemin katta tavan kaplaması bulunmamakta, ahşap kirişlemeler ve üst kat döşemesi görünmektedir. Birinci katta 102 ve 103 odalarında ahşap tavan kaplaması bulunurken 101 mahalinde tavan kaplaması bulunmamakta çatı konstrüksiyonu görünmektedir. Zemin katta zemin döşemesi sıkıştırılmış toprak, birinci kat döşemesi ahşap kaplamalıdır.
Konstrüksiyon:	Yığma taş duvarla birlikte çoğunluk duvarlar ahşap çatıklar arası tuğla dolgulu, üzeri kireç harçlı kırıklı horasan sıvalıdır. Birinci kat döşemesi ahşap kirişlemeler üzeri ahşap kaplamadır.
Açıklamalar:	Zemin katta Z01 mahali duvar ve kapı ile ayrılmamış olup, bağımsız bir bölüm olarak kullanılmamaktadır. Z01 mahalinde yer alan kapı ile merdiven altına bağlantı sağlanmaktadır. Z02 mahali kullanıcı gereksinimleri doğrultusunda tuvalete dönüştürülmüştür. Z03 ve Z04 odaları içlerinde bulunan ocak ve gusülhane sebebiyle hane niteliği taşıdığı görülmektedir. Birinci kat sofa ve iki odadan oluşmaktadır. 102 ve 103 odaları içlerinde bulunan ocak ve gusülhane sebebiyle hane niteliği taşıdığı görülmektedir.
SOFA	
Biçim:	Birinci katta dikdörtgen planlı bir sofa (101) bulunmaktadır.
Malzeme:	Zemin ahşap kirişlemeler üzeri ahşap kaplamalıdır. Tavanda ahşap kaplama bulunmamakta, ahşap çatı konstrüksiyonu görünmektedir.
Açıklamalar:	Birinci kattaki 101 nolu sofadan 2 odaya geçiş sağlanmaktadır.

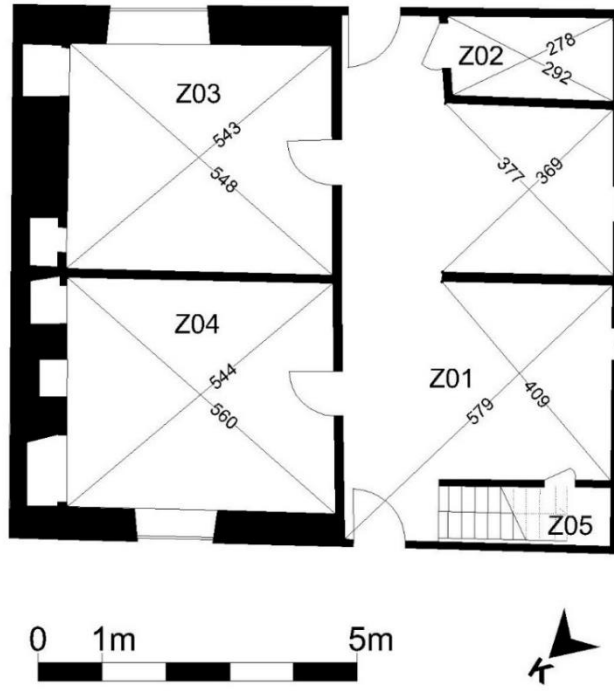
Tablo 5.8 (devamı): Ramazan Varol evi iç mekân özellikleri.

YÜKLÜK / OCAK/ GUSÜLHANE	
Açıklamalar:	Z03, Z04, 102 ve 103 nolu odalarda üstü yuvarlak kemerli taş konstrüksiyon ocaklar bulunmaktadır. Z03, Z04, 102 ve 103 nolu odalarda dikdörtgen biçimli yüklük ve gusülhane boşlukları bulunmaktadır.
MERDİVEN	
Biçim:	Tek kollu 85 cm genişliğindeki merdivenin 17-19 cm rıht yükseklikleri, yaklaşık 25 cm basamak genişliği bulunmaktadır.
Malzeme:	Ahşap.
Konstrüksiyon:	Ahşap kirişlemeleri taş duvara geçmeli, düşey taşıyıcılar ahşap.
Açıklamalar:	Strüktür ve malzemede bozulma görülmemekte, kullanılır durumdadır.

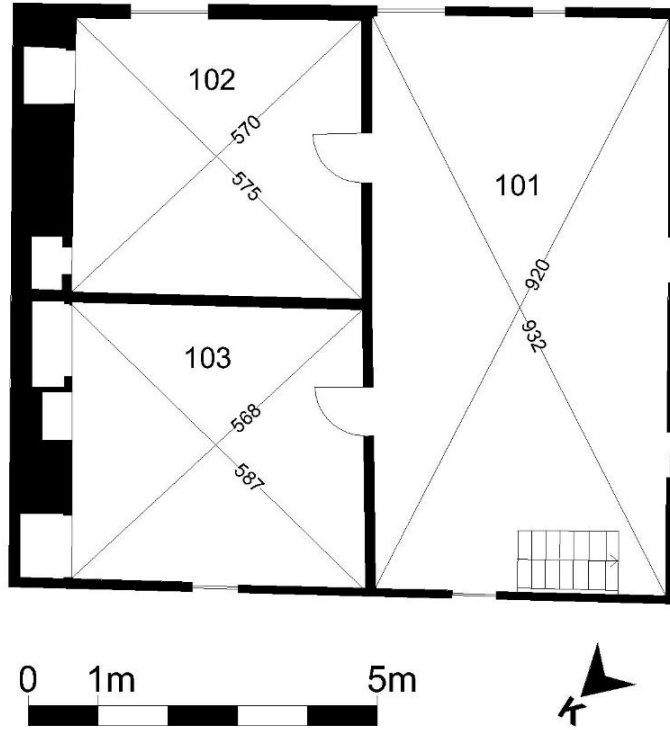
Tablo 5.9: Ramazan Varol evi dış mekân özellikleri.

AVLU / BAHÇE	
Açıklamalar:	Geniş bir parsel içerisinde yer alan yapının avlusu tek bir konuta aittir. Yapının güneydoğusunda bahçesi bulunmaktadır.

Kat Planları:



Şekil 5.49: Ramazan Varol evi zemin kat planı.



Şekil 5.50: Ramazan Varol evi birinci kat planı.

Dış Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.51: Kuzeybatı görünüşü.



Şekil 5.52: Kuzeydoğu görünüşü.

İç Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.53: Sofadan görünüm.



Şekil 5.54: Oda örneği.

İç Mekân Fotoğrafları:



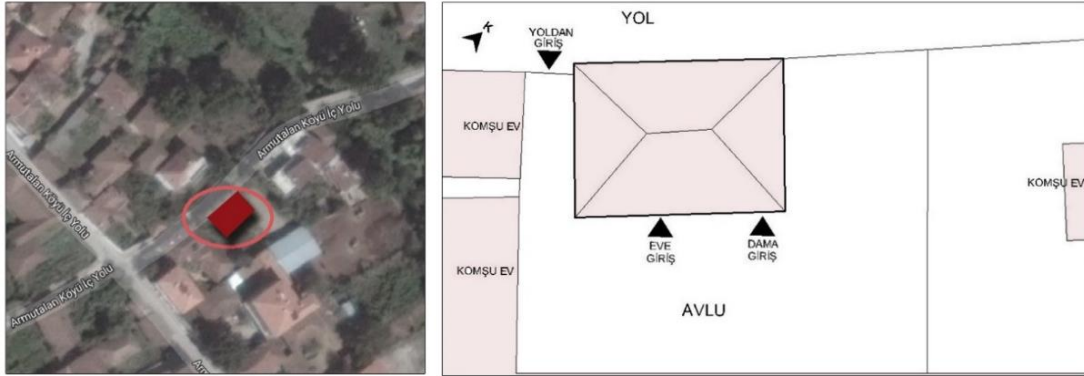
Şekil 5.55: Merdiven.



Şekil 5.56: Merdiven boşluğu.

5.5 Ahmet Ayaz Evi

İl: Balıkesir / İlçe: Karesi / Mahalle: Armutalan



Şekil 5.57: Ahmet Ayaz evi vaziyet planı ve konut-parcel ilişkisi.

Genel Açıklamalar

Konut, geniş bir parsel içerisinde yer almaktadır. Sokaktan konuta giriş verilmemiştir, öncelikle sokaktan avluya bir kapı ile girilmektedir.

Avlu tek bir konuta aittir. Avlusunda özgün dış mekân ögesi bulunmamaktadır.

Konuta iki cepheden giriş sağlanmaktadır. Konut, yaşam alanı olarak kullanılmamaktadır.

Dış sofalı plan tipine sahiptir. Alt kat ve üst kat yaşama alanı olarak tasarlanmıştır. Alt katın bir bölümü ahır (dam) olarak ayrılmıştır. Üst kat planında, odalarda bulunan ocak ve gusülhane (hamam) bölümleri kullanılmamaktadır. Ocakların izleri okunabilmektedir. Gusülhane(hamam) bölümü ise yüklüğe / dolaba çevrilmiştir.

Tablo 5.7: Ahmet Ayaz evi iç mekân özellikleri.

ODALAR	
Biçim:	Z01 mekanı birden fazla dikdörtgenin birleşimi planlıdır. Z02 mekanı kare planlı, Z04, Z05 ve Z03 mekanları dikdörtgen planlıdır. Birinci katta 101,103,104,105 ve 106 mahalleri dikdörtgen planlı, 102 mahali kare planlıdır
Malzeme:	Zemin katta tavan kaplaması bulunmamakta, ahşap kirişlemeler ve üst kat döşemesi görünmektedir. Birinci katta tavan kaplaması bulunmamakta çatı konstrüksiyonu görünmektedir. Zemin katta zemin döşemesi sıkıştırılmış toprak, birinci kat döşemesi ahşap kirişleme üzeri ahşap kaplamalıdır.
Konstrüksiyon:	Zemin kat yığma taş duvar örgülü üzeri kireç harçlı kırıktı horasan sıvalıdır. Birinci katta ise ahşap çatkılar arası tuğla dolgulu, Birinci kat döşemesi ahşap kirişlemeler üzeri ahşap kaplamadır.
Açıklamalar:	Zemin katta Z01 mahallinden diğer odalara geçiş bulunmaktadır. Z02 mahalinden Z03 mahaline geçilmektedir. Z04 samanlık olarak kullanılmış, Z05 ile bağlantısı bulunmakta, Z05 mahalinden de bahçeye çıkış bulunmaktadır. Z03 mahali kullanıcı gereksinimleri doğrultusunda tuvalete dönüştürülmüştür. Birinci katta bulunan 101 sofa mekanından diğer odalara geçiş sağlanmaktadır. 103, 104 ve 105 odaları içlerinde bulunan ocak ve gusülhane sebebiyle hane niteliği taşıdığı görülmektedir.
SOFA	
Biçim:	Dikdörtgen planlı bir sofa (101) bulunmaktadır.
Malzeme:	Zemin ahşap kirişlemeler üzeri ahşap kaplamalıdır. Tavanda ahşap kaplama bulunmamakta, ahşap çatı konstrüksiyonu görünmektedir.
Açıklamalar:	Birinci kattaki 101 nolu sofadan 4 odaya geçiş sağlanmaktadır.
MUTFAK	
Açıklamalar:	Giriş sofasında (Z01), sonradan kullanıcıların ihtiyaçları üzerine konulan tezgah, mutfak işlevini görmektedir.

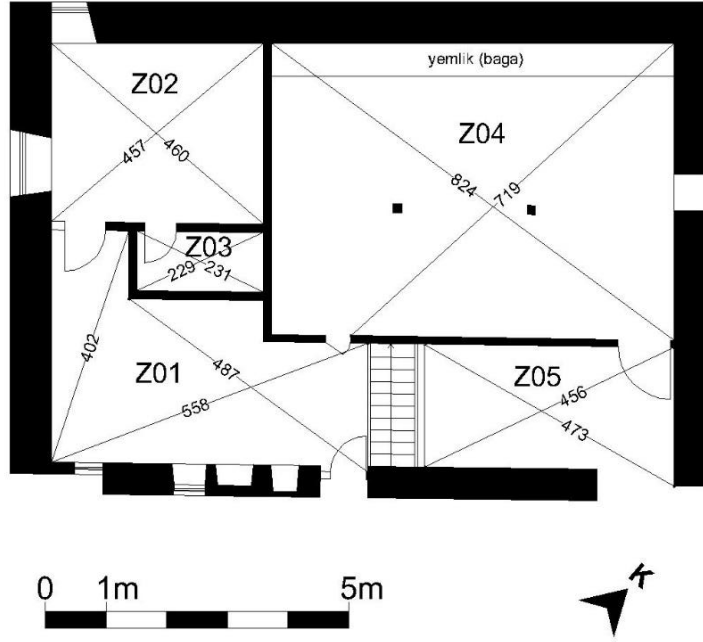
Tablo 5.10(devam): Ahmet Ayaz evi iç mekân özellikleri.

YÜKLÜK / OCAK/ GUSÜLHANE	
Açıklamalar:	Z01, 103, 104 ve 105 nolu odalarda üstü yuvarlak kemerli taş konstrüksiyon ocaklar bulunmaktadır. 103, 104 ve 105 nolu odalarda dikdörtgen biçimli yüklük ve gusülhaneler bulunmaktadır.
MERDİVEN	
Biçim:	Tek kollu 85 cm genişliğindeki merdivenin 17-19 cm rıht yükseklikleri, yaklaşık 25 cm basamak genişliği bulunmaktadır.
Malzeme:	Ahşap.
Konstrüksiyon:	Ahşap kirişlemeleri taş duvara geçmeli, düşey taşıyıcılar ahşap.
Açıklamalar:	Strüktür ve malzemede bozulma görülmemekte, kullanılır durumdadır.

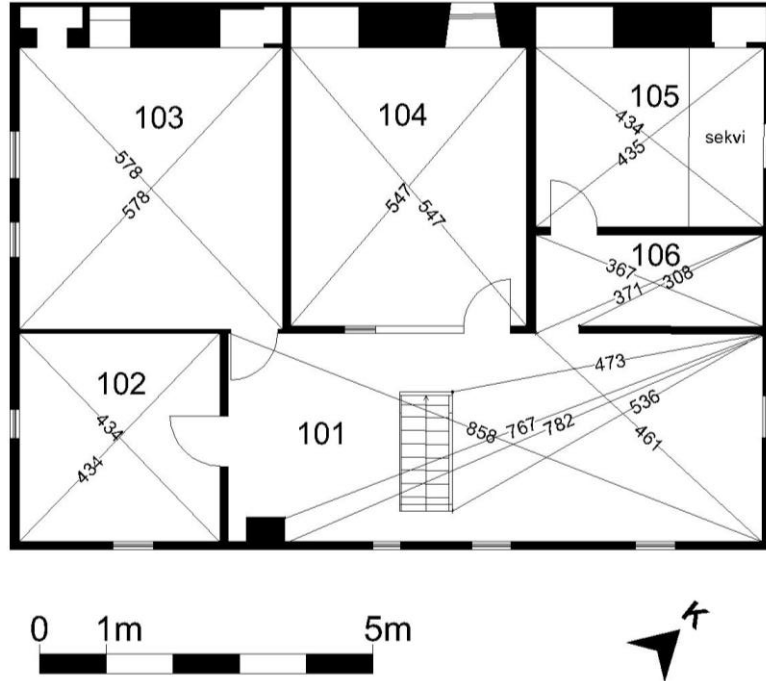
Tablo 5.8: Ahmet Ayaz evi dış mekan özellikleri.

AVLU / BAHÇE	
Açıklamalar:	Geniş bir parsel içerisinde yer alan yapının avlusu tek bir konuta aittir. Yapının güneydoğusunda bahçesi bulunmaktadır.

Kat Planları:



Şekil 5.58: Ahmet Ayaz evi zemin kat planı.



Şekil 5.59: Ahmet Ayaz evi birinci kat planı.

Dış Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.60: Güneybatı görünüşü.



Şekil 5.61: Güney cephesi.

İç Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.62: Sofadan görünüm.



Şekil 5.63: Sofadan odalara geçiş.

İç Mekân Fotoğrafları:



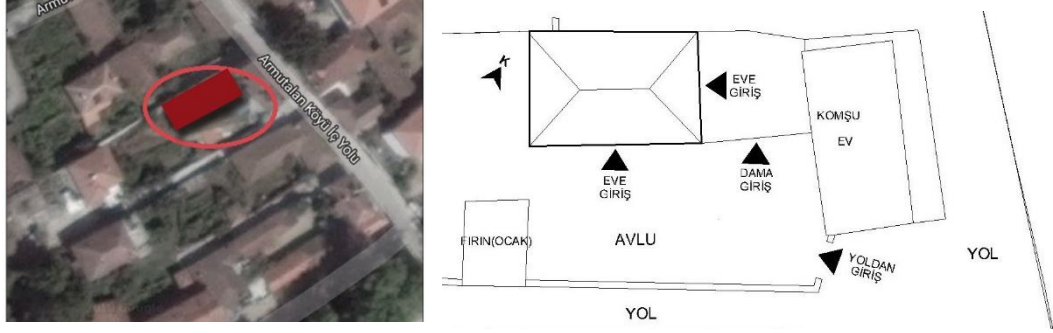
Şekil 5.64: Giriş holü.



Şekil 5.65: Solda merdiven, sağda oda örneği.

5.6 Mehmet Akbaş Evi

İl: Balıkesir / İlçe: Karesi / Mahalle: Armutalan



Şekil 5.66: Mehmet Akbaş evi vaziyet planı ve konut-parcel ilişkisi.

Genel Açıklamalar

Konut, geniş bir parsel içerisinde yer almaktadır. Sokaktan konuta giriş verilmemiştir, öncelikle sokaktan avluya demir bir kapı ile girilmektedir.

Avlu tek bir konuta ait değildir. Konut tek katlı yapı örneklerindedir. Kullanıcı tarafından yapılan onarımlar ve değişiklikler ile özgünlüğünü yitirmektedir.

Avlu içerisinde özgün dış mekân ögesi olarak fırın bulunmaktadır. Konuta iki cepheden giriş sağlanmaktadır. Konut, yaşam alanı olarak kullanılmaktadır.

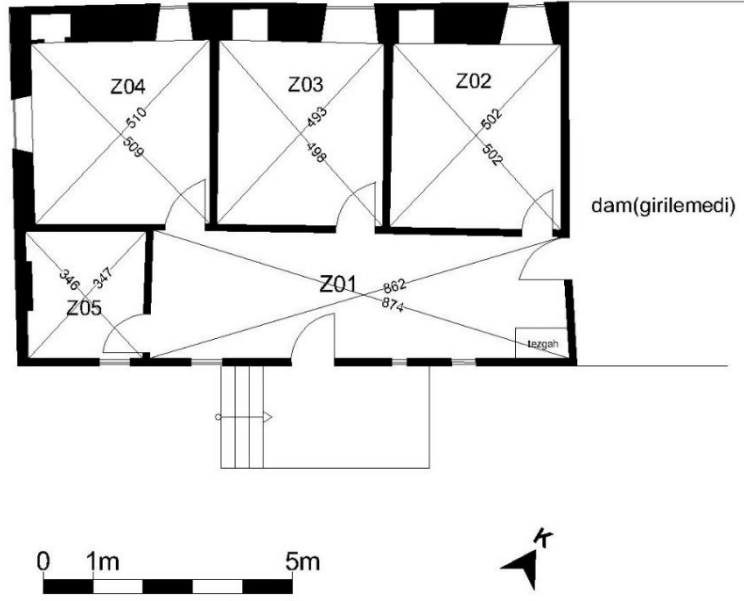
Tablo 5.9: Mehmet Akbaş evi iç mekân özellikleri.

ODALAR	
Biçim:	Tek katlı olan yapıda Z02, Z03, Z04 ve Z05 mahalleri kareye yakın dikdörtgen planlıdır. Z01 sofa dikdörtgen mekanlıdır.
Malzeme:	Zemin katta Z01 sofa tavanında ahşap kirişlemeler görünmektedir. Z02, Z03, Z04 odalarında muhdes kontrplak tavan kaplaması bulunmaktadır. Zemin döşemesi beton dökülmüştür.
Konstrüksiyon:	Zemin kat yığma taş duvar örgülü üzeri kireç harçlı kırıktı horasan sıvalı, kireç badanalıdır.
Açıklamalar:	Z02, Z03 ve Z04 odalarında gusülhane, yüklük ve ocak izi bulunmaktadır.
SOFA	
Biçim:	Dikdörtgen planlı bir sofa (Z01) bulunmaktadır.
Malzeme:	Zemine beton dökülmüştür.
Açıklamalar:	Z01 nolu sofadan 3 odaya ve helaya geçiş sağlanmaktadır.
MUTFAK	
Açıklamalar:	Z01 sofada sonradan kullanıcıların ihtiyaçları üzerine konulan tezgah, mutfak işlevini görmektedir.
YÜKLÜK / OCAK/ GUSÜLHANE	
Açıklamalar:	Z02, Z03 ve Z04 nolu odalarda kapatılmış üstü yuvarlak kemerli taş konstrüksiyon ocak izlerine rastlanmaktadır. Yine Z02, Z03 ve Z04 nolu odalarda dikdörtgen biçimli yüklük ve gusülhane boşlukları bulunmaktadır.

Tablo 5.10: Mehmet Akbaş evi dış mekan zellikleri.

MERDİVEN	
Biçim:	Tek kollu merdiven.
Malzeme:	Taş.
Konstrüksiyon:	Yığma taş.
Açıklamalar:	Strüktür ve malzemede bozulma görölmemekte, kullanılır durumdadır.
AVLU / BAHÇE	
Açıklamalar:	Geniş bir parsel içerisinde yer alan yapının avlusu tek bir konuta aittir.
FIRIN	
Açıklamalar:	Avlu içerisinde özgün yapı elemanı olarak yer alan fırın, yaklaşık 2m x 2m kare planlıdır. Üstünde alaturka kiremitle kaplı örtü bulunmaktadır.

Kat Planları:



Şekil 5.67: Mehmet Akbaş evi zemin kat planı.

Dış Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.68: Sokaktan avluya giriş kapısı.

Dış Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.69: Güneybatı görünüşü.



Şekil 5.70: Güneydoğu görünüşü.

Dış Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.71: Kuzey görünüşü.



Şekil 5.72: Fırın.

İç Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.73: Sofadan görünüm.



Şekil 5.74: Oda görünümü.

5.7 Mehmet Gürhan Evi

İl: Balıkesir / İlçe: Karesi / Mahalle: Armutalan



Şekil 5.75: Mehmet Gürhan evi vaziyet planı ve konut-parcel ilişkisi.

Genel Açıklamalar

Konut, geniş bir parsel içerisinde yer almaktadır. Sokaktan konuta giriş verilmemiştir, öncelikle sokaktan avluya demir bir kapı ile girilmektedir.

Konut, bodrum + 2 katlıdır. Arazideki kot farkından dolayı su basmanın eğimde kalan kısmında bodrum kullanılmış, ahır ve dam olarak tasarlanmıştır.

Avlu tek bir konuta aittir. Avlu içerisinde özgün dış mekân ögesi olarak fırın ve ambar (beğeli) bulunmaktadır. Konuta özgün halinde iki cepheden giriş düzenlenmiş, ancak kullanıcı bir girişi kapamıştır. Konut, yaşam alanı olarak kullanılmaktadır.

Tablo 5.11: Mehmet Gürhan evi iç mekân özellikleri.

ODALAR	
Biçim:	Bodrum katta B01 mahali dikdörtgen planlıdır. Zemin katta Z01 mahali dikdörtgen planlı, Z02 ve Z03 kareye yakın dikdörtgen planlıdır. Birinci katta 101, 102, 103 ve 104 mahallerinin hepsi dikdörtgen planlıdır.
Malzeme:	Zemin kattaki ve birinci kattaki tavanlarda muhdes kontrplak kaplama bulunmaktadır. Zemin ve birinci katta zemin döşemesi ahşap kaplamadır. Bodrum kat B01 mahali tavanı özgün ahşap kirişlemeler görünmekte, üzerinde herhangi bir müdahale bulunmamaktadır. Bodrum kat zemini sıkıştırılmış topraktır.
Konstrüksiyon:	Bodrum kat yığma taş duvar örgülü üzeri kireç harçlı kırıtlı horasan sıvalıdır. Birinci katta ise ahşap çatıklar arası tuğla dolgulu, üzeri kireç harçlı kırıtlı horasan sıvalıdır. Zemin ve birinci kat döşemesi ahşap kirişlemeler üzeri ahşap kaplamadır.
Açıklamalar:	Bodrum katta Bulunan B01 mahali depo olarak kullanılmakta evin içine bağlantısı bulunmamakta bahçeden kapıyla giriş sağlanmaktadır. Zemin katta Z01 sofa mahalinden Z02 ve Z03 odalarına geçilmektedir. Z02 ve Z03 odalar hane kullanımına uygun olarak tasarlanmış olup gusülhane, yüklük ve ocak izi bulunmaktadır. Birinci katta 101 sofa mahalinden 102, 103, 104 nolu odalara geçiş sağlanmaktadır. 102 ve 104 nolu odalarda ocak izine rastlanmaktadır.
SOFA	
Biçim:	Dikdörtgen planlı iki sofa (Z01 ve 101) bulunmaktadır.
Malzeme:	Zemin ahşap kaplama, tavanlarda ise muhdes kontrplak kaplama bulunmaktadır.
Açıklamalar:	Zemin kattaki Z01 nolu sofadan 2 odaya, birinci kattaki 101 nolu sofadan 3 odaya geçiş sağlanmaktadır.

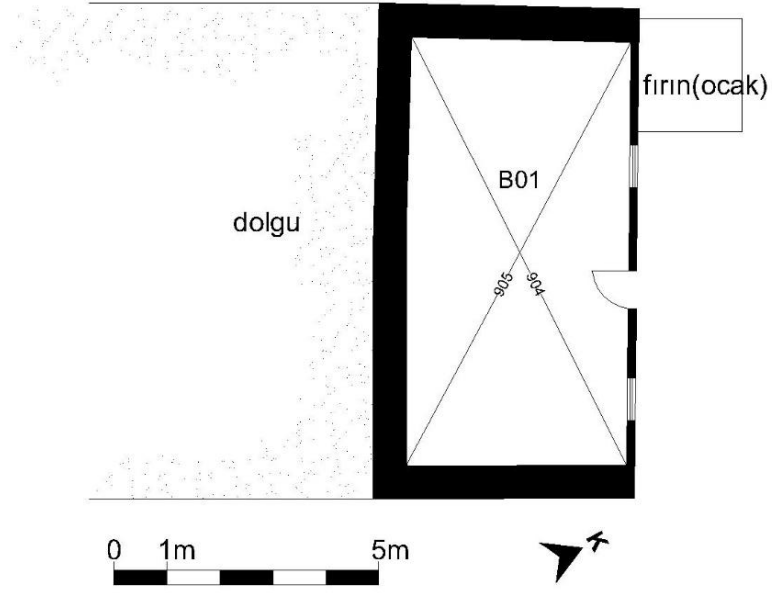
Tablo 5.12: Mehmet Gürhan evi iç mekân özellikleri.

YÜKLÜK / OCAK/ GUSÜLHANE	
Açıklamalar:	Z02 ve Z03 nolu odalarda kapatılmış üstü yuvarlak kemerli taş konstrüksiyon ocak izlerine rastlanmakta, gusülhane boşlukları bulunmaktadır. 102 ve 104 nolu odalarda dikdörtgen biçimli yüklük veya gusülhane boşlukları bulunmaktadır.
DEPO / HELA	
Biçim:	B01 depo mahali dikdörtgen planlıdır. Hela olarak kullanılan 103 nolu mahal de dikdörtgen planlıdır.
Malzeme:	Duvarlarda sıva bulunmaktadır.
Konstrüksiyon:	Bodrum kat depo mekanında yığma taş duvarlar ile strüktür oluşturulmuştur. Birinci katta bulunan 103 nolu hela mekanında duvarlar ahşap çatkılı tuğla dolgulu içeriden üzeri kireç harçlı kıtıklı horasan sıvalıdır.
Açıklamalar:	B01 nolu mahal kullanıcının ihtiyaçları doğrultusunda depo olarak kullanılmaktadır.

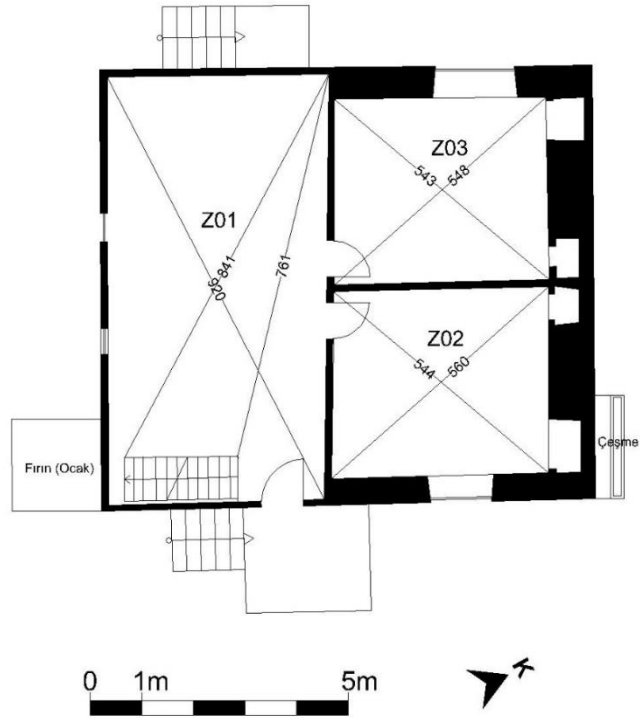
Tablo 5.13: Mehmet Gürhan evi dış mekan özellikleri.

MERDİVEN	
Biçim:	Ahşap, taş iki adet merdiven bulunmaktadır.
Malzeme:	Ahşap, taş.
Konstrüksiyon:	Yapı içinde bulunan merdiven, ahşap kirişlemeleri taş duvara geçmeli, düşey taşıyıcılar ahşap konstrüksiyonludur. Bahçeden eve girişi sağlayan taş merdiven bulunmaktadır.
Açıklamalar:	Yapının içinde 80 cm genişlikli, 17-19 cm değişken rıht yükseklikleri bulunan ahşap merdiven bulunmaktadır. Bahçeden eve girişi sağlayan taş merdiven yaklaşık 1 m genişlikli 6 basamaklı taş sahanlıkla evi geçişi sağlamaktadır.
AVLU / BAHÇE	
Açıklamalar:	Geniş bir parsel içerisinde yer alan yapının avlusu tek bir konuta aittir.
AMBAR (BEĞELİ)	
Biçim:	Kareye yakın dikdörtgen planlıdır.
Malzeme:	Ahşap, kiremit.
Konstrüksiyon:	Ahşap karkas üzeri ahşap kaplama tahtaları ile kaplanmıştır. Çatı örtüsü alaturka kiremittir.
Açıklamalar:	Yapıya bitişik olarak yapılmış ambar (beğeli) mevcuttur. Yerden yüksekliği bahçe ve giriş kotlarına göre 50-100 cm aralığında değişiklik göstermektedir. İçerisinde ahşap bölmeler bulunmaktadır.
FIRIN	
Açıklamalar:	Avlu içerisinde yapıya bitişik, özgün yapı elemanı olarak yer almaktadır. Üstünde alaturka kiremitle kaplı örtü bulunmaktadır.

Kat Planları:

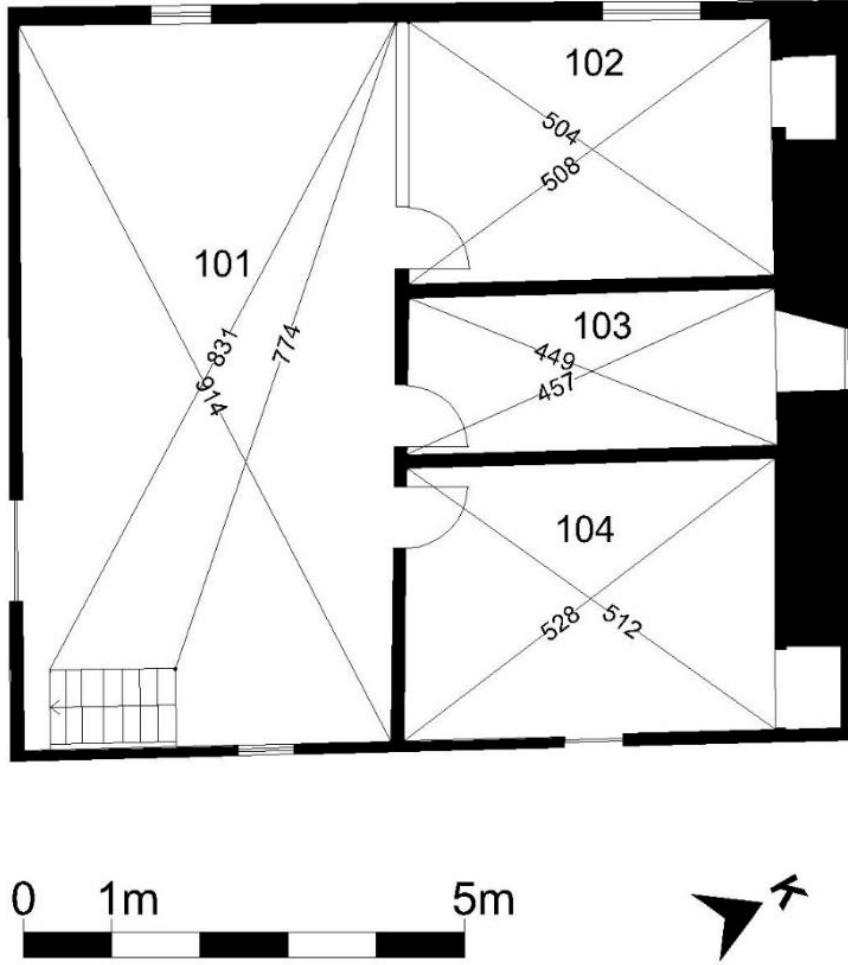


Şekil 5.76: Mehmet Gürhan evi bodrum kat planı.



Şekil 5.77: Mehmet Gürhan evi zemin kat planı.

Kat Planları:



Şekil 5.78: Mehmet Gürhan evi birinci kat planı.

Dış Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.79: Sokaktan avluya geçiş kapısı.



Şekil 5.80: Kuzeydoğu görünüşü.

Dış Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.81: Güneydoğu görünüşü.



Şekil 5.82: Güneybatı görünüşü.

Dış Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.83: Ambar (beğeli).



Şekil 5.84: Fırın.

İç Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.85: Giriş sofasından görünüm.



Şekil 5.86: Sofadan görünüm.

İç Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.87: Oda ve kiler/depo örneği.



Şekil 5.88: Merdivenden sofaya geçiş.

5.8 Yunus Dağbaşı Evi

İl: Balıkesir / İlçe: Balya / Mahalle: Yenikavak



Şekil 5.89: Yunus Dağbaşı evi vaziyet planı ve konut-parcel ilişkisi.

Genel Açıklamalar

Konut, geniş bir parsel içerisinde yer almaktadır. Sokaktan konuta giriş verilmemiştir, ancak sokak ile bağlantısı kapı ya da duvar ile kesilmemektedir. Konut önünde toprak tali yol bulunmaktadır.

Avlu tek bir konuta ait değildir. Avlu içerisinde özgün dış mekân ögesi olarak yapının giriş cephesinin karşısında, komşu binaya bitişik olarak konumlanan ambar (beğeli) bulunmaktadır. Konuta tek cepheden giriş sağlanmaktadır.

Konut, yaşam alanı olarak kullanılmaktadır. Sofada ve odalarda duvara gömülü çömleğin sadece ağız kısmının yuvarlak bir delik olarak görüldüğü 'keseler' bulunmaktadır.

İç sofalı plan tipine sahiptir. Alt kat dam ve üst kat yaşama alanı olarak tasarlanmıştır. Alt kat dam olarak kullanılmamakta, depo işlevi görmektedir. Üst kat planında, odalarda bulunan ocak ve gusülhane (hamam) bölümleri kullanılmamaktadır. Ocakların izleri okunabilmektedir. Gusülhane (hamam) bölümü ise yüklüğe / dolaba çevrilmiştir.

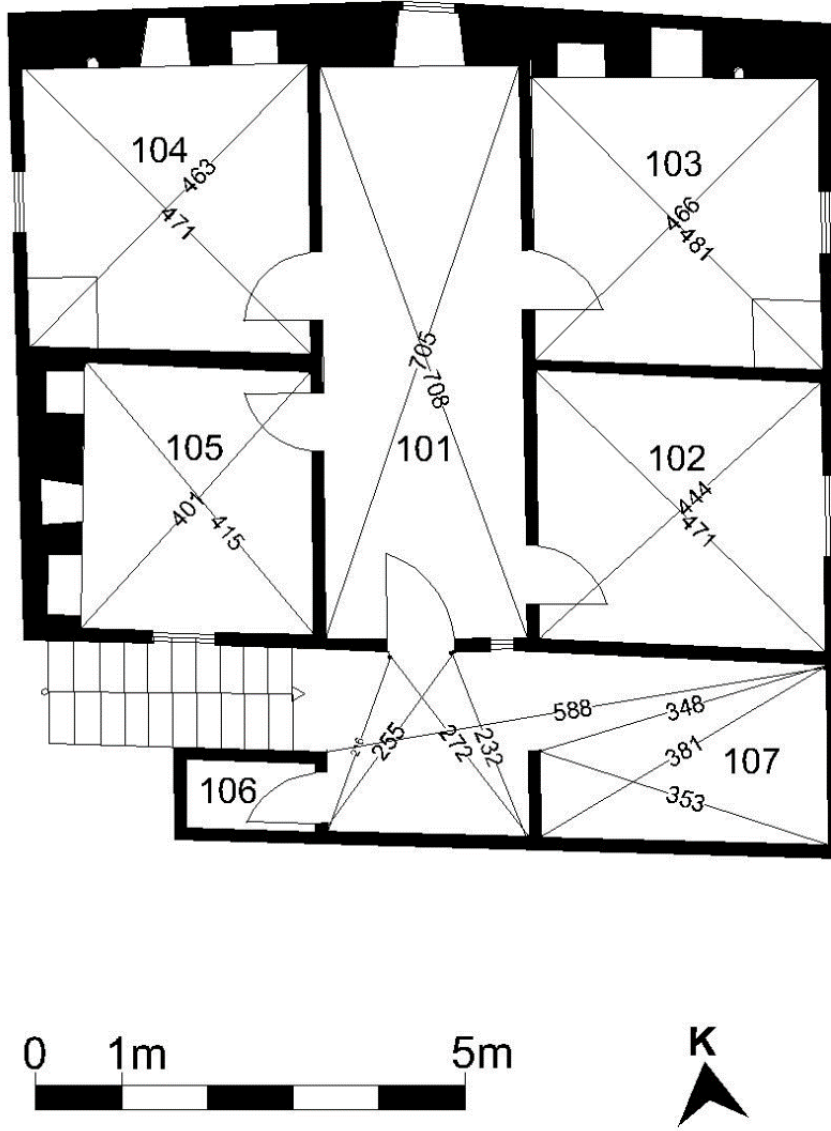
Tablo 5.14: Yunus Dağbaşı evi iç mekân özellikleri.

ODALAR	
Biçim:	Zemin kata girilememiştir. Birinci katta 101 sofa mekanı dikdörtgen ve kare plan birleşimidir. 105, 106 ve 104 mahalleri kareye yakın dikdörtgen planlıdır. 102 ve 103 mahalleri dikdörtgen planlıdır.
Malzeme:	Birinci kattaki tavanlar ahşap kirişleme altına ahşap kaplama, zemin döşemesi ahşap kaplamadır. Kapı ve pencereler yağlı boya ile boyanmıştır.
Konstrüksiyon:	Birinci katta ahşap çatıklar arası tuğla dolgulu, üzeri kireç harçlı kırıtlı horasan sıvalıdır. Birinci kat döşemesi ahşap kirişlemeler üzeri ahşap kaplamadır.
Açıklamalar:	Birinci katta 101 sofa mahalinden 102, 103, 104, 105 nolu odalara geçiş sağlanmaktadır. 105 nolu odada ocak izi ve yüklük ve gusülhane bulunmaktadır.
SOFA	
Biçim:	Dikdörtgen planlı 1 adet sofa (101) bulunmaktadır.
Malzeme:	Zemin ahşap kaplama, tavanlar ahşap kirişlemelerdir.
Açıklamalar:	Birinci kattaki 101 nolu sofadan 4 odaya geçiş sağlanmaktadır.
YÜKLÜK / OCAK/ GUSÜLHANE	
Açıklamalar:	105 nolu odada üstü yuvarlak kemerli taş konstrüksiyon ocak, yüklük ve gusülhane bulunmaktadır.

Tablo 5.15: Yunus Dağbaşı evi dış mekan özellikleri.

AHIR / DAM	
Biçim:	Dikdörtgen planlı bir dam bulunmaktadır.
Malzeme:	Ahşap, tuğla, kiremit.
Konstrüksiyon:	Ahşap çatıklı tuğla dolgulu taşıyıcı duvarlar bulunmaktadır.
Açıklamalar:	Yapının kuzeydoğu cephesinde yer alan dam, yapıya bitişik bulunmaktadır. Çatı örtüsü alaturka kiremit, bozulmalar gözlenmektedir.
MERDİVEN	
Biçim:	Tek kollu merdiven.
Malzeme:	Taş.
Konstrüksiyon:	Yığma taş.
Açıklamalar:	Strüktür ve malzemede bozulma görülmemekte, kullanılabilir durumdadır.
AVLU / BAHÇE	
Açıklamalar:	Avlu tek bir yapıya aittir.
AMBAR (BEĞELİ)	
Biçim:	Kareye yakın dikdörtgen planlıdır.
Malzeme:	Ahşap, kiremit.
Konstrüksiyon:	Ahşap karkas üzeri ahşap kaplama tahtaları ile kaplanmıştır. Çatı örtüsü alaturka kiremittir.
Açıklamalar:	Yapının giriş cephesinin karşısında yer alan komşu binaya bitişik olarak yapılmış ambar (beğeli) mevcuttur. Yerden yüksekliği bahçe ve giriş kotlarına göre 50-100 cm aralığında değişiklik göstermektedir. İçerisinde ahşap bölmeler bulunmaktadır

Kat Planı:



Şekil 5.90: Yunus Dağbaşı evi birinci kat planı.

Dış Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.91: Sokaktan avluya geçiş.



Şekil 5.92: Kuzeybatı görünüşü.

Dış Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.93: Kuzeydoğu görünüşü.



Şekil 5.94: Doğu cephesi.

Dış Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.95: Ambar (beğeli) girişi.



Şekil 5.96: Ambar (beğeli).

İç Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.97: Ardiye.



Şekil 5.98: Ardiyeden sofaya giriş.

İç Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.99: Sofa.



Şekil 5.100: Oda örneği.

5.9 Nuri Temel Evi

İl: Balıkesir / İlçe: Gönen / Mahalle: Ekşidere



Şekil 5.101: Nuri Temel evi vaziyet planı ve konut-parcel ilişkisi.

Genel Açıklamalar

Konut, geniş bir parsel içerisinde yer almaktadır. Sokaktan konuta giriş verilmemiştir, konut girişinde avlusu bulunmaktadır.

Avlu tek bir konuta aittir. Avlu içerisinde özgün dış mekân ögesi bulunmamaktadır. Kot farkı kullanılarak kat planları tasarlanmıştır.

Konuta iki cepheden giriş sağlanmaktadır. Konut, yaşam alanı olarak kullanılmamaktadır.

Alt kat dam ve üst kat yaşama alanı olarak tasarlanmıştır. Alt kat dam olarak tasarlanmasına rağmen yaşam alanına dönüştürülmüş ancak konutun diğer üst katında olduğu gibi atıl durumda bırakılmıştır.

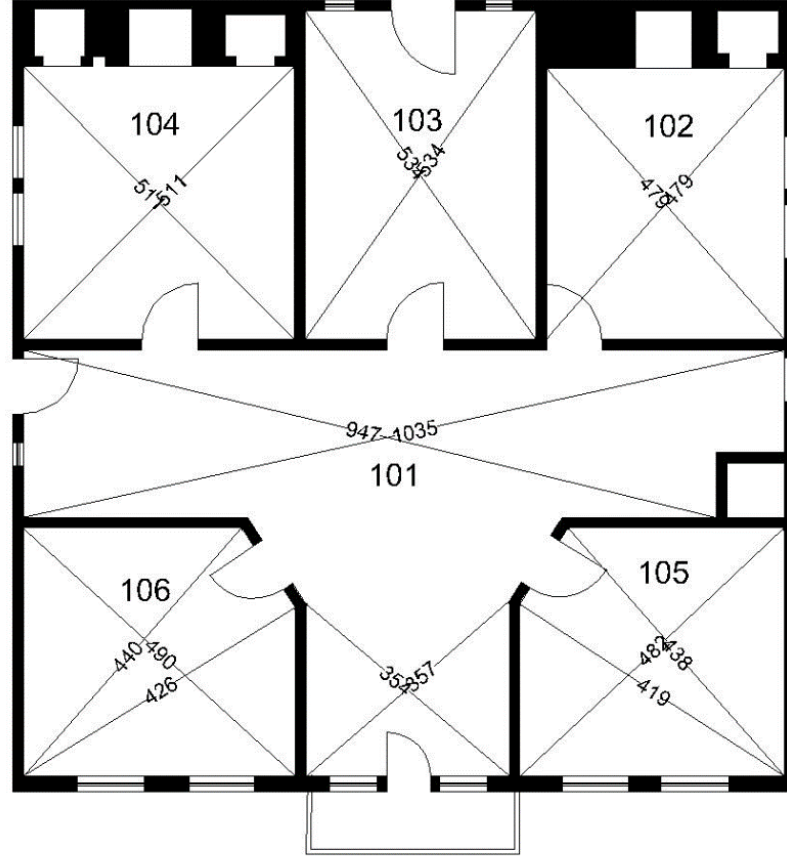
Tablo 5.16: Nuri Temel evi iç mekân özellikleri.

ODALAR	
Biçim:	Zemin kata girilememiştir. Birinci katta 101 sofa mekanı dikdörtgen ve kare plan birleşimidir. 105, 106 ve 104 mahalleri kareye yakın dikdörtgen planlıdır. 102 ve 103 mahalleri dikdörtgen planlıdır.
Malzeme:	Birinci kattaki tavanlar ahşap kirişleme altına ahşap kaplama, zemin döşemesi ahşap kaplamadır. Kapı ve pencereler yağlı boya ile boyanmıştır.
Konstrüksiyon:	Birinci katta ahşap çatıklar arası tuğla dolgulu, üzeri kireç harçlı kıtıklı horasan sıvalıdır. Birinci kat döşemesi ahşap kirişlemeler üzeri ahşap kaplamadır.
Açıklamalar:	Birinci katta 101 sofa mahalinden 102, 103, 104, 105 ve 106 nolu odalara geçiş sağlanmaktadır. 102 nolu odada ocak izi ve yüklük, 104 nolu odada ocak izi, yüklük ve gusülhane bulunmaktadır.
SOFA	
Biçim:	Dikdörtgen ve kare planlı 1 adet sofa (101) bulunmaktadır.
Malzeme:	Zemin ahşap kaplama, tavanlar ahşap kaplamalıdır.
Açıklamalar:	Birinci kattaki 101 nolu sofadan 5 odaya geçiş sağlanmaktadır.
YÜKLÜK / OCAK/ GUSÜLHANE	
Açıklamalar:	102 ve 104 nolu odalarda kapatılmış üstü yuvarlak kemerli taş konstrüksiyon ocak izlerine rastlanmakta, dolap bulunmaktadır. 104 nolu odada dikdörtgen biçimli yüklük bulunmaktadır.

Tablo 5.17: Nuri Temel evi dış mekan özellikleri.

AVLU / BAHÇE	
Açıklamalar:	Geniş bir parsel içerisinde yer alan yapının avlusu tek bir konuta aittir.

Kat Planı:



Şekil 5.102: Nuri Temel evi birinci kat planı.

Dış Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.103: Güneybatı görünüşü.



Şekil 5.104: Güneydoğu görünüşü.

Dış Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.105: Batı tarafındaki yol.



Şekil 5.106: Balkon detayı.

İç Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.107: Giriş holü.



Şekil 5.108: Sofa.

İç Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.109: Sofadan odalara geçiş.



Şekil 5.110: Eyvan.

İç Mekân Fotoğrafları:



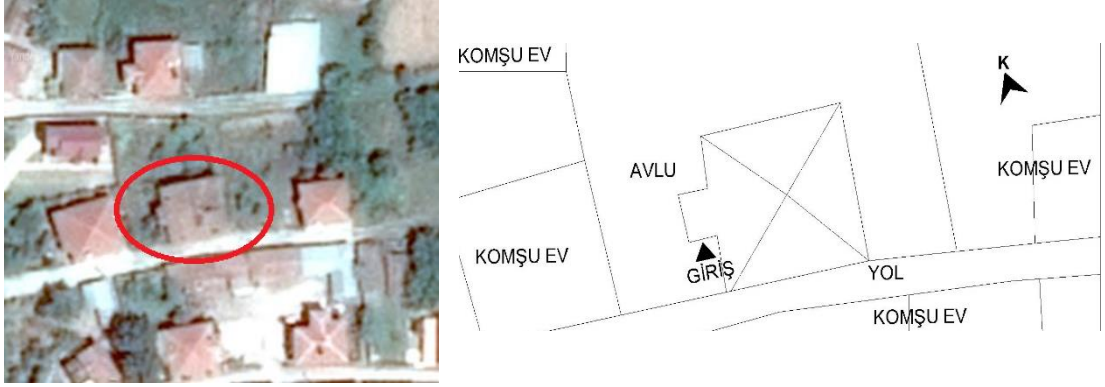
Şekil 5.111: Oda örneği.



Şekil 5.112: Oda örneği.

5.10 Feridun Çakmak Evi

İl: Balıkesir / İlçe: Manyas / Mahalle: Cumhuriyet



Şekil 5.113: Feridun Çakmak evi vaziyet planı ve konut-parsel ilişkisi.

Genel Açıklamalar

Konut, geniş bir parsel içerisinde yer almaktadır. Sokaktan konuta giriş verilmemiştir, öncelikle sokaktan avluya girilmektedir.

Avlu tek bir konuta aittir. Avlu içerisinde özgün dış mekân bulunmamaktadır. Konuta iki cepheden giriş sağlanmaktadır. Konut, yaşam alanı olarak kullanılmamaktadır.

İç sofalı plan tipine sahiptir. Yapı iki katlıdır. Kot farkı kullanılarak kat planları tasarlanmıştır. Yapı, alt kat dam ve üst kat yaşama alanı olarak tasarlanmıştır. Alt kat dam olarak kullanılmamakta, depo işlevi görmektedir.

Üst kat planında, odalarda bulunan ocak ve gusülhane (hamam) bölümleri ve ocaklar bulunmaktadır.

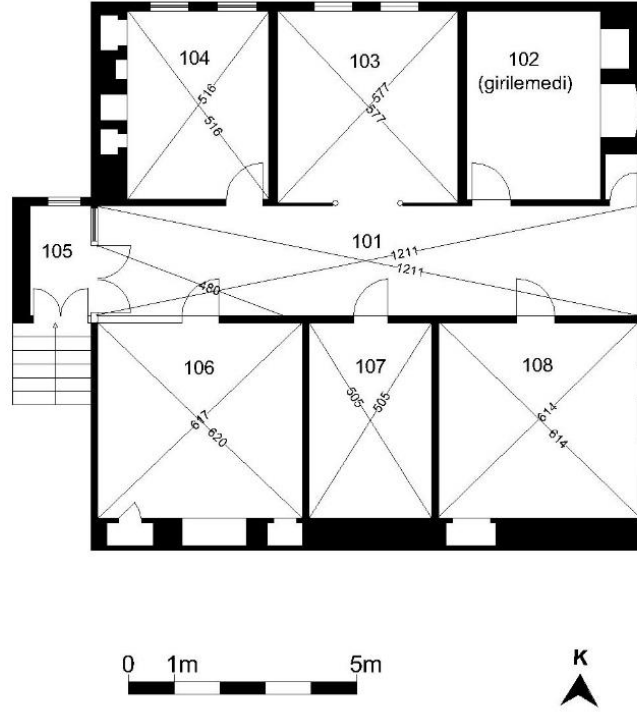
Tablo 5.18: Feridun akmak evi iç mekân özellikleri.

ODALAR	
Biçim:	Zemin kat depo olarak kullanıldığından zemin kata girilememiştir. Birinci katta bulunan 101 mekânı dikdörtgen planlıdır. Birinci katta bulunan 103, 106 ve 108 odaları kareye yakın dikdörtgen planlıdır. 102, 104 ve 107 planları dikdörtgen planlıdır.
Malzeme:	Birinci kattaki tavanlar ahşap kirişleme altına ahşap kaplama, zemin döşemesi ahşap kaplamadır.
Konstrüksiyon:	Birinci katta ahşap çatıklar arası tuğla dolgulu, üzeri kireç harçlı kıtıklı horasan sıvalıdır. Birinci kat döşemesi ahşap kirişlemeler üzeri ahşap kaplamadır.
Açıklamalar:	Birinci katta 101 sofa mahalinden 102, 103, 104, 106, 107 ve 108 nolu odalara geçiş sağlanmaktadır. 102, 104, 106 ve 108 nolu odalarda ocak, 102, 104 ve 106 nolu odalarda ayrıca yüklük ve gusülhane bulunmaktadır.
SOFA	
Biçim:	Dikdörtgen planlı 1 adet sofa (101) bulunmaktadır.
Malzeme:	Zemin ahşap kaplama, tavanlar ahşap kirişlemelerdir.
Açıklamalar:	Birinci kattaki 101 nolu sofadan 6 odaya geçiş sağlanmaktadır.
YÜKLÜK / OCAK/ GUSÜLHANE	
Açıklamalar:	106 nolu odada üstü düz kesme taş konstrüksiyon ocak , yüklük ve gusülhane bulunmaktadır. 108 nolu odada üstü yuvarlak kesme taş konstrüksiyon ocak bulunmaktadır.

Tablo 5.19: Feridun akmak evi dış mekan zellikleri.

AHIR / SAMANLIK / HELA	
Biçim:	Evin zemin katında ahır olarak kullanılan mahal bulunmaktadır, girilememiştir. 102 nolu odada bulunan gusülhane 101 sofa mekanından geçiş verilerek kullanıcı ihtiyaından tuvalete dönüştürülmüştür.
Malzeme:	Yer yer yığma, yer yer kesme taş taşıyıcı duvarlar bulunmaktadır.
Konstrüksiyon:	Taşıyıcı sistem taş duvarlardır.
Açıklamalar:	Yapının zemin katı ahır ve samanlık olarak kullanılmaktadır. Yapıdan ayrı samanlık ve ahır yapıları bulunmamaktadır.
MERDİVEN	
Biçim:	Tek kollu merdiven.
Malzeme:	Taş.
Açıklamalar:	Strüktür ve malzemede bozulma görülmemekte, kullanılır durumdadır.
AVLU / BAHÇE	
Açıklamalar:	Avlu tek bir yapıya aittir.

Kat Planı:



Şekil 5.114: Feridun Çakmak evi birinci kat planı.

Dış Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.115: Güney görünüşü (sokak cephesi).

Dış Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.116: Kuzeybatı görünüşü.



Şekil 5.117: Ahıra(dama) giriş.

Dış Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.118: Giriş kapısı.



Şekil 5.119: Merdiven.

İç Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.120: Giriş holü.



Şekil 5.121: Sofadan girişe bakış.

İç Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.122: Eyvan ve sofadan görünüş.



Şekil 5.123: Eyvan.

İç Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.124: Eyvan.



Şekil 5.125: Duvardaki niş, ocak ve bölmeler.

İç Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.126: Sekvi ve ambar kapağı.



Şekil 5.127: Ambar (beğeli).

İç Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.128: Oda örneği.



Şekil 5.129: Oda örneği.

5.11 Yaşar Çakmak Evi

İl: Balıkesir / İlçe: Manyas / Mahalle: Cumhuriyet



Şekil 5.130: Yaşar Çakmak evi vaziyet planı ve konut-parsel ilişkisi.

Genel Açıklamalar

Konut, geniş bir parsel içerisinde yer almaktadır. Sokaktan konuta giriş verilmemiştir, öncelikle sokaktan avluya demir bir kapı ile girilmektedir.

Avlu tek bir konuta aittir. Avlu içerisinde özgün dış mekân ögesi olarak kuyu bulunmaktadır. Yapı bodrum + zemin kattan oluşmaktadır, arazideki kot farkından dolayı su basmanın eğimde kalan kısmında bodrum kullanılmış, ahır ve dam olarak kullanılmaktadır.

Konuta iki cepheden giriş sağlanmaktadır. Konut, yaşam alanı olarak kullanılmaktadır.

İç sofalı plan tipine sahiptir. Yapı iki katlıdır. Kot farkı kullanılarak kat planları tasarlanmıştır. Alt kat dam ve üst kat yaşama alanı olarak kullanılmaktadır. Alt kat dam olarak kullanılmamakta, depo işlevi görmektedir.

Üst kat planında, odalarda bulunan ocak ve gusülhane (hamam) bölümleri kullanılmamaktadır. Ocakların izleri okunabilmektedir. Gusülhane(hamam) bölümü ise yüklüğe/ dolaba çevrilmiştir.

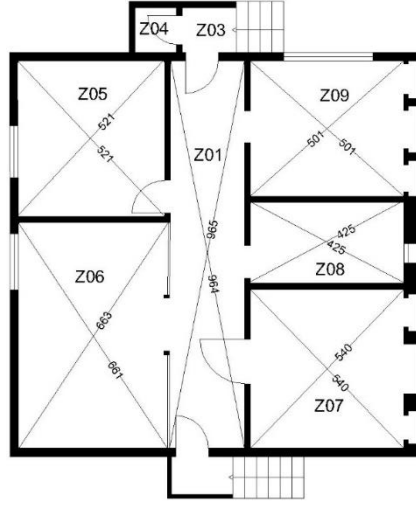
Tablo 5.20: Yaşar Çakmak evi iç mekân özellikleri.

ODALAR	
Biçim:	Zemin katta 101 sofa mekanı dikdörtgen planlıdır. Z05, Z07 ve Z09 mahalleri kareye yakın dikdörtgen planlıdır. Z08 ve Z06 mahalleri dikdörtgen planlıdır.
Malzeme:	Zemin kattaki tavanlar ahşap kirişleme altına ahşap kaplama, zemin döşemesi ahşap kaplamadır. Sonradan yapılan tuvalet kısmına ve girişine beton dökülmüş seramik kaplanmıştır. Yapıda muhdes pvc kapı ve pencereler bulunmaktadır.
Konstrüksiyon:	Zemin katta ahşap çatkılar arası tuğla dolgulu, üzeri kireç harçlı kırıtlı horasan sıvalıdır. Zemin kat döşemesi ahşap kirişlemeler üzeri ahşap kaplamadır. Su basman yığma taş duvarlar ve dolguludur.
Açıklamalar:	Zemin katta Z01 sofa mahalinden Z05, Z06, Z07, Z08 ve Z09 nolu odalara geçiş sağlanmaktadır. Z07 ve Z09 nolu odaların hane olarak kullanıldığı anlaşılmakta ocak izi, yüklük ve gusülhane bulunmaktadır.
SOFA	
Biçim:	Dikdörtgen planlı 1 adet sofa (Z01) bulunmaktadır.
Malzeme:	Zemin ahşap kaplama, tavanlar ahşap kirişlemelerdir.
Açıklamalar:	Zemin kattaki Z01 nolu sofadan 5 odaya geçiş sağlanmaktadır.
MUTFAK	
Açıklamalar:	Ambar işlevinden mutfağa dönüştürülmüştür.
YÜKLÜK / OCAK/ GUSÜLHANE	
Açıklamalar:	Z07 ve Z09 nolu odaların hane olarak kullanıldığı anlaşılmakta ocak izi, yüklük ve gusülhane bulunmaktadır.

Tablo 5.21: Yaşar Çakmak evi dış mekan özellikleri.

AHIR / SAMANLIK	
Biçim:	İçeri girilememiştir.
Malzeme:	Taş duvarlar, zemin sıkıştırılmış topraktır.
Konstrüksiyon:	Yığma taş duvarlar.
Açıklamalar:	Yapının bodrumu ahır ve samanlık olarak kullanılmaktadır.
MERDİVEN	
Biçim:	Tek kollu merdiven.
Malzeme:	Taş.
Konstrüksiyon:	Yığma taş.
Açıklamalar:	Strüktür ve malzemede bozulma görülmemekte, kullanılabilir durumdadır.
AVLU / BAHÇE	
Açıklamalar:	Avlu tek bir yapıya aittir.

Kat Planı:



Şekil 5.131: Yaşar Çakmak evi zemin kat planı.

Dış Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.132: Yaşar Çakmak evinin sokaktan görünüşü.

Dış Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.133: Batı görünüşü.



Şekil 5.134: Batı görünüşü.

Dış Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.135: Güneybatı görünüşü.



Şekil 5.136: Ahıra (dama) ve depoya giriş kapıları.

Dış Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.137: Kuyu.

İç Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.138: Sofadan görünüş.

İç Mekân Fotoğrafları:

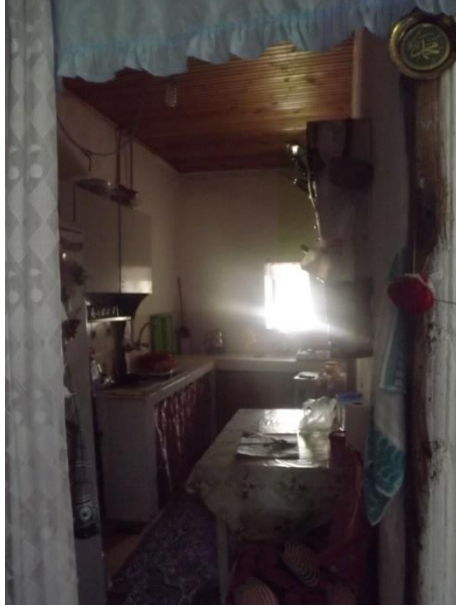


Şekil 5.139: Eyvan.



Şekil 5.140: Oda örneği.

İç Mekân Fotoğrafları:



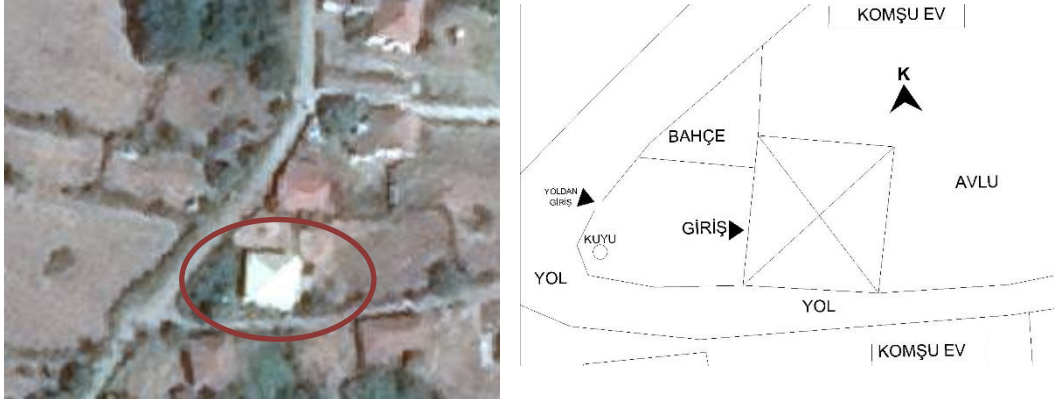
Şekil 5.141: Solda ambar işlevinden dönüştürülen mutfak, sağda sonradan yapıya ek helaya giriş kapısı.



Şekil 5.142: Ahır (dam).

5.12 Halit Çil Evi

İl: Balıkesir / İlçe: Gönen / Mahalle: Balcıdede



Şekil 5.143: Halit Çil evi vaziyet planı ve konut-parsel ilişkisi.

Genel Açıklamalar

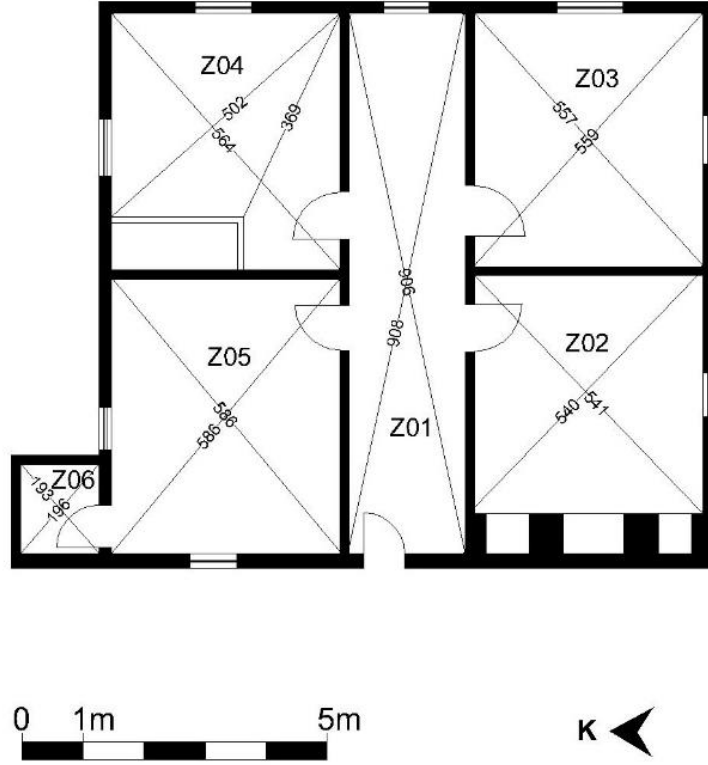
Konut, köşe parsel içerisinde yer almaktadır. Sokaktan konuta giriş verilmemiştir, öncelikle sokaktan avluya ahşap bir kapı ile girilmektedir.

Avlu tek bir konuta aittir. Avlu içerisinde özgün dış mekân ögesi olarak kuyu bulunmaktadır. Konuta tek cepheden giriş sağlanmaktadır. Konut, yaşam alanı olarak kullanılmaktadır.

İç sofalı plan tipine sahiptir. Yapı iki katlıdır. Kot farkı kullanılarak kat planları tasarlanmıştır. Alt kat dam ve üst kat yaşama alanı olarak tasarlanmıştır. Alt kat dam olarak kullanılmamakta, depo işlevi görmektedir.

Üst kat planında, odalarda bulunan ocak ve gusülhane (hamam) bölümleri kullanılmamaktadır. Ocakların izleri okunabilmektedir. Gusülhane(hamam) bölümü ise yüklüğe/ dolaba çevrilmiştir.

Kat Planı:



Şekil 5.144: Halit Çil evi zemin kat planı.

Dış Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.145: Güneybatı görünüşü.

Dış Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.146: Güneybatı görünüşü.



Şekil 5.147: Batı cephesi.

Dış Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.148: Kuzey görünüşü.



Şekil 5.149: Kuzeybatı görünüşü.

İç Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.150: Sofadan görünüş.



Şekil 5.151: Oda örneği.

İç Mekân Fotoğrafları:



Şekil 5.152: Mutfak.



Şekil 5.153: Ahır (dam) / depo.

6. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Konut (ev); insanın fiziksel, sosyal, biçimsel ve ekonomik ihtiyaçlarının karşılandığı bir yapı olarak tanımlanabilmektedir. İnsanoğlu sürekli olarak yaşadığı fiziksel çevreye ve kültür ortamına ayak uydurmak durumunda kalmaktadır. İnsan yaşadığı yeri (evi) planlayıp inşa ederken birçok faktörü de göz önüne almak durumundadır. Yaşadığı yeri, parçası olduğu toplumun kültür ve geleneklerini, yaşadığı coğrafyanın iklimiyle bir arada düşünerek biçimlendirmektedir. İnsanların davranış şekilleri gibi mimari faaliyetleri de gelenekseldir. İklim gibi yapı malzemesi de oluşan mimariyi yönlendiren unsurlardandır ve her iki unsur da çevreye bağlıdır (Karpuz, 1993).

Göç ile birlikte insanlar, göç ettikleri yerlere o zamana kadar edinmiş oldukları becerilerini, yaşama biçimlerini, kültürlerini de beraberinde götürmektedir. Geleneksel mimarlık örnekleri, bölgesel ve yerel farklılıkları içerisinde barındırmaktadır. Toplumun sahip olduğu sosyal yapı ve buldukları fiziksel çevre ile yapılar inşa edilerek, yerleşim yerleri şekillenmektedir.

Fiziksel çevre; bireyin ve yaşadığı toplumun bulunduğu yerdeki iklimi, bitki örtüsünü, topografyasını ve yerel malzeme olanaklarını kapsamaktadır. Fiziksel çevre her yörenin kendisine has mimarisinin oluşmasını sağlayan önemli verileri içermektedir. İnsanoğlu, inşa ederken insan ihtiyaçlarını göz önüne almanın yanı sıra fiziksel çevre ile de uyumlu olmak durumundadır. Sosyal yapı ise, bireyin ve yaşadığı toplumun yaşam biçimini, gelenek ve göreneklerini, dinsel inanışlarını, yaşadıkları mekânları, geçim kaynaklarını ve ekonomisini içermektedir. Toplumun sosyal yapısı da -kimi zaman dolaylı olarak- oluşturulan mimari ürünleri şekillendirmektedir.

Birey yaşayacağı mekânı, fiziksel verileri ve kullanıcının gereksinimlerini tanıma yapısına (görenek) ve geçmiş yaşantısına (gelenek) bağlı olarak aldığı kararlar doğrultusunda düzenlemektedir. Bu nedenle, farklı kültürel çevrelerin algılanan gereksinimlerini gidermek adına uygulanan çözüm yolları farklı olacağından, aynı eylemin yapılması için tasarlanan mekânların farklı kültürlerde farklı biçimlerde (mekân düzenlerinde) karşımıza çıkması olasıdır (Kızıllı, 1978).

1877-1878 Osmanlı- Rus Savaşı'ndan itibaren başlayan göç hareketleri ile Anadolu'ya gelen Gürcü muhacirler, kalıcı olarak yerleşmek üzere, geldikleri yerlere benzer iklime, topografyaya, doğal kaynakların ulaşılabilirliğine ve malzemelerin erişilebilirliğine bakarak yerleşim yerlerini belirlemişlerdir. Çoğunlukla dağlık yöreleri tercih eden Gürcü muhacirler, kendi geleneklerine göre bu alanlara köyler kurmuşlardır. Kurdukları bu yerleşim yerlerinde yaşayan muhacir halk dil, giyim, kullandıkları malzeme, araç-gereç ve yetiştirdikleri ürünler bakımından Karadeniz ve Kafkas kültürlerine benzer nitelikte özellikler göstermektedirler.

Geleneksel Türk evi özelliklerini içerisinde barındıran ve günümüze kadar gelmeyi başarmış Balıkesir kırsalında konumlanan Gürcü konutlarının yapım tarihleri 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonrasına dayanmaktadır. Ancak 1953 depremi, birinci deprem kuşağında yer alan yerleşimlerin genelinde büyük bir hasar oluşturmuştur. Konutların çoğu yıkılmış ya da hasar görmüş, yapılar deprem sonrasındaki onarımların ve değişikliklerin sayesinde ayakta kalmayı başarmışlardır.

İncelenen mahallelerin, kendilerini 93 muhacirleri olarak adlandıran aynı etnik ve dinsel temele sahip göçmenlerin kurdukları yerleşimler olmaları ve günümüzde de ağırlıklı olarak Gürcülerin yaşamaları, alan çalışmamızın sınırlarının çizilmesini sağlamıştır.

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında kurulan yerleşimleri kuran Gürcü muhacirlerin geldikleri yerler alan çalışmalarındaki görüşmelerden ve yazılı kaynaklardan edinilen bilgiler ışığında aşağıda belirtilmektedir.

- Armutalan; Batum sancağına bağlı Borçka, Zitvet ve Cvan köylerinden,
- Yenikavak; Batum sancağına bağlı Artvin ili Borçka kasabasının Arçvet, Mçkayet ve Macahel mevkiilerinde bulunan çevre köylerden
- Günaydın; Artvin Borçka ilçesinin Taraklı köyünden
- Cumhuriyet; Artvin'nin Borçka ilçesinden
- Doğancı; Batum'dan göç eden
- Balcıdede; Batum'un Eregüna Köyü'nden
- Çiftlikalan, Batum'dan göç eden
- Ekşidere; Artvin- Batum civarından göç eden

- Koçbayır; Artvin ili Murgul ilçesi Gürbin Köyü, Arhva Köyü, Cankanat mahallesi ve çevresinden
- Pehlivanhoca; Batum- Artvin civarından göç eden Gürcü muhacirlerin kurdukları yerleşimlerdir.

Genel olarak Batum ve Artvin civarından göç eden Gürcü muhacirlerin kurmuş oldukları yerleşimler çalışma alanımızı oluşturmaktadır.

İncelenen Gürcü konutlarının yerleştikleri parsellerin büyüklükleri ve şekilleri bakımından birbirinden farklıdır. Konutların zemin katları, yerleştikleri arazinin özelliklerine bağlı olarak biçimlenmektedir. Konutlardaki plan tipolojileri servis mekânlarını içeren zemin kata göre değil iki katlı evlerde zeminin üstündeki katın mekân örgütlenmesine göre değerlendirilmiştir. Az sayıda karşılaşılan tek katlı yapılarda zemin kat yaşam alanı olarak kullanılmakta, servis mekânları ise konuta eklenen ya da avlu içerisinde konumlanan farklı bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Konutların tümünde sofa (*ezo*), konutun diğer mekânlarının bahçe, avlu ve sokak ile doğrudan ilişki kurabilecekleri şekilde konumlanmayı sağlayan birer öge niteliğindedir. Sofanın yaşama alanı olarak kullanılması ve merdiven sahanlıklarının olabildiğince dar olması ile sofadaki kayıp alan, en aza indirgenmiş ve kullanılabilir alanlar çoğaltılmıştır.

Geleneksel Türk evlerindeki sofanın konumu ile sofa-oda ilişkisine dayanan gruplandırmada incelenen Gürcü konutlarında, iki tip plan tipolojisi görülmüştür. Merkez ilçeye bağlı Armutalan ve Manyas ilçesine bağlı Doğancı mahallelerinde çoğunlukla dış sofalı plan şeması görülmekteyken, incelenen diğer mahallelerde (Balcıdede, Cumhuriyet, Çiftlikalan, Ekşidere, Koçbayır, Pehlivanhoca ve Yenikavak) ise iç sofalı plan şeması çoğunluktadır.

Balıkesir ve çevresindeki Gürcü konutlarının yapımında kullanılan malzemeler buldukları yerin iklimine, topoğrafik yapısına ve malzemeye ulaşımın kolaylığına bakılarak seçilmiştir. Taş, toprak ve ahşap yapılarda kullanılan temel malzemelerdir. Yapılarda taşıyıcı olarak taş ve ahşap malzeme kullanımı yaygındır.

Konutların genelinde zemin kat kâgir (ahşap hatıl arası kaba yonu ya da ince yonu taş), üst kat ise ahşap karkas sistem olarak görülmüştür. Konutların taban döşemeleri ahşap ya da taş kaplamadır. Ahır (dam) zeminleri ise sıkıştırılmış toprakla örtülmüştür.

Yapıların temelinde taş malzeme kullanılmaktadır. Bodrum ve zemin kat duvarlarından biri taş malzemedir yapılarak ocak, yüklük ve gusülhanenin duvar içine gömülmesi sağlanmıştır. İncelenen konutlardaki taş duvarların kalınlığı 50- 70 cm arasında değişmektedir. Bu taş duvarlar, genellikle ahşap hatıllar arasına kaba yonu taşların döşenerek, derz dolgu malzemesi olarak çamur ya da kireç kullanılması ile oluşturulmuştur.

İncelenen Gürcü konutları, aynı bölgede bulunan kırsal yerleşimlerdeki konutlarla parselde oturma düzeni ve cephesel özellikler açısından benzerlik göstermektedir. Kafkaslara ve Doğu Karadeniz bölgesine has dış ve iç mekân öğelerine, Gürcü muhacirler tarafından kurulan yerleşimlerde de rastlanmaktadır. Doğu Karadeniz yöresine has *serender* yapıları, incelenen yerleşim yerlerinde *ambar (beğeli)* olarak karşımıza çıkmaktadır. Serenderlerin kullanım amaçları ve yapım tekniklerinde farklılıklar bulunsa da yapı tipolojileri aynıdır. Ambarlar, hem konut içerisinde hem de dış mekân öğesi olarak kullanılmaktadır. Bu durum Doğu Karadeniz yöresinde olduğu gibi, incelenen Balıkesir'deki Gürcü yerleşimlerinde de mevcuttur. '*Kotani*' adı verilen çömlüklerin konut duvarlarının örülmesi esnasında yapı malzemesi olarak kullanımı ile ocak yanında oluşturulan günlük eşyaların konulmasına yarayan keseler ise, Kafkas kültürünün sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Gürcü muhacirlerin etnik kimlikleri, tarihi süreç içerisinde Türk ve İslam geleneklerinin ve göçle geldikleri bölgenin kültürü arkasında kalmışsa da kültürlerini ve dillerini genel olarak korudukları görülmüştür. Bu durum fiziksel çevrelerine ve yaşadıkları yapılara yansımıştır.

İncelenen yapılar, çekirdek aile nüfusunun artması ile birlikte yeni ekler almış ve yapının içindeki bazı bölümler genişleyen ailenin diğer bireyleri için yeniden şekillendirilmiştir. Bu değişimler yapıların özgünlüğünü yitirmesine sebep olmuştur. Bu durumun yanı sıra Gürcü yerleşimlerinin sahip oldukları nüfus giderek farklı etnik kimlikleri de içerisinde barındırmaya başlamış, bu durum Gürcülerin etnik özelliklerinin giderek asimile olmasına ve kültür melezleşmesine sebep olmuştur. Kültürel etkileşimler sadece bireyleri değil, inşa ettikleri yapıları da etkilemektedir.

Sonuç olarak, insan ihtiyaçlarını karşılamak ve varlığını sürdürebilmek için inşa etmiş olduğu tüm alanlar ve bu alanları oluşturan yapılar, kendi kültürlerinden etkilenerek, kendine özgü izleri içerisinde barındırmaktadır. Kırsal yerleşimlerdeki modern yapımların teknikleri kullanılarak inşa edilen tek tip yapılaşmaların giderek artmasıyla yöresel nitelikleri içerisinde barındıran yapılar azalmakta, kültürel miras niteliğindeki yapılar ise yok olmaktadır. Balıkesir kırsalında yer alan ve döneminin özgün yapı öğelerini içerisinde barındıran bu yerleşim yerleri ve konutların belgelenmesinin daha sonra yapılacak araştırmalar için kaynak olabilmesi temenni edilmektedir.

7. KAYNAKLAR

Adın, H. (1973). *Cumhuriyet'in 50nci Yılında Kalkınmada Örnek Köy Armutalan*. Balıkesir: Emek Matbaası.

Adın, H. (1990). *Balya, Ilıca, Şamlı Yöreleri*. Balıkesir: Uğur Ofset.

Akkuş, T. (2010). *Gönen ve Köyleri Tarihçesi*. İstanbul: MVT Yayıncılık.

Aliağaoğlu, A. ve Uzun, A. (2012). Balıkesir İlinin Coğrafi Konumu (ed: A. Duymaz), *Balıkesir Kent Tarihi*, Ankara: Balıkesir Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 45.

Aydın, İ. (2012). Artvin (Borçka)'dan Balıkesir'e Göçle Kurulan Kültür Köprüsü. *Halk Kültüründe Göç Uluslararası Sempozyumu-2010*, İstanbul, Balıkesir, 160-173.

Ayhan, A. (1999). *Balıkesir ve Çevresinde Yörükler, Çepniler ve Muhacirler*. Balıkesir: Zağnos Kültür ve Eğitim Vakfı.

Berber, F. (2011). 19. Yüzyılda Kafkasya'dan Anadolu'ya Yapılan Göçler. *Karadeniz Araştırmaları*. 31, 17-49.

Beyaz Özbey, İ. (2018). Müslüman Gürcülerin Kimlik İnşasının Karşılaştırmalı Analizi: Artvin ve Batum Örnekleri. Doktora Tezi, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı*, Erzurum, 65-82.

Çiloğlu, F. (1993). *Gürcülerin Tarihi*. İstanbul: Ant Yayınları.

Çoğ, M. (2007). Gürcüler Arasında İslamiyet'in Yayılması. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 7(2), 39-54.

Çokharadze, M. (2013). Muhacirliğin Kısa Tarihi [online]. (05.08.2018), <http://www.gurcu.org/muhacirligin-kisa-tarihi-icerigi-804.html>

Denizci, Ö. Ç. (2010). *Gürcüler Tarih, Dil, Kültür ve Müzik*. İstanbul: Chiviyazıları Yayınevi.

Derin Paşaoğlu, D. (2013). Muhacir Komisyonu Maruzatı'na Göre (1877-78) 93 Harbi Sonrası Muhacir İskânı. *History Studies: A Tribute to Prof. Dr. Halil İnancık*, 5 (2), 347-387.

Durmaz, G. (1995). Balıkesir Şehri. Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beşeri ve İktisadi Coğrafya Anabilim Dalı*, İstanbul.

Eğilmez, M. (2000). Assuva'nın Çocukları [online]. (20.09.2018), https://www.youtube.com/watch?v=p316Cs1tt_g

Eldem, S. H. (1954). *Türk Evi Plan Tipleri*. İstanbul: Pulhan Matbaası, 11-33.

Erkal, M. E. (2001). Etniklik ve Etnik Grup Kavramları Üzerine. *Türkiye ve Siyaset*, Temmuz-Ağustos (3) , 33-40.

Erkan, S. (1996). Kırım ve Kafkasya Göçleri [online]. (28.09.2018), <http://www.cerkes.net/tarih/kirim-ve-kafkasya-gocleri-t22075.html>

Gül, M. (2009). Türk- Gürcü İlişkileri ve Türkiye Gürcüleri. *SAÜ Fen Edebiyat Dergisi*. 2009-I, 75-108.

Gür, Ş. Ö. (2000). *Doğu Karadeniz Örneğinde Konut Kültürü*. İstanbul: Yem Yayınları.

Güvenç, B. (2015). *Kültürün abc'si*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

İberieli, S. (2014). *Gürcü Halkının Tarihi Osmanlı-Gürcü İlişkileri Üzerine Kapsamlı bir Araştırma*. İstanbul: Cinius Yayınları.

İpek, N. (1994). *Rumeli'den Anadolu'ya Türk Göçleri (1877-1890)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

İpek, N. (1996). Göçmen Köylerine Dair. *Tarih ve Toplum Dergisi*. 156, 15-21.

Karal, E. Z. (1962). *Osmanlı Tarihi VIII. Cilt*. Ankara: Türk Tarih Kurum Basımevi.

Karpat, K. H. (2010). *Osmanlı Nüfusu*. (Çev: Bahar Tırnakçı), İstanbul: Timaş Yayınları.

Karpuz, H. (1993). *Türk İslam Mesken Mimarisinde Erzurum Evleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Kasap, M. (2018). *Osmanlı Arşiv Kayıtlarında 93 Harbi Batum Muhacirleri*. İstanbul: Gürcistan Dostluk Derneği Yayınları.

Kızıllı, F. (1978). *Toplumsal Geleneklerin Konut İçi Mekân Tasarımına Etkisi ve Toplumsal Geleneklerimizi Daha İyi Karşılacak Konut İçi Fiziksel Çevre Koşullarının Belirlenmesi*. İstanbul: İ.D.G.S.A. Yayınları, 100-110.

Kocacık, F. (1980). Balkanlar'dan Anadolu'ya Yönelik Göçler (1878-1890). *Osmanlı Araştırmaları I*. 137-190.

Koç, Z. (2014). Karesi Sancağı'na Yapılan Göçler (1860-1890). Yüksek Lisans Tezi, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı*, Balıkesir.

Koçu, R. E. (1934). *Osmanlı Muahedeleri ve Kapitülasyonlar 1300 - 1920 ve Lozan Muahedesi 24 Temmuz 1923*. İstanbul: Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, 231-232.

Kurubaş, E. (2008). Etnik Sorunlar: Ulus- Devlet ve Etnik Gruplar Arasındaki Varoluşsal İlişki. *Doğu Batı*, 44, 11-41.

Lang, D. M. (1997). *Gürcüler*. (Çev: Neşenur Domaniç), İstanbul: Ceylan Yayıncılık.

M.S.G.S.Ü (2010). *Balıkesir Kırsalında Yöresel Doku ve Mimari Özelliklere Uygun Yapılaşmanın Yaygınlaştırılması 2. Kırsal Yerleşme Doku analizi*, Ankara: Karamete Tanıtım Tasarım.

Ovalı, G. (1985). Armutalan Köyü Monoğrafyası. Tez, *Uludağ Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültesi*, Balıkesir.

Özaydın, G. Ve Özaydın, L. (2002). *Kentsel Tasarım Kontrollerine Yönelik Kıyı Yönetim Modeli; Örnek Alan: Ayvalık İlçesi*. TÜBİTAK Destekli Araştırma Projesi, İntag:416, 27.

Özdemir, Z. (1988). *Kaplıcalar Şehri Gönen*. Ankara: Akademi Kitabevi Yayınları.

Özdemir, Z. (2003). Balıkesir İlçeleri (ed: F. Özdem), *Bitek Kent: Balıkesir*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 283-323.

Özgüner, O. (1970). *Köyde Mimari Doğu Karadeniz*. İstanbul: Dergah Yayınları.

Pınar, E. (2018). Doğu Karadeniz Kırsal Mimarisinde Taşıyıcı Sistem Detaylarının İrdelenmesi [online]. (7 Kasım 2018), <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/553944>

Rapoport, A. (1969). *House Form and Culture*. N.J.: Englewood Cliffs Prentice-Hall.

Sanikidze, G. ve Walker, E. W. (2004). Islam and Islamic Practices in Georgia [online]. (2 Eylül 2018), <https://escholarship.org/content/qt7149d486/qt7149d486.pdf>

Saydam, A. (1997). *Kırım ve Kafkas Göçleri (1856-1876)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 37.

Şimşir, N. (2013). *Balıkesir Şehri ve Tarihi Araştırmaları*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 98-143.

Tunçdilek, N. (1967). *Türkiye İskân Coğrafyası, Kır İskânı / Köy- Altı İskân Şekilleri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Yıldıztaş, M. (2012). *Osmanlı Arşiv Kayıtlarında Gürcistan ve Gürcüler*. İstanbul: Gürcistan Dostluk Derneği Yayınları.

Yılmaz, M. (2002). *XIX. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nin Muhacir İskân Politikası*. İstanbul: Yeni Türkiye Yayınları.

İNTERNET ADRESLERİ

URL1: <http://ozhanozturk.com/2017/12/15/gurculer-iberler/> (Erişim tarihi: 22.09.2018)

URL2 : <https://nedir.ileilgili.org/gürcü> (Erişim tarihi: 25.09.2018)

URL3 : <http://ozhanozturk.com/2017/12/05/93-harbi-1877-1878-osmanli-rus-savasi/> (Erişim tarihi:21.09.2018)

URL4 : <https://www.turkcebilgi.com/gürcistan/harita> (Erişim tarihi:12.05.2018)

URL5 : <https://tr.wikipediaa.org/wiki/Çvneburi> (Erişim tarihi: 22.08.2018)

URL6 : <https://www.karesi.bel.tr> (Erişim tarihi: 12.07.2018)

URL7 : <https://www.balikesir.com.tr/ilceler/manyas> (Erişim tarihi: 17.06.2018)

URL8 : <http://www.cografya.gen.tr/tr/balikesir/iklim.html> (Erişim tarihi: 16.06.2018)

URL9 : <http://ayancuk.com/koy-4688-Gunaydin-Koyu-Susurluk-Balikesir.html> (Erişim tarihi: 15.09.2018)

URL10: <https://www.balikesir.com.tr/ilceler/manyas> (Erişim tarihi: 07.07.2018)

URL11: <https://www.trabzon.net.tr/trabzo/kultur/serender.html> (Erişim tarihi: 19.09.2018)

EKLER

8. EKLER

EK A.1: BOA, Y.PRK.KOM, 1/26, 1295. Ra.5. Belgesinin Tercümesi (Kasap, 2018).

‘Muhacirin İskânına Dair Nizamname Layihasıdır’

İstanbul ve diğer mahallelere gönderilecek olan muhacirler iskeleye varışlarına kadar yerel idare tarafından ve erbab-ı hamiyet ve ehl-i fütüvvet tarafından gereken araba ve hayvan tedarik edilip hazırlanacak ve iskân yerlerine gönderileceklerdir. Yolculukları sırasında yiyecekleri dahi verilecektir. Hükümet tarafından yapılacak masraflar yerel sandıktan düzenlenecektir.

Muhacirler gereğine göre iki şekilde iskân olunacaktır. Birincisi köy ve kasabaya gerektiği kadar miktar hane iskân olunacaktır. Bunlardan yardıma muhtaç olanlar ziraat alet ve gereçlerini tedarik edinceye kadar ortakçılık ve rençberlik gibi işlerde kullanılarak veya hali vakti yerinde olanlar tarafından yardım yapılarak geçimlerini kazanmaları sağlanacaktır. İkinci olarak boş arazilerde ve mevkilerde muhacirler için yeni köyler oluşturulacaktır. Bu köylerde gerekli haneler inşasına yakın köylülerde yardımda bulunacaktır. Yardım mümkün olmadığı zaman her hane için iki yüz elli kuruşu geçmemek üzere hükümet tarafından ev yapılacaktır.

Muhacirlerden yardıma muhtaç olanlar için günlük yarımşar kilo, 10 yaşına kadar olan çocuklara 100’er dirhem ekmek tayinat olarak verilecektir. Kasaba meclisi tarafından bir kâtip ile muhacirlerin hocaları ve ihtiyarlarından oluşan bir heyet tarafından yardım yapılacak kişilerin tayinatları verilecek ve kayıtları tutularak defterleri düzenlenecektir.

Verilen ekmeklerin miktar ve fiyatları kayıt edilerek her ay altı imzalı olmak üzere düzenlenen defterler kazalardan sancak merkezlerine, sancaklardan merkez vilayete gönderilecektir. Vilayet meclislerince imzalandıktan sonra bir nüshası maliye bakanlığına gönderilecektir. Muhacirler, ziraat veya bir sanatla uğraşarak geçimlerini sağlamaya başladıklarında ise bu yardım kesilecektir.

Şekil Ek A.1: BOA, Y.PRK.KOM, 1/26, 1295. Ra.5 sayılı belgenin tercümesi.

EK A.1 (devamı): BOA, Y.PRK.KOM, 1/26, 1295. Ra.5. Belgesinin Tercümesi (Kasap, 2018).

Muhacir iskânına elverişli miri araziler ve uzun zamandır boş kalmış köyler mevcut ise böyle yerlerin bir kısmını tapusuz olarak tasarruflarında bulunduran ve diğer köylüler tarafından kullanılan yerler muhacirlere terk edilecektir. Muhacirlere verilen ormanlara ve meralara ortak olmayacaklar ve iskânlarına engel çıkarmayacakları hususunda gerekli tahkikatlar yapılacak ve bu konularda suistimale yer verilmeyecektir.

Muhacirlerden 5 nüfus 1 ev sayılacak, hükümet tarafından her 2 haneye kullanılmak üzere bir çift öküz verilecektir. Fakat 2-3 nüfus olan aileler için bu usul uygulanmayacaktır. Mesela 1 hane 10 nüfus ise ona yalnız bir çift, 3-4 hanenin nüfusu ancak bu kadar ise bunların tamamı için 1 çift öküz verilecektir. Muhacirlerden her hangi bir sebep nedeni ile hayvan tedarik edememiş olanların tarlaları tüm köylünün yardımıyla bir defa olmak üzere sürülecektir. Muhacirlerden her haneye bir defa olmak üzere hükümet tarafından 5 kilo tohumluk yardımı yapılacaktır.

Muhacirler içinde hocalar ve sanatkârlar bulunacağından; hocalardan ehliyet ve liyakat sahibi olanlar imamlık ve hatiplik gibi görevler ile maharetlerini ve sanatlarını icra etmek üzere şehirlerde yerleşmek isteyenler olur ise bunlara gerekli kolaylıklar gösterilecek, ev, öküz ve tohumluk tayin bedeli olarak her sene 1 defa olmak üzere 150 kuruş verilecektir.

Muhacirler iskân tarihlerinden başlamak üzere 3 sene geçene kadar vergi, aşar ve her türlü tekâliften muaf tutulacaktır. Fakat yerli halktan bu vesile ile istifade etmelerine dikkat ve itina gösterilecektir.

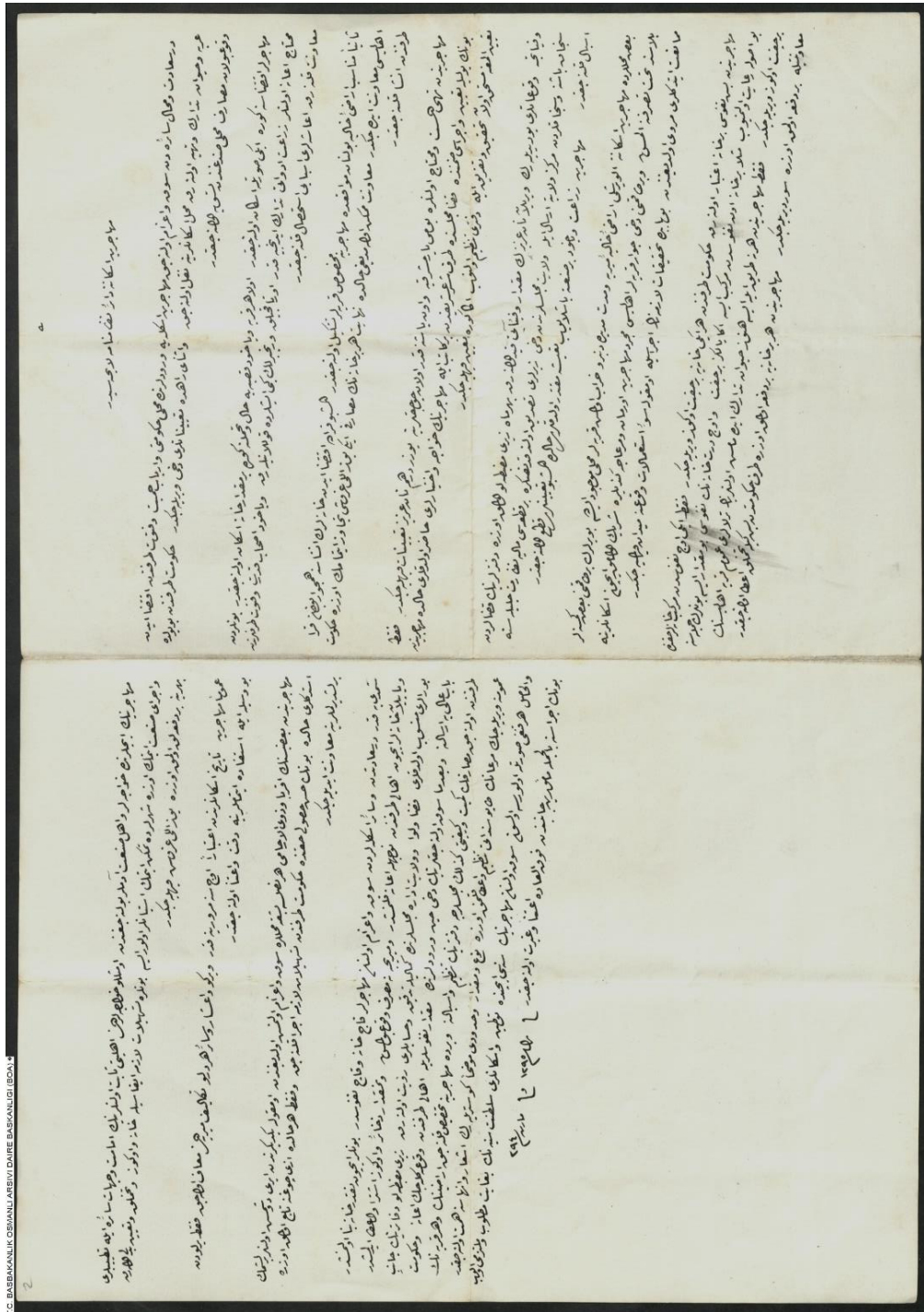
Muhacirlerden bazılarının akrabalarından her nasılsa başka mahallelere gönderilmiş olduğundan birbirinden ayrı düşmüş olanlar aynı köylere yerleşmek isterlerse bu konuda kolaylık gösterilecek, fakat az olanlar çok olana tabi olmak üzere yerleştirilmelerine yardım edilecektir.

EK A.1 (devamı): BOA, Y.PRK.KOM, 1/26, 1295. Ra.5. Belgesinin Tercümesi (Kasap, 2018).

Şimdiye kadar İstanbul'dan ve diğer limanlardan gönderilmiş olan muhacirler kaç hane ve kaç nüfustur? Bunlar için ne kadar ev inşa edilecektir, yapılacak evler için halk tarafından nasıl yardım yapılacaktır? Hükümet tarafından ne kadar masraf olmuş, ne kadar zahire ve öküz satın alınmış ve verilmiştir? Bu konular bağlı buldukları kaza, liva ve vilayet idare meclislerinde dikkatlice takip edilecek ve hesapları görülecektir. Tutulan defterler imzalanacak ve İstanbul'a gönderilecektir. Sonra sevk olunacakların gelince, ahali tarafından yapılacak yardım, hükümet tarafından yapılacak masrafların içerikleri meclisçe tanzim edilecek ve bir de muhacirine tahsis kılınacak arazinin ve her köye verilecek meraların tapuları düzenlenmek üzere çeşit, miktar ve hudutları ayrıntılı bir şekilde gösterilerek düzenlenecektir.

Ne suretle olursa olsun gönderilen muhacirler senesi içerisinde iskân ve yerleştirmeleri gerektiğinden bu işlemlerin gerçekleştirilmesi hususunda memurlar gerekli önem ve itinaya gayret edecektir.'

EK A.2: Muhacir İskanına Dair Nizamname Lahiyası Konulu Belge.



Y. PRK. KOM. 00001.00026.001

Şekil Ek A.2: Y.PRK.KOM. 1/26/1.

EK A.3: Batum'dan Hicret Edecek Ahalinin Nakil ve İskanlarıyla İlgili Tahrirat ve Layihaların Sadaret'e Takdimi Konulu Belge.

T.C. BASBAKANLIK OSMANLI ARSIVI DAİRE BAŞKANLIĞI (B.O.A.)

تاریخ	موضوع	ملاحظات	رقم	تاریخ	موضوع	ملاحظات	رقم
1337

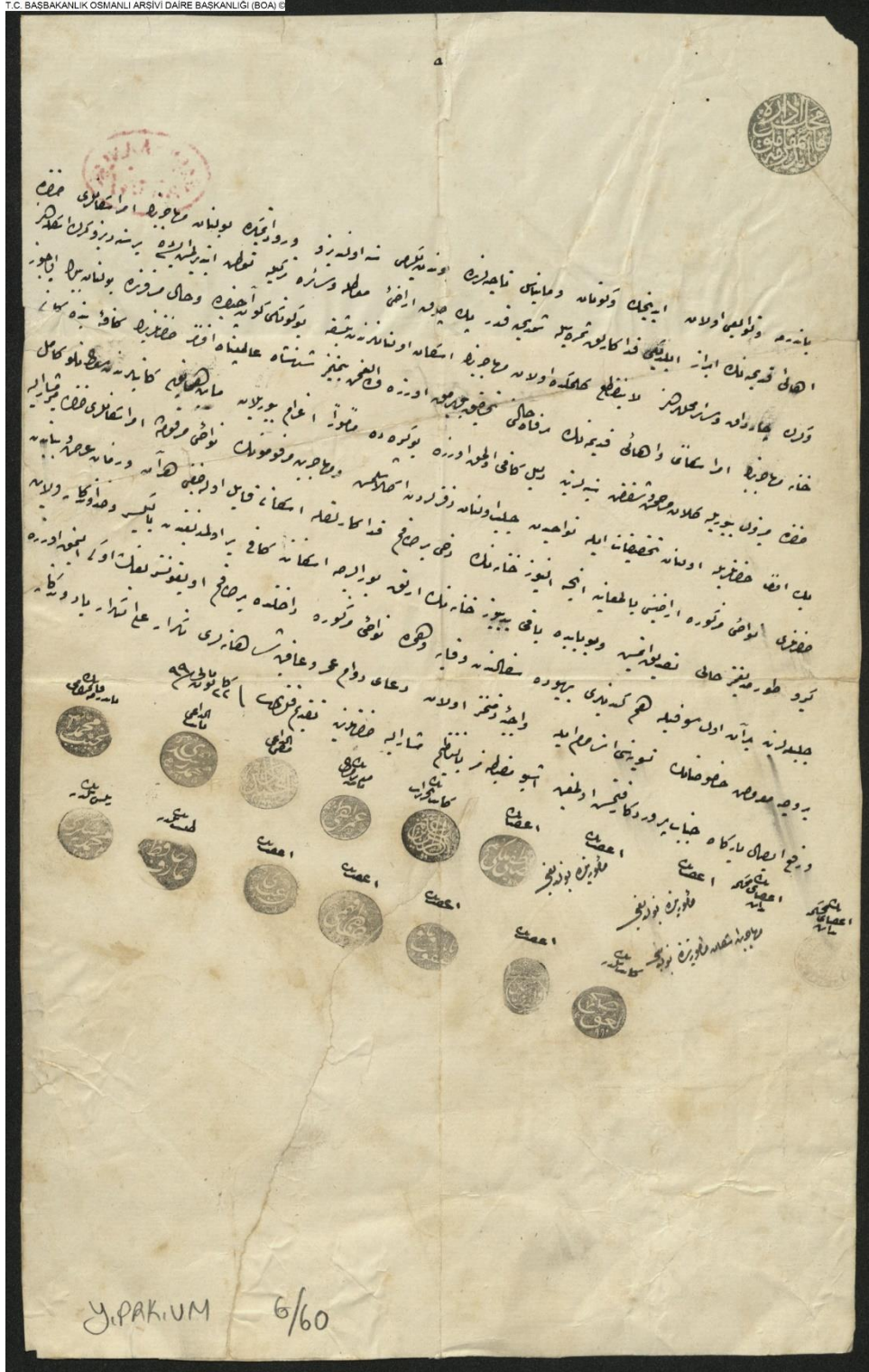
بالمورد مذکور هجرت اولان اهالیک صورت نفی و کاندی هغه بمصدمه لغز هادق
جو کله و اولیایا اید اسکادر و غیره ماری فرضند اعط اولاند لایک ایسایا و اولیایا
نقده ناطری هغه و اقد هغه جابند مسجوت کله لای فکوره ای معا و لغز هادق
یکاه سن فخری لای فکوره و اولیایا و اید اسکادر و کاندی لای فکوره و اولیایا
اولیایا

OSMANLI ARSIVI
DH. MKT
1337 96

DH.MKT.01337.00096.001

Şekil Ek A.3: D.H.MKT.1337.96 sayılı B.O.A. belgesi.

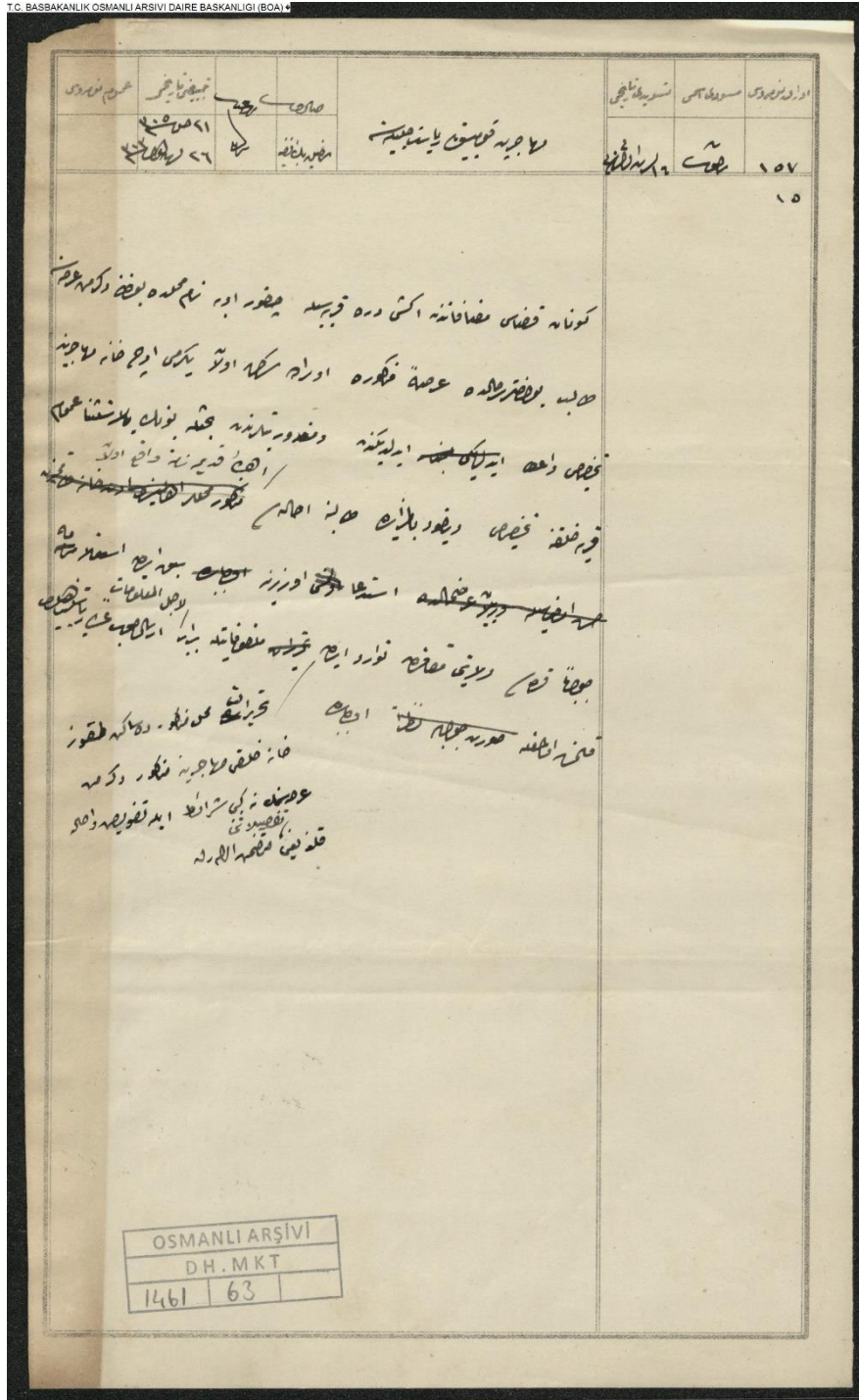
EK A.4: Bandırma'ya Bağlı Bağzı Nahiyyelerin Artık Muhacirleri İskan Edemediğinden Balıkesir ve Bursa'ya Sevk Edilmeleri Konulu Belge.



Y.PRK.UM.00006.00060.001

Şekil Ek A.4: Y.PRK.UM 6/60.

EK A.5: Gönen Kazasının Ekşidere Karyesi ile Çukuroba Nam Mahaldeki Değirmen Arsasının, Orada Sakin Muhacirine Tahsis Edildiğinden Dolayı Diğer Ahalinin Mağduriyetinden Bahisle Ne Gibi Şartlarla İhale Kılındığının Bildirilmesi Konulu Belge.



DH.MKT.01461.00063.001

Şekil Ek A.5: DH.MKT. 1461/63.

EK A.7: Kafkasya Muhacirlerinin İskanı ve İşlerinin Ne Suretle Temin Edileceği Konulu Belge.

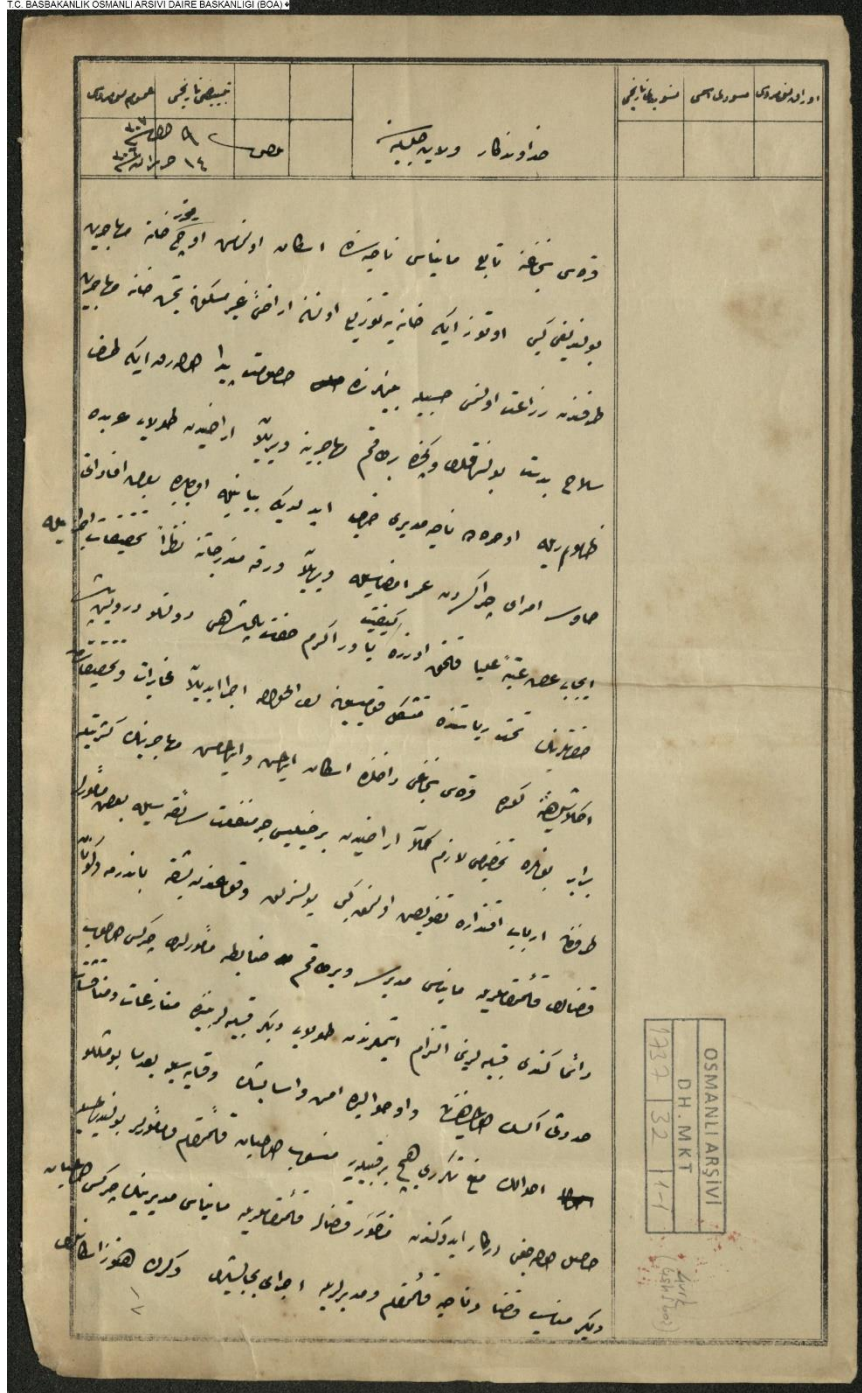
21

20

Y. PRK. KOM. 10000.30085.001

Şekil Ek A.7: Y.PRK.KOM. 3/49/1.

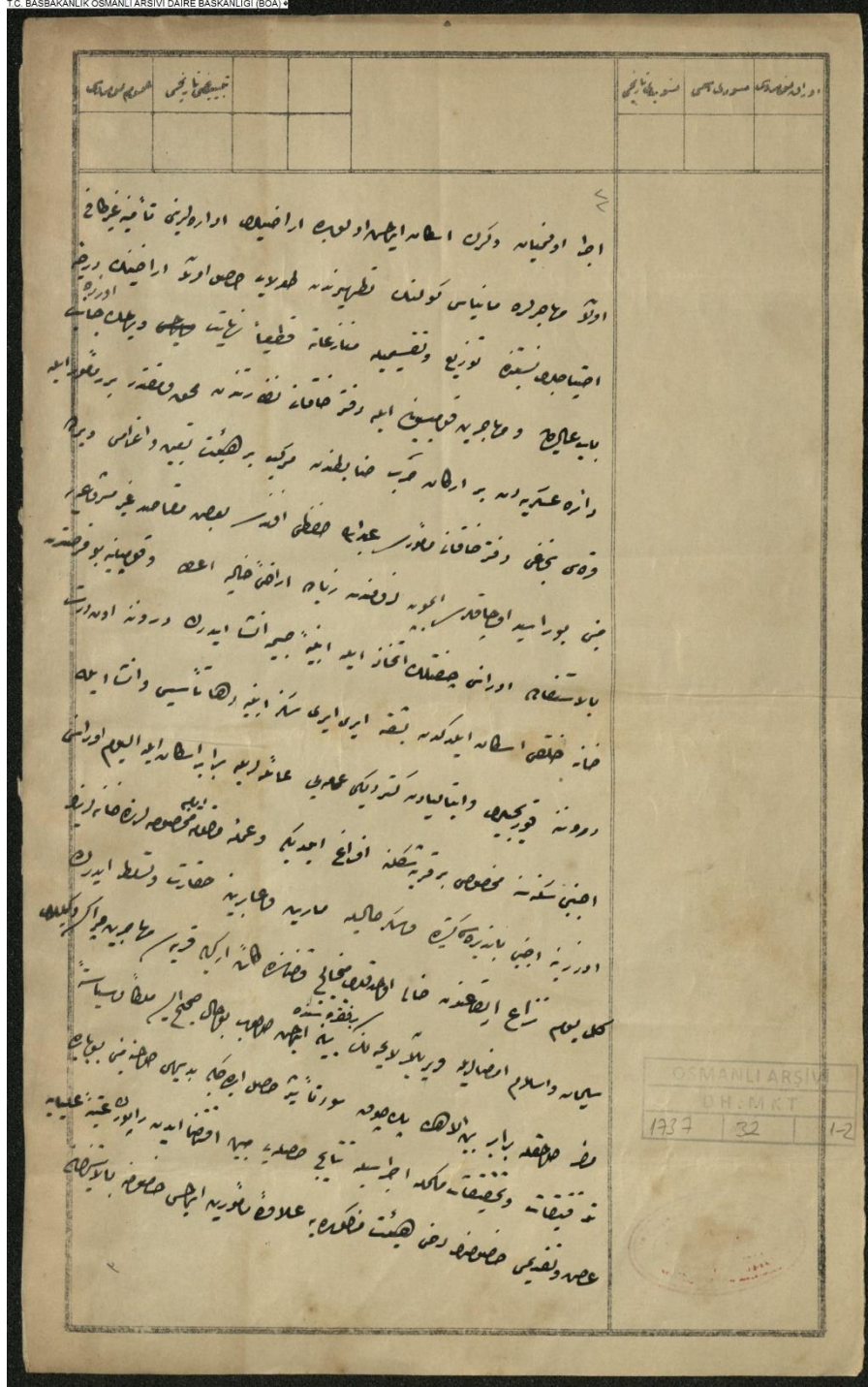
EK A.9: Manyas Nahiyesi Başta Olmak Üzere Karesi Sancağının Gönen ve Bandırma Kazalarında İskan Olunmayan Muhacirlerin İskanı, İskan Olunup da Yeterli Araziye Sahip Olamayanlara Toprak Verilmesi Çalışmalarını Yürütmek Üzere Bir Komisyon Kurulması Konulu Belge.



DH.MKT.01737.00032.001

Şekil Ek A.9: DH.MKT. 1737/32/1.

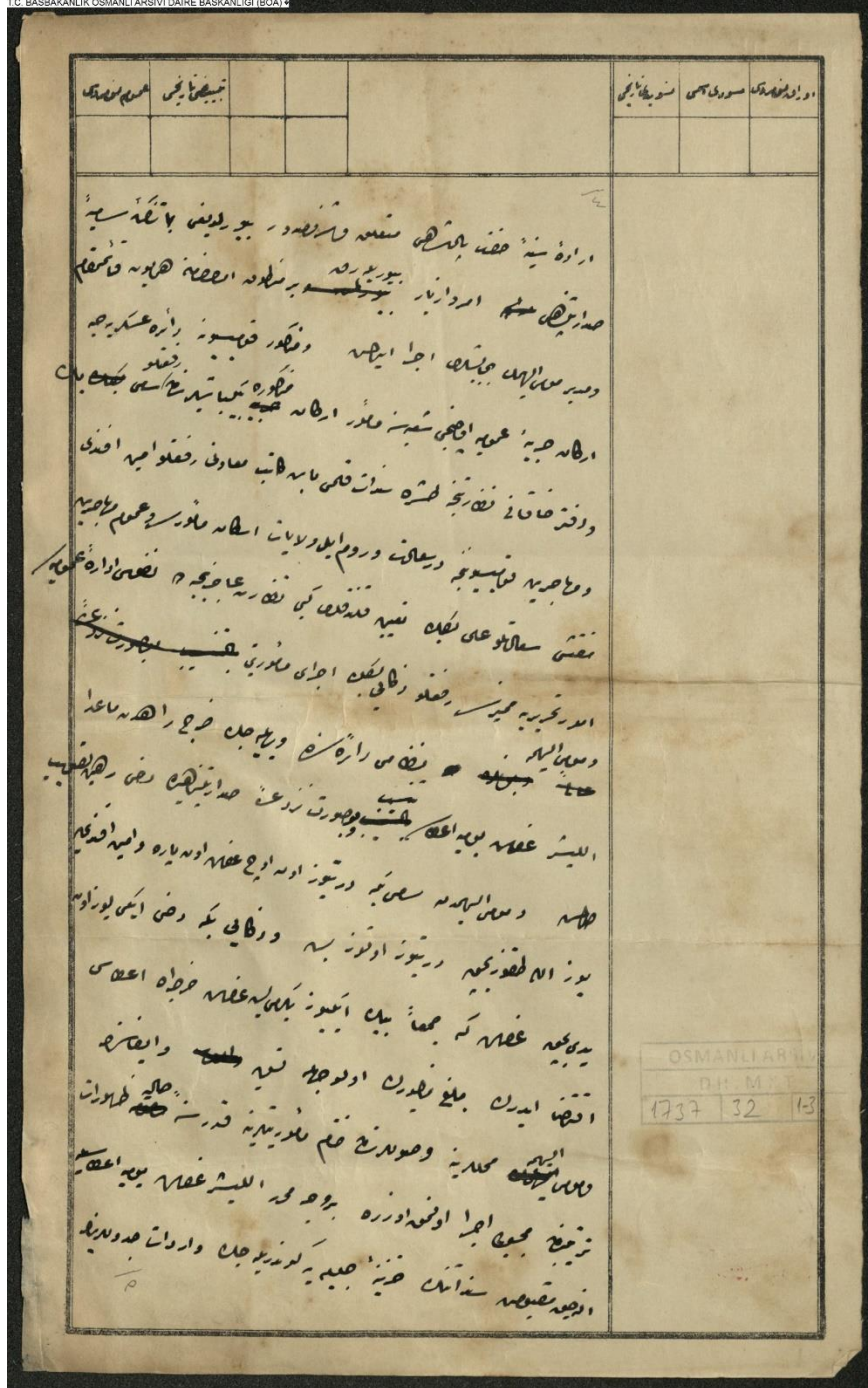
EK A.9 (Devamı): Manyas Nahiyesi Başta Olmak Üzere Karesi Sancağının Gönen ve Bandırma Kazalarında İskan Olunmayan Muhacirlerin İskanı, İskan Olunup da Yeterli Araziye Sahip Olamayanlara Toprak Verilmesi Çalışmalarını Yürütmek Üzere Bir Komisyon Kurulması Konulu Belge.



DH.MKT.01737.00032.001

Şekil Ek A.9 (devam): DH.MKT. 1737/32/2.

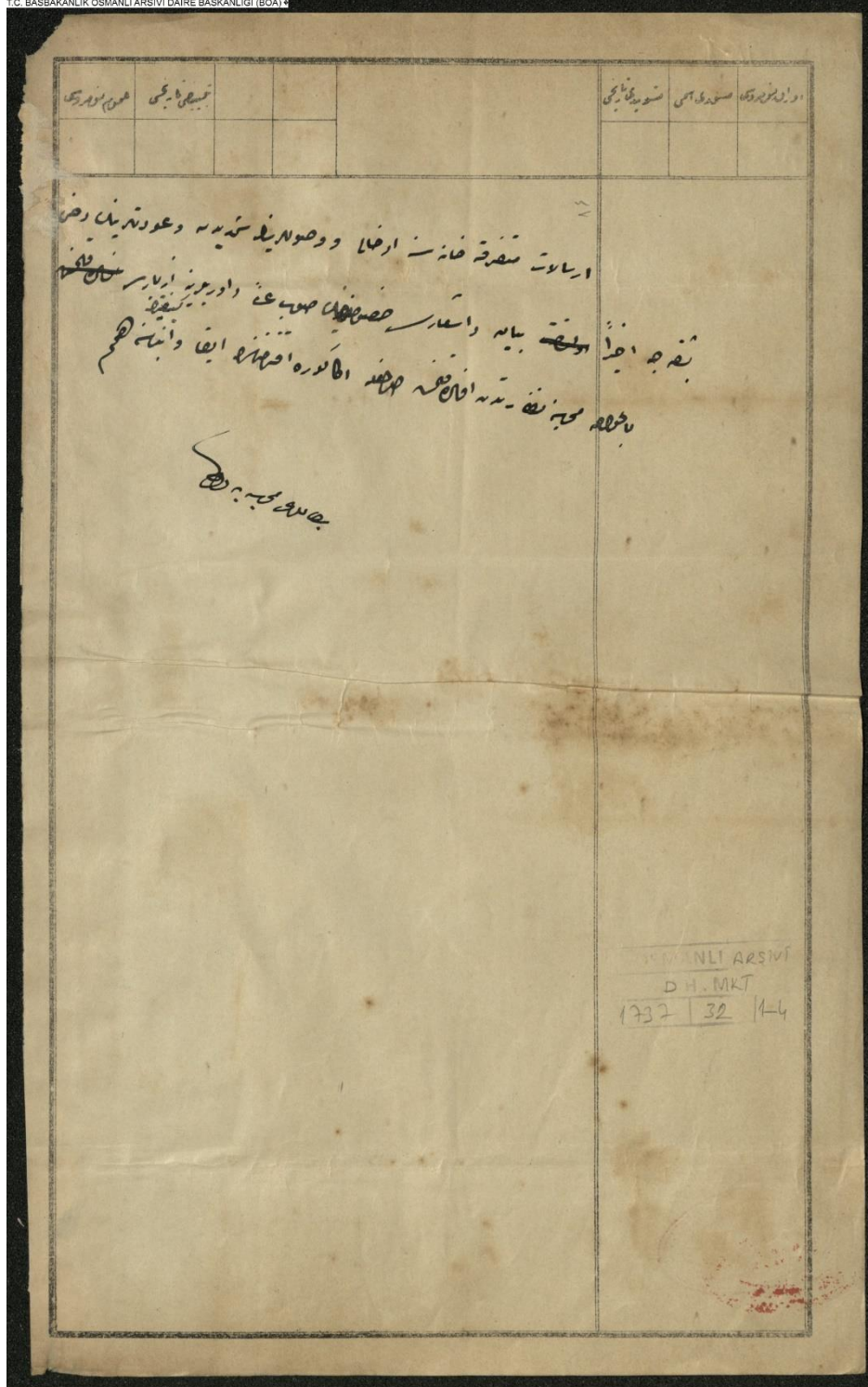
EK A.9 (Devamı): Manyas Nahiyesi Başta Olmak Üzere Karesi Sancağının Gönen ve Bandırma Kazalarında İskan Olunmayan Muhacirlerin İskanı, İskan Olunup da Yeterli Araziye Sahip Olamayanlara Toprak Verilmesi Çalışmalarını Yürütmek Üzere Bir Komisyon Kurulması Konulu Belge.



DH.MKT.01737.00032.001

Şekil Ek A.9 (devam): DH.MKT. 1737/32/3.

EK A.9 (Devamı): Manyas Nahiyesi Başta Olmak Üzere Karesi Sancağının Gönen ve Bandırma Kazalarında İskan Olunmayan Muhacirlerin İskanı, İskan Olunup da Yeterli Araziye Sahip Olamayanlara Toprak Verilmesi Çalışmalarını Yürütmek Üzere Bir Komisyon Kurulması Konulu Belge.



DH.MKT.01737.00032.001

Şekil Ek A.9(devam): DH.MKT. 1737/32/4.

EK A.10: Karesi'de Armudalan İsimli Yerde İskan Edilen Batum Muhacirleri Gibi İskanlarını İsteyen ve Buldukları Köyleri Terk Eden Çerkes Muhacirlerinin Zor Kullanılarak Yerlerinde Tutulmaları Konulu Belge.

T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA)

درآمد نومبردی	سودی آبی	سودی آبی	سودی آبی	سودی آبی
۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰
<p>مهاجرین و قریبهمین باستانه</p>				
<p>فردی و صغیره ارمودالایم محله اسکانه اولسانه ایضا با طومار جریبی کوره دن کندوزیله دفن جغتای تپه اولوقه اوزره و اجریبه جرائزه کتله اول قبری کوبری تون ایلرکونونه و بونزک و ایزه انصاره امیری قوه بید استخاره منقلا بولمیشده جغتای استقا معلما و کونیه جغتای کونیه جغتای اکتان کونیه جغتای کونیه جغتای کونیه جغتای کونیه جغتای سوی ساریناری قنجه اولقم ماک اولوقه اولوقه کونیه جغتای کونیه جغتای بونیه جغتای کونیه</p>				
<p>تبریه</p>				

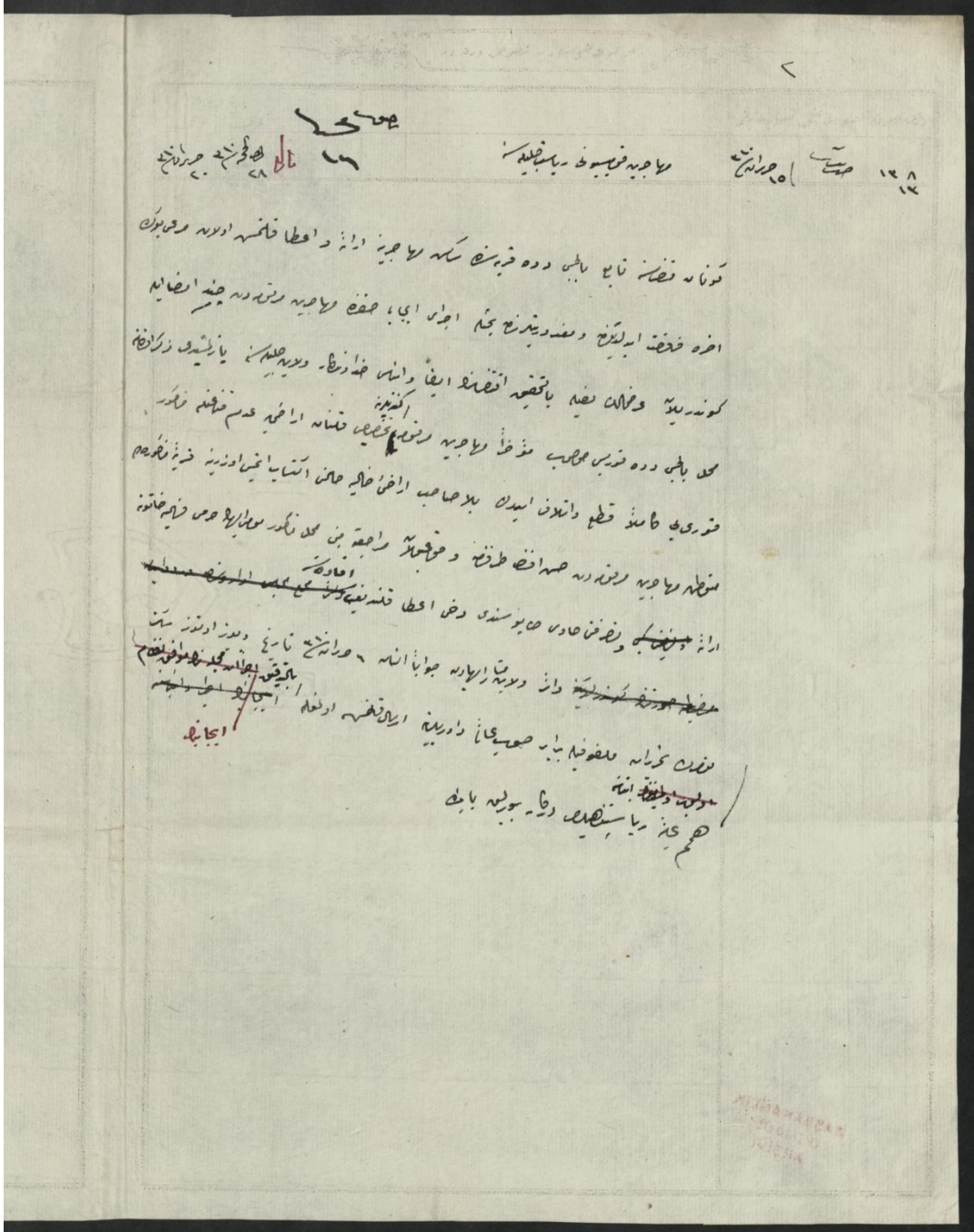
بوسه جغتای کونیه

OSMANLI ARŞİVİ
DH. MKT
1333 9

DH.MKT.01333.00009.001

Şekil Ek A.10: DH.MKT. 1333/9.

EK A.12: Gönen Kazası'nın Balcıdede Karyesi'ndeki Muhacirlere Verilen Meranın Tekrar Muhacirlerden Alınması Mağduriyetlerine Sebep Olduğuna Dair Verilen Arzuhal Üzerine Yapılan Muamele Hakkında Hüdavendigâr Vilayeti'nin Cevabı Yazısının Muhacirin Komisyonu'na Sunulan Belge.



Şekil Ek A.12: DH. MKT. 173/2/1.